

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЧАЈНИЧЕ 2020.-2027. ГОДИНА

ЈУЛ 2020.

САДРЖАЈ

1	УВОД	6
1.1	Пристап изради стратегије	6
2	СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА	7
2.1	Ситуациона анализа	7
2.1.1	Географски положај и природне карактеристике	7
2.1.2	Рудна и минерална богатства општине Чајниче	8
2.1.3	Демографске карактеристике и кретања	8
2.1.4	Преглед стања и кретања у локалној економији	11
2.1.4.1	Пољопривреда	14
2.1.4.2	Индустрија	16
2.1.4.3	Шумарство	17
2.1.4.4	Занатство и предузетништво	18
2.1.4.5	Туризам, трговина и угоститељство	18
2.1.5	Преглед стања и кретања на тржишту рада	23
2.1.5.1	Запосленост, незапосленост, плате	23
2.1.6	Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја	26
2.1.6.1	Образовање	26
2.1.6.2	Спорт и рекреација	29
2.1.6.3	Здравство	30
2.1.6.4	Социјална заштита	32
2.1.6.5	Култура	34
2.1.6.6	Невладине организације и удружења	35
2.1.7	Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга	38
2.1.7.1	Водоснабдијевање и канализација	38
2.1.7.2	Путна инфраструктура	41
2.1.7.3	ТТ комуникације	43
2.1.7.4	Стамбени фонд	43
2.1.7.5	Одвоз комуналног отпада	44
2.1.7.6	Електроенергетска инфраструктура	44
2.1.7.7	Остала инфраструктура	46
2.1.8	Заштита животне средине укључујући смањење ризика од катастрофа/несрећа	47
2.1.8.1	Управљање квалитетом ваздуха	48

2.1.8.2	Управљање водама	48
2.1.8.3	Заштита земљишта	49
2.1.8.4	Управљање отпадом	49
2.1.8.5	Очување биолошке разноврсности и заштите природе	50
2.1.8.6	Енергетска ефикасност-енергетски одржив развој	50
2.1.8.7	Управљање ризицима и изазовима климатских промјена	51
2.1.9	Стање просторно планске документације	53
2.1.10	Анализа буџета и пројекције средстава за финансирање реализације стратегије развоја	54
2.2	SWOT анализа и стратешко фокусирање	58
2.2.1	Преглед унутрашњих и спољних фактора – SWOT анализа	58
2.2.2	Стратешко фокусирање	59
2.3	Визија развоја и стратешки циљеви, са индикаторима	61
2.3.1	Визија развоја	61
2.3.2	Стратешки циљеви, са индикаторима	61
3	ПРИОРИТЕТИ И МЈЕРЕ СА ИНДИКАТОРИМА	64
3.1.1	Преглед приоритета и припадајућих мјера са индикаторима	65
4	КЉУЧНИ СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ	68
5	ПРОВЈЕРА МЕЋУСОБНЕ УСКЛАЂЕНОСТИ СТРАТЕШКИХ ДОКУМЕНАТА	73
6	ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСИЈСКИ ОКВИР	75
7	ОКВИР ЗА ПРОВОЂЕЊЕ, ПРАЋЕЊЕ, ИЗВЈЕШТАВАЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА	78
8	ПРИЛОЗИ	80
8.1	Сажети преглед стратегије развоја	80
8.2	Детаљан преглед мјера	89

Попис слика

Слика 1. Број становника општине Чајнице, 1991-2017, РЗС РС	9
Слика 2. Полна структура становништва општине Чајнице (2013), РЗС РС.	9
Слика 3. Број пословних субјеката, РЗС РС	12
Слика 4. Пословни субјекти по начину организовања у 2017, РЗС РС.....	12
Слика 5. Број предузећа и предузетника 2013-2018.	13
Слика 6. Приход предузећа 2013-2018, АПИФ, РЗС РС	13
Слика 7. Остварене инвестиције у стална средства у 000КМ, АПИФ, РЗС РС	14
Слика 8. Укупан број и број активних пољопривредних газдинстава, 2014-2018., АПИФ	14
Слика 9. Процјена стања у воћарству посљедњих 5 година, кг	15
Слика 10. Број грла стоке, 2014-2018	16
Слика 11. Категорија шума општине Чајнице, ха (2017)	17
Слика 12. Објекат „Протин конак”	19
Слика 13. Хотел „Оријент”	20
Слика 14. Ски лифт „Злодо”	21
Слика 15. Преглед трговинских објеката, 2014-2018	21
Слика 16. Преглед угоститељских објеката	22
Слика 17. Запослени према полу, РЗС РС	23
Слика 18. Назапослени по полу, РЗС РС	24
Слика 19. Квалификациона структура незапослених општине Чајнице (РЗС РС 2018)	24
Слика 20. Просјечна бруто и нето плата, КМ (РЗС РС)	25
Слика 21. Број дјеце у ЈПУ Дјечији вртић „Бајка“ за период 2014-2019.година	26
Слика 22. Број ученика у ЈУ ОШ „Јован Дучић“ Чајнице за период 2015 -2018.година	27
Слика 23. Број ученика у СШЦ „Петар Петровић Његош“ Чајнице, 2014-2019 година	28
Слика 24. Број регистрованих- верификованих грађана	31
Слика 25. Процјена структуре стамбеног фонда, стамбене јединице	43

Попис табела

Табела 1. Природно кретање становништва општине и склопљени бракови, 2014-2018, РЗС РС.	10
Табела 2. Унутрашње миграције у општине Чајниче (2014-2018)	10
Табела 3. Структура пољопривредног земљишта	15
Табела 4. Дјелатности занатства општине Чајниче (2014-2018), РЗС РС	18
Табела 5. Издвајања из буџета општине Чајниче за спорт по годинама (КМ)	30
Табела 6. Преглед буџета и извора финансирања Дома здравља, КМ	31
Табела 7. Приход ЈУ Центра за социјални рад, КМ	32
Табела 8. Износ исплаћене помоћи за социјалну и дјечију заштиту	33
Табела 9. Издвајања из буџета општине за установе културе по година, КМ	34
Табела 10. Издвајања из Буџета општине Чајниче за НВО по годинама, КМ	37
Табела 11. Путна мрежа у надлежности општине	42
Табела 12. Потрошња електричне енергије, 2017	45
Табела 13. Емисија угљен-диоксида, СЕАП 2013	50
Табела 14. Број и врста пожара	52
Табела 15. Упоредни преглед буџетских средстава општине Чајниче	55
Табела 16. Структура капиталних инвестиција 2014-2018. година, 000КМ	56
Табела 17. Преглед процјене по главним изворима финансирања за период 2020.-2027.године	57
Табела 18. Приједлог оквирне расподјеле финансирања по развојним областима	57
Табела 19. SWOT анализа	58
Табела 20. Стратешки фокуси	60
Табела 21. Индикатори (утицаја) реализације стратешких циљева*	62
Табела 22. Приоритети груписани по стратешким циљевима	64
Табела 23. Приоритети за стратешки циљ 1 са припадајућим мјерама	65
Табела 24. Приоритети за стратешки циљ 2 са припадајућим мјерама	65
Табела 25. Приоритети за стратешки циљ 3 са припадајућим мјерама	67

1 УВОД

1.1 Приступ изради стратегије

Стратегија развоја општине Чајниче 2020.-2027. година је кључни стратешко-плански документ општине Чајниче, који треба да подстиче њен будући раст и развој. Стратегија обухвата економски и друштвени аспект, али и аспекте заштите и унапријеђења животне средине и простора. Израђена је као оквир за дефинисање заједничких циљева, подстицање локалних снага, али и као одговор на изазове будућег развоја општинеи свеукупног живота у њој. Као таква, Стратегија развоја општине Чајниче је у складу са стратегијама и политикама на вишим нивоима власти, и то прије свега са стратешким и просторно-планским документима Републике Српске, али и са другим секторским стратегијама у Босни и Херцеговини. Такођер, Стратегија је усклађена са процесом европских интерграција и глобалним циљевима одрживог развоја¹ (SDG).

Стратегија је израђена у оквиру Протокола о сарадњи између Општине Чајниче и Пројекта инетгрисаног локалног развоја (ИЛДП), који представља заједнички пројекат Владе Швајцарске и Развојног програма Уједињених нација у БиХ (УНДП), а проводи се у сарадњи с Министарством за људска права и избјеглице БиХ, Федералним министарством правде, Министарством управе и локалне самоуправе Републике Српске и савезима општина/опћина и градова у оба ентитета.

У процесу израде овог планског документа кориштена је МиПРО методологија, која је прилагођена ЕУ терминологији и циклусу планирања, што је у складу са закључцима Радне групе за утврђивање концепта унапређења система стратешког планирања и управљања развојем у Републици Српској.

¹https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/23345VNR_BiH_ENG_Final.pdf

2 СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА

2.1 Ситуациона анализа

2.1.1 Географски положај и природне карактеристике

Општина Чајничке простире се у сјеверо - источном дијелу Републике Српске (БиХ), на 43° 33' сјеверне географске ширине и 19° 04' источне географске дужине, близу граничне линије са Црном Гором на површини од 275km². Овај дио Републике Српске (БиХ) се назива горње Подриње, као што само име каже, по горњем току ријеке Дрине. Недалеко је и тромеђа: Република Српска (БиХ) - Србија - Црна Гора, што представља повољан географски положај. Територија општине се граничи са општинама: Рудо, Фоча, Горажде, Ново Горажде, Пљевља и Прибој. На подручју општине Чајничке постоји 5 мјесних заједница: Чајничке 1, Чајничке 2, Миљено, Заборак и Међуречје. Простор се одликује и развијеном хидрографском мрежом и шумским, врло диференцираним покривачем.

Шуме су основни природни ресурс општине. Највећи капацитети су подигнути за прераду производа шуме-углавном дрвета. Под шумом и шумским земљиштем се налази 21.246,62 ха., што је 77,37 % од укупне површине општине. Од тога на државне шуме отпада 14.412,62 ха. или 67,83 %, а на приватне 6.834 ха. или 32,16 %. Удио врста је скоро уједначен тако да на четинарске шуме отпада око 73 % а на лишћарске шуме око 27 % површина.

Већи дио терена општине Чајничке изграђен је од класичних и магматских стијена. Због тога је подручје општине богато разгранатом мрежом водених токова и у хидролошком погледу се сматра богатим.

Клима на подручју општине је субпланинска и планинска клима. Сви водотоци припадају сливу ријеке Јањине, Радојне и Сућеске, које се уливају у Дрину и Лим. Бројни су јаки извори и врела а најиздашнији су: Цицељ, Катанска врела, Студенац-Базен, Беле воде, Каменац, Жуберило, Богаљевићи, Крагујевац, Браханска вода. У катастру извора уписано је 257 извора сталног карактера. Од минералних вода карактеристичне су појаве сумпорних и карбонатних вода са примјесама *Fe*, *Mn* и *Ag* на локалитету Луке, Батово, Криваче, Булога, Доњег села и Јабукe.

Основни водоток везан за град је рјечица Јањина, у њу се улива вишак воде са изворишта Цицељ. Извориште Цицељ се налази у висини саме вароши и има стрмо корито, којим вода врло великом брзином тече кроз град на дужини од 500 m и улива се у Јањину. Простор општине карактеристичан по великој енергији рељефа, између 400m и 1500m надморске висине. Конфигурација терена општине је са скоро 90 % укупне површине неравног рељефа. Најниже коте терена су у доњем току реке Јањине и Радојне на 400 м н.в., а највише висину достижу до 1491 м на Вучевици (врх Јаворово брдо).

2.1.2 Рудна и минерална богатства општине Чајниче

Морфологија овдашњих крајолика, увелико је условљена геолошком подлогом, односно геолошким саставом и структуром терена. На сјеверу и сјеверозападу од Чајнича у геолошком саставу терена доминирају кластичне стијене палеозоика: филити, филитични шкриљци, графитични шкриљци, пјешчари, конгломерати, плочасти и слојевити мермеризирани кречњаци. Оне су јаче или слабије метаморфисане и прожете кварцом (бјелутак) у виду жица, притки или сочивастих уложака у шкриљцима и пјешчарима. Како је већ поменуто, у овим стијенама су утиснути и гранити са различитим појавама рудних минерала² у ободном ореолу. Други дио посматране геолошке средине пружа се сјевероисточно, источно и југоисточно од Чајнича. Састављен је од стијена мезозоика: у коме доминирају доломити и кречњаци. У подини кречњака и доломита пружа се појас кластита: глинаца, пјешчара, плочастих кречњака и кварцита. То су класичне стијене мезозоика и припадају доњем тријасу или пермотријасу, прелазу из палеозоика у мезозоик. У овим стијенама се јављају вулканити и туфови.

У свој овој сложеност и геолошком саставу општине Чајниче, формирана су лежишта различитих руда у различитим облицима рудних тијела. Најбројнији су ресурси из групе металичних минералних сировина: руде жељеза (11 локалитета), руде мангана (1 локалитет), руде цинка и олова (4 локалитета), руде бакра (5 локалитета) и антимона (3 локалитета). У групи неметаличних минералних сировина регистровани су: барити, графити, кварс и кварцит, и стијене као грађевински материјал (кречњак, доломит, дијабаз и туфови). (*АНЕКС 1 Рудна и минералним богатствима општине Чајниче*)

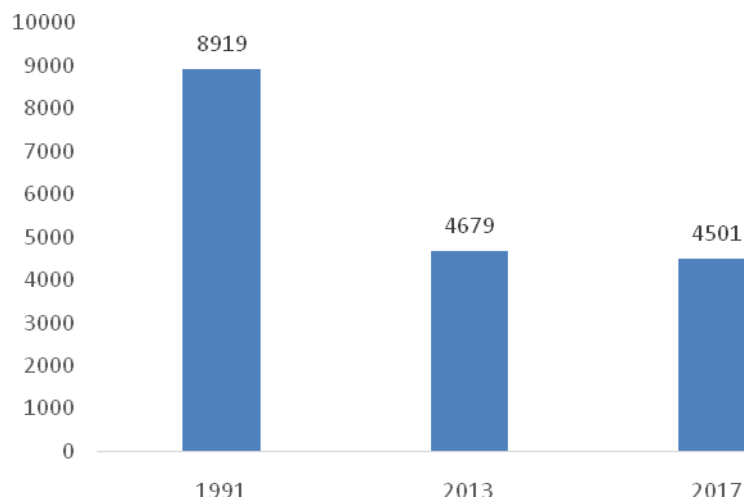
2.1.3 Демографске карактеристике и кретања

На основу резултата пописа становништва, домаћинства и станова у Републици Српској и БиХ 2013. године, које је провела Агенција за статистику БиХ, а које је објавио Републички завод за статистику Републике Српске у општини Чајниче живи 4.679 становника.³ Ови подаци су уједно и једини релевантни, с обзиром да након овог пописа постоји само процјена о броју становника Општине, и преме процјени⁴ РЗС за 2017. годину број становника износи 4.501 .

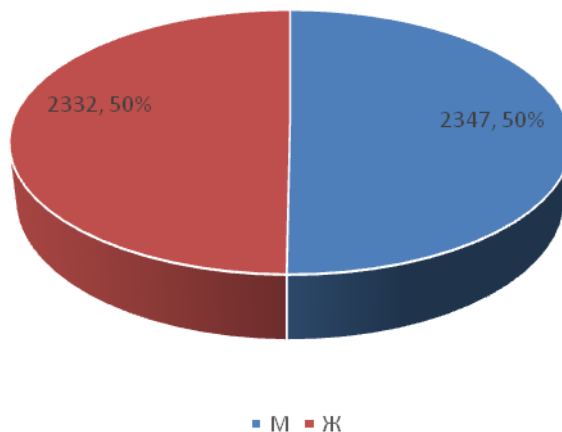
²Анекс 1 документа.

³Републички завод за статистику РС.

⁴Градови и општине Републике Српске, РЗС, 2018.

Слика 1. Број становника општине Чајнице, 1991-2017, РЗС РС

Слика 2. Полна структура становништв општине Чајнице (2013), РЗС РС.

О каквим се демографским промјенама ради, довољно је сагледати да је према попису становништва из 1991. године на подручју општине Чајнице живјело 8.919 становника. Са аспекта старосне структуре 614 становника или 13,20% становништва општине Чајнице има испод 15 година, 3.168 становника или 67,70 % је радно способног становништва (15-64), те 897 становника или 19,10 % припада категорији старих (65+).⁵

⁵ Републички завод за статистику.

Табела 1. Природно кретање становништва Општине и склопљени бракови, 2014-2018, РЗ РС.

Година	У	Рођени			П.П.	Умрли			Бракови	
		У	М	Ж		У	М	Ж	Скл.	Расв.
2014	26	26	10	16	-33	60	59	32	14	6
2015	27	27	14	13	-10	59	37	22	16	-
2016	27	27	14	13	-37	37	64	27	11	-
2017	23	23	12	11	-30	64	53	16	12	-
2018	21	21	10	11	-32	53	53	23	13	1

Из приложених података видљиво је да општина Чајниче константно биљежи опадање броја становника, те негативан природни прираштај⁶. Миграције⁷ су прошлост, садашњост, а вјероватно и будућност Општине. Миграције у општини Чајниче имају такође велики утицај на стварање демографске слике. По питању локалних миграција, највише су изражене миграције село-град унутар општине, што доводи до смањења броја становника у селима, а једним великим дијелом и до гашења села на територији општине Чајниче. Подаци о одласцима ван граница БиХ нису доступни и не постоји евиденција о наведеном, те се могу само претпостављати.

Табела 2. Унутрашње миграције у општине Чајниче (2014-2018)

Година	Број досељених				Број одсељених				
	Из фБиХ	Из БД БиХ	Из општина РС	У	У фБиХ	У БД БиХ	У општине РС	У	Миграциони салдо
2014	28	-	18	46	22	-	33	55	-9
2015	26	-	8	34	39	-	27	66	-32
2016	25	-	13	38	23	-	33	56	-18
2017	16	-	6	22	20	-	26	46	-24
2018	17	-	13	30	27	-	25	52	-22

(Извор: РЗРС Демографска статистика 2019)

Анализирајући податке о демографским показатељима општине Чајниче може се примјетити да се број становника константно смањује по свим основама. У 2018. години из Чајнича је одселило 52 лица, а као прилив евидентирано 30 лица, што је наставак негативног миграционог салда од 2013. године. И овај податак нам свједочи о губитку и смањењу броја становника општине у протеклом периоду, међутим такав тренд је очекивати у будућности, уколико се не предузму значајне мјере како би се задржало младо и радно способно становништво.

⁶Природни прираштај је разлика између броја рођених (наталитет) и умрлих (морталитет) у једној години на 1000 становника. Изражен је у ‰ (промилима).

⁷Миграције су промјене мјеста сталног боравка (пребивалишта) без обзира на удаљеност.

Закључак

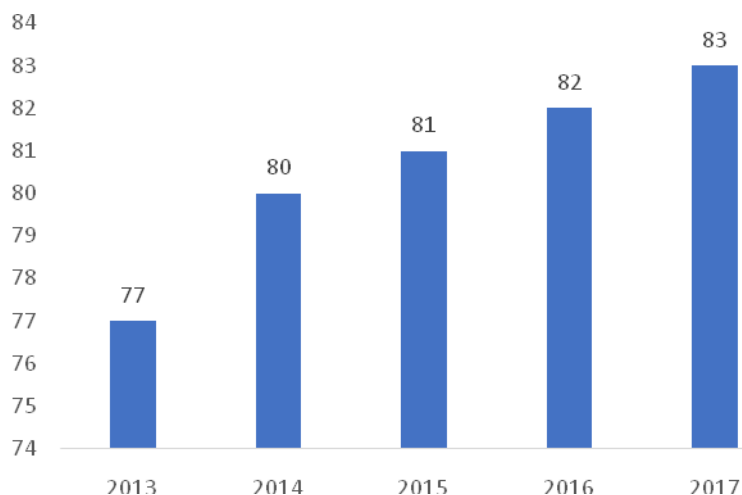
Када се анализирају одређене географске и демографске одлике општине Чајниче, очигледно је да општина има одређене предности у односу на друге локалне средине у окружењу, посебно у погледу положаја и тремеђе БиХ - Србија - Црна Гора и одређених предности у погледу, примјера ради трговине или других дјелатности. Међутим, овај потенцијал није на најбољи начин искориштен или стављен у функцију, посебно из разлога саобраћајне затворености општине Чајниче и чињенице да кроз општину не пролазе магистрални путеви. Такође, ни други потенцијали нису стављени у пуну функцију, дрво јесте основни природни ресурс, али се оно извози са ниским степеном прераде. Такође, потенцијалне минералне сировине нису искориштене и стављене у функцију развоја општине Чајниче.

Горе наведено, али и друге чињенице, одражавају се и на демографска кретања у општини Чајниче, број становника је преполовљен у односу на 1991. годину, негативни демографски трендови, по свим критеријумима се настављају у континуитету и дугорочно пријете опстанку ове локалне заједнице. Природни прираштај је негативан, миграциони салдо такође, али оно најопасније је управо оно о чему не постоји званична евиденција, а то су економске миграције становништва ван граница земље. Посебно је опасан за заједницу одлазак младих у развијеније и веће средине и иностранство. Из овога разлога планским мјерама, потребно је зауставити овај негативан тренд и Општину учинити атрактивном заједницом за живот и рад, првенствено младих али и других категорија друштва.

2.1.4 Преглед стања и кретања у локалној економији

Привреду општине Чајниче карактерише својинска трансформација, односно превођење једног облика власништва у други, те не изненађује то што је привреда дошла у врло незавидан положај. Физички обим производње у појединим гранама је толико смањен да не завређује никакву озбиљнију анализу (нпр. металска индустрија), док се текстилна индустрија покушава опоравити, па је тренутно у текстилној индустрији запослено 22 радника од предратних око 500 запослених.

Укупан број запослених је драстично опао у односу на пријератни период, тако је ова општина са позиције када фактички није имала незапослених дошла у позицију да је тај омјер скоро двоструко већи у односу на запослене.

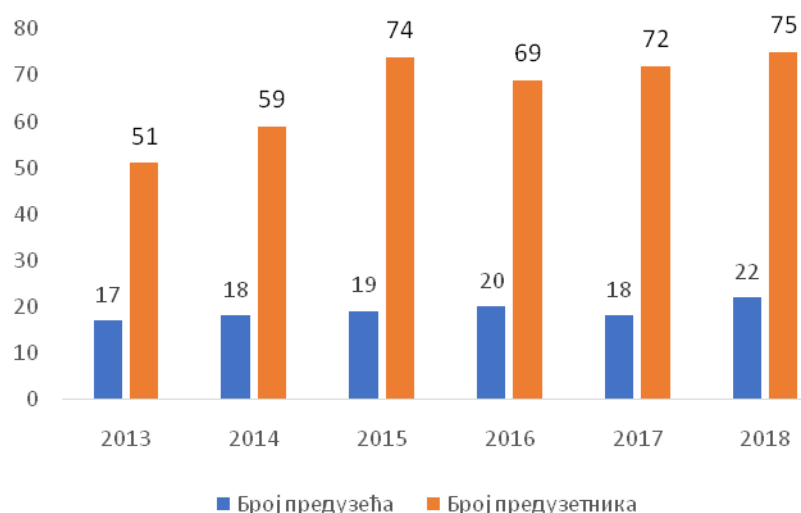
Слика 3. Број пословних субјеката, РЗС РС

Оно што охрабрује, јесте чињеница да број пословних субјеката у општини Чајнице континуирано расте и поред релативно неповољног пословног окружења, мада је тај раст веома скроман. У последњих 5 година број пословних субјеката порастао је за 7,7%.

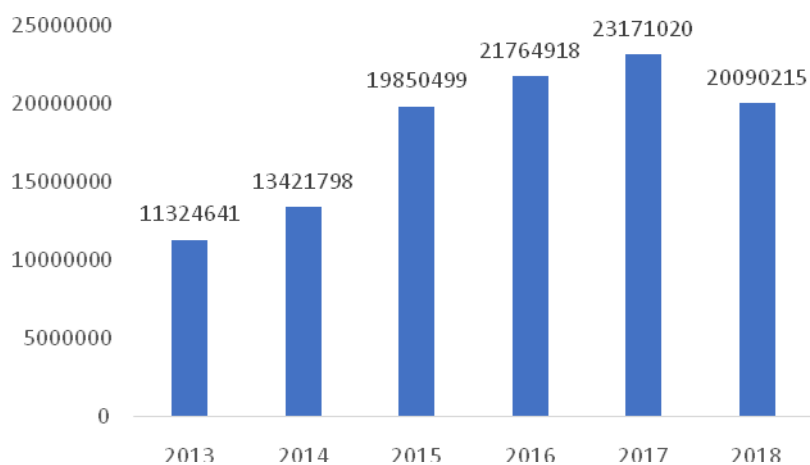
Слика 4. Пословни субјекти по начину организовања у 2017, РЗС РС

На подручју општине Чајнице пословна активност се обавља у 7 подручја, 13 области, 14 грана и 15 разреда. Подручје Ц-прерађивачка индустрија са 10 привредних субјеката је подручје са највећим бројем пословних субјеката по заступљености на територији општине Чајнице. Према подацима Привредне коморе Републике Српске за 2017. годину, предузећа са подручја општине Чајнице остварила су извоз у вриједности од 10.568.000,00 КМ, а увоз у вриједности од 776.000,00 КМ. Покривеност увоза, извозом је 1,361 што је позитиван податак за општину Чајнице.

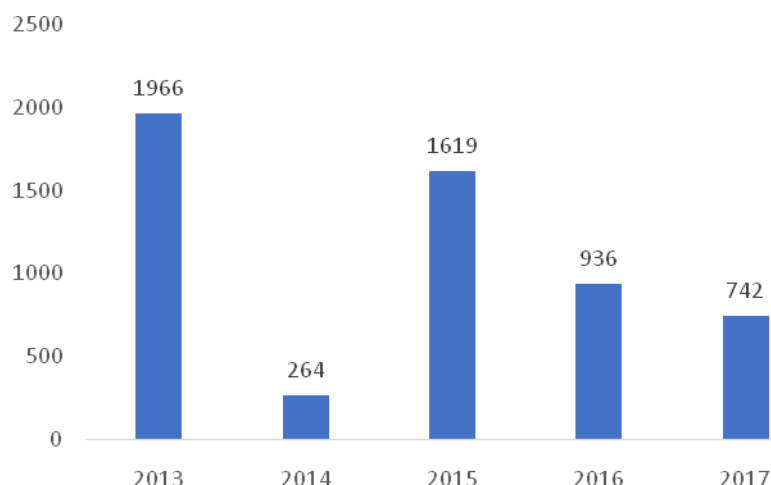
Слика 5. Број предузећа и предузетника 2013-2018.
(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности)

У општини Чајнице регистровано је 47 предузећа, али је активно **пословало 22 предузећа** која су предала завршни извјештај АПИФ-у за 2018. годину у којима је запослено 478 радника. Остварен је приход од 20.090.215,00 КМ уз остварену добит од 258.597,00 КМ и остварени губитак од 2.333.684,00 КМ.

Слика 6. Приход предузећа 2013-2018, АПИФ, РЗ РС

Предузећа која тренутно имају највећи број запослених радника и носилац су привреде у Општини су: ШГ "Вучевица"-255 радника, ЈЗУ Дом Здравља „Васо Пелагић“-30 радника, "Рамаж" д.о.о. - 27 радника, "ВАМ" д.о.о. - 20 радника.

Слика 7. Остварене инвестиције у стална средства у 000КМ, АПИФ, РЗС РС

Нажалост, остварене инвестиције у стална средства у 2017. години су више него преполовљене у односу на 2013. годину, и биљеже константан пад осим 2015. године када је дошло до пораста у односу на минимални износ инвестиција које је забиљежен у 2014. години.

2.1.4.1 Пољопривреда

Општина Чајниче по својим природно географским карактеристикама спада у брдско планинско подручје. Ово подручје погодно је првенствено за развој овчарства, а донекле и воћарства. У руралним подручјима егзистира око 500 углавном старачких домаћинстава која се искључиво баве пољопривредом. Према подацима АПИФ-а закључно са мјесецем јулом (2019) регистровано је **174 пољопривредних газдинстава** (обавеза подношења извјештаја АПИФ-у је довела до смањења у броју регистрованих и активних пољопривредних газдинстава).

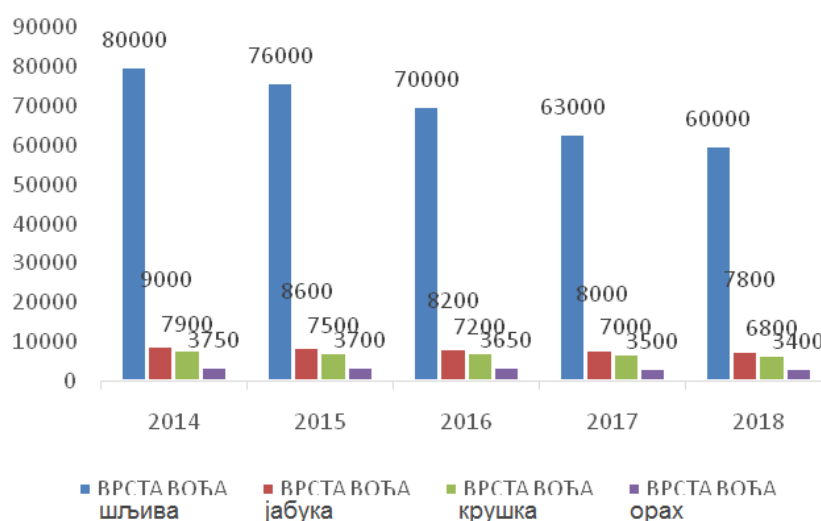
Слика 8. Укупан број и број активних пољопривредних газдинстава, 2014-2018., АПИФ

Табела 3. Структура пољопривредног земљишта

Својина	Оранице (ха)	Воћњ. и виногради (ха)	Ливаде (ха)	Пашњаци (ха)	Шуме (ха)	Неплодно земљ. (ха)	Укупно (ха)
Приватно	2.319	265	3.935	1.402	6.834	222	11.126
Државно	46	18	133	232	14.413	354	16.334
Укупно	2.365	283	4.068	1.634	21.247	576	27.460

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности)

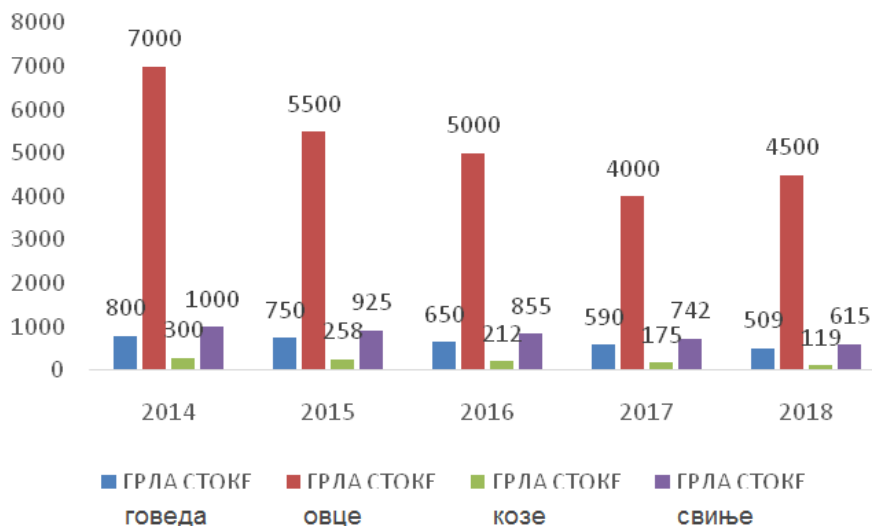
Што се ратарства тиче површине засијане стрним житима су занемарљиве, углавном су површине од 0,2-0,3 ха и то засијане пшеницом, јечмом, кукурузом и хељдом, првенствено за личне потребе. У области воћарства у посљедњих 5-10 година постоје значајни помаци у сектору малинарства.

Слика 9. Процјена стања у воћарству посљедњих 5 година, кг

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајничке)

Малина је посађена на око 20 ха и овом граном пољопривредне производње бави се око 150 домаћинстава. Уз двогодишњу подршку Фонда за развој и запошљавање Републике Српске и учешће Општине Чајничке, подигнута је откупна станица Заборак, са просторијом за припрему, и дораду, тунелом за дубоко замрзавање капацитата 3т/24х, лагер комором капацитета 40т, и осталом потребном инфраструктуром за откуп и замрзавање као и са могућношћу праћења поријекла биљне производње. Откупном станицом управља Удружење пољопривредних произвођача Чајничке.

Слика 10. Број грла стоке, 2014-2018

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности)

Као најзначајнија грана пољопривреде на територији општине Чајнице је сточарство, а у првом реду овчарство (дјелимично се производе и млијечни производи али о том нема поузданих статистичких података о произведеним количинама), у вези с тим ради се на побољшању пасминског састава домаће аутохтоне овце праменке увођењем квалитетније пасмине WINTERBERG овнова. Удружење пољопривредних произвођача (УПП) општине Чајнице у сарадњи са УНДП-ом су изградили два савремена овчарника како би и на тај начин допринјели побољшању развоја сточарства. Такође, на подручју општине Чајнице постоји 5 регистрованих фарми за услужни тов бројлера. Три (3) фарме су капацитета по 12.000, једна (1) 24.000 и једна (1) капацитета од 130.000 бројлера годишње. Услужни тов ради се за фирму „Бровис“ д.д. Високо.

2.1.4.2 Индустирија

Од индустријских капацитета у Општини раде једино погони за прераду дрвета и то углавном примарни. Процес транзиције је довео до тога да највећи привредни колективи у Општини углавном не раде. Дрвна индустрија Ф.Л. „Стакорина“ која је у стечајном поступку, је била главни носилац индустријског и привредног развоја Општине. Објекти текстилне индустрије односно творнице трикотаже „Врело“ над којом је извршен ликвидациони поступак продати су предузећу „Инстел“ Д.О.О из Бијељине у којима је инсталисана опрема за паковање воде за пиће «Хевен» Чајнице. Ипак, процес пуњења воде још увијек није оставарен у пуном капацитету, због недостатка тржишта. Само у ова два привредна субјекта било је запослено 1.550 радника и то у дрвној индустрији 1.200 радника и текстилној 350 радника. Објекти металске индустрије „ТЕС“ која је била у саставу „УНИС-а“, над којом је такође извршен ликвидациони поступак, продати су предузећу Д.О.О. „Рамаж“ Чајнице у којим се сада обавља финална прерада дрвета и производња пелета за огрев. Но ипак се не смије занемарити чињеница да постоје могућности за оживљавање привреде у правцу оживљавања нових дјелатности као што су текстилна индустрија, или прерада и

кориштење минералних сировина (уз добру и ефикасну трансформацију и планирање, боље кориштење природних ресурса).

Наиме, покренут је погон текстилне индустрије у 2019. години и тренутно је запослено 40 радника женског пола. Инвеститор има потребу за већим пословним простором те је изнајмљен приватни /стамбени/ у циљу проширења гдје би до краја 2020. године требало да буде око 80 запослених. Технички, простор за рад текстилне индустрије је могуће подићи у предузећи Инстел - фабрика воде, али је проблематика величине и продаје или изнајмљивања комплетног пословног објекта или његовог дијела као производне хале за текстилну индустрију.

ЈПШ „Шуме РС“ а.д. Соколац , Шумско газдинство „Вучевица“ Чајниче води привреду у општини Чајниче, док су највећи извозници роба и услуга у 2018. години били: "ВАМ" д.о.о. са 886.809 КМ, "РАМАЖ" д.о.о. са 803.497 КМ, "ДМ ШПЕД" д.о.о. са 753.162 КМ и "ВИНЕА" д.о.о. са 748.663 КМ извоза.

2.1.4.3 Шумарство

На територији општине Чајниче шуме су добро очуване како у квантитативном тако и у квалитативном смислу. Годишњи шумски етат у ШГ „Вучевица“ Чајниче износи 68.000м³ државне и 12.000м³ приватне шуме. Укупна дрвна маса залиха шума за Ш.Г. "Вучевица" Чајниче износи око 6.271.456м³. Осим дрвне масе шуме располажу и са другим производним могућностима као што су: гљиве, шумски плодови, љековито биље, воде као и бројна дивљач. Ово подручје располаже са 27.840ха ловних површина што заједно са здравом и бројном дивљачи представља добре услове за развој ловног туризма. Структура површина и залиха према Шумско привредној основи 2012.-2022. година, за државне, и приватне шуме приказа је на слици.

Слика 11. Категорија шума општине Чајниче, ха (2017)

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

На годишњем нивоу према Шумско привредној основи је дозвољена сјеча 62.775м³ нето масе свих дрвних сортимената. Шумама и шумским земљиштем газдује ЈПШ „Шуме РС“ Шумско газдинство "Вучевица" Чајниче (осим дијела површине према Фочи тачније М.З. Лађевци којом газдује Ш.Г. "Маглић" Фоча), са 255 запослених радника. Дјелатност овог шумског газдинства је узгој, заштита, лов као и експлоатација шума. За радове на експлоатацији шума регистрована су предузећа Д.О.О. „Радојна“ и Д.О.О. „ Црни Врх“ из Чајнича. Ш.Г „Вучевица“ је највеће предузеће, у 2018. години остварило је производњу од 78.000м³ дрвних сортимената и приход од 8.488.993КМ. Проблем код експлоатације дрвних соритимената представљају минама контаминирана подручја и лоша отвореност шума и шумских путева и са тиме везана додатна улагања шумског газдинства, што за посљедицу има смањење профита шумског газдинства.

2.1.4.4 Занатство и предузетништво

Према подацима надлежних органа занатска дјелатност је сведена на мали број самосталних занатских радњи чији рад се своди углавном на услужне дјелатности без неких производних могућности. Тренутно егзистира 41 занатска радња чија се дјелатност види из података у табели.

Табела 4. Дјелатности занатства општине Чајниче (2014-2018), РЗС РС

ВРСТА	2014	2015	2016	2017	2018
Пекаре	1	1	1	1	2
Прерада дрвета	2	4	3	4	4
Сјеча и вуча, помоћне	6	7	9	12	17
Фризери	4	4	2	2	2
Месаре	2	2	2	2	2
Вулканизер	2	2	2	2	2
Пољопривреда	4	9	11	11	-
Саобраћај	4	5	3	5	-
Остало	3	6	6	5	12
УКУПНО	28	40	39	44	41

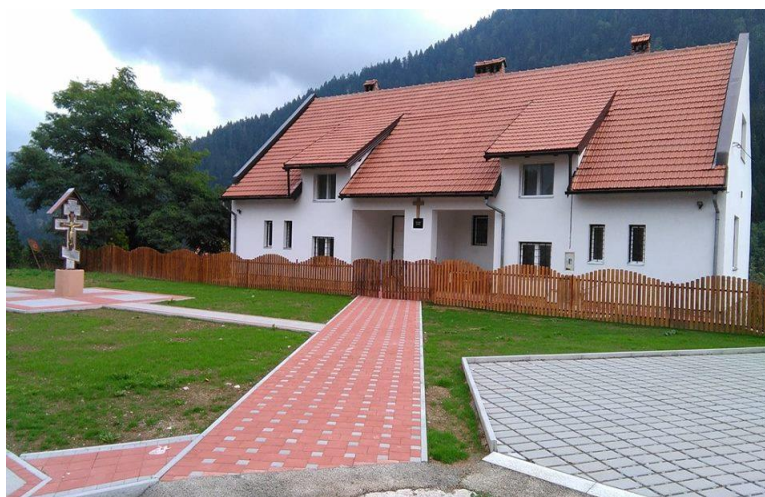
Највише радњи је везано за сјечу и вучу, прераду дрвета (тј. ослоњено на најзначајнији природни ресурс општине) док у остале радње спадају аутоперионице, таксисти, салони забаве и др. Такође, из табеле се може видјети и пад броја радњи пољопривреде и саобраћаја из разлога што су ови предузетници прошли на програм запошљавања који проводи ЈУ Завод за запошљавање и након истек године дана одјавили су своје пословање. Ово је честа појава не само у Чајничу већ и у другим градовима и општинама.

2.1.4.5 Туризам, трговина и угоститељство

Општина Чајниче посједује све предуслове за развој туризма, а тиме и угоститељства јер располаже са атрактивним природним љепотама и еколошки чистом средином. Климатски услови са доста снијега су предуслов за развој зимског туризма. У погледу вјерског туризма, у Чајничкој цркви се налази Чудотворна икона Пресвете Богородице

(Чајничка Красница), чувена не само на просторима општине већ и много шире, коју сваке године посјети велики број вјерника и знатижељника. Ова икона се чува у новом храму на посебном престолу, на сјевероисточној страни, и испред ње непрестано светле кандила. Та кандила се, по казивању очевидаца, нису угасила чак ни у вријеме експлозије у II светском рату када је црква претрпела велико разарање. Црквена општина располаже са конаком од 60 лежаја као и музејом са богатом ризницом експоната у којем се чува и **Чајничко јеванђеље**. Ангажованошћу Црквене општине Чајничке 2017. године обновљен је и „Протин конак“ који је првобитно изградио прота Јован Јовановића 30-тих година прошлог вијека. Данас Протин конак располаже са 83 лежаја. Број ноћења у Црквеном конаку за 2019. годину је 1.300, на тај број се може додати да је ове године у реновираном хотелу „Оријент“ евидентирано око 350 ноћења, у приватним смјештајима тај број је 250, и у смјештају у Дјечијем вртићу којим управља „Еко Центар“ је ове године пружено 300 услуга ноћења. Искориштеност лежајева на подручју општине Чајничке је мања од 10 %. Парк природе је тек основан прошле године и не постоје релевантни подаци о посјетама. Тренутно кроз њега рекреативно шетају грађани Чајничке, а организоване су и двије планинарске акције кроз парк природе у 2019. години, што треба у будућности повећати. ЈУ Туристичка организација Чајничке управља градским базеном за купање, Планинарским домом на Пониквама који има око 20 кревета.

Једна од најстаријих знамења у Чајничу и источном дијелу Републике Српске и Босне и Херцеговине је стара кућа „Паја Ђуковића“ која је обновљена 2017. године са намјером да буде музеј полуотвореног типа у коме би се чували предмети чије поријекло потиче из времена турске и аустроугарске владавине. Кућом Ђуковића управља Милан Косовски, у чијем се власништву кућа и налази. Тренутно се не користи као музеј.

Слика 12.Објекат „Протиног конака“

(Извор:Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајничке)

У Чајничу се налази први Парк природе у Републици Српској- „Цицељ“. који је проглашен заштићеним подручјем одлуком Владе Републике Српске 06.09.2018 године, на иницијативу Удружења ЕКО Центар Чајничке и предат на управљање ШГ "Вучевица" Чајничке. Ово заштићено подручје распростире се на више од 330ха које одликује изузетан флористички диверзитет и богатство пејзажа расутих на богатој

мрежи геоморфологије и хидрологије. Посебну ријеткост чини прашумски резерват "Борица" који је удаљен свега 500м од центра града. Шуме су богате са бројном и квалитетном дивљачи што представља изванредне услове за развој ловног туризма. У ту сврху изграђен је и Ловачки дом на Тројану који располаже са 15 лежаја као и неколико ловачких колиба. У развоју је и све популарнији облик сеоског туризма, у виду сеоских домаћинстава. Једно од таквих домаћинстава је и „Етно село РЕЉА“ које је смјештено у подножју планине Стакорине на 1.115м н.в., на удаљености 7км од центра општине. Тренутно располаже са 10 лежајева, а у плану је и проширење капацитета. Ту је још и еколошко-туристички и спортски комплекс „Ваздушна бања МБ“ на превоју Преврзма код Чајнича, која је један од ријетких туристичких комплекса ове природе у овим крајевима. Карактеришу је низ занимљивих садржаја као што су споменик лопти, сунчани сат, станица „без возног реда“ и други. Чајниче располаже са два хотела. Хотел "Оријент" је у власништву ЈПШ „Шуме РС“ а.д. Соколац располаже са 24 собе и 6 апартмана (укупно 76 лежајева). Што се тиче другог хотела "Чајниче" он је откупљен од стране Општине Чајниче и тренутно је у фази санације и опремања. Остали број смјештајних капацитета је у приватном власништву које није регистровало дјелатност гдје по процјенама постоји око 50 лежајева на располагању.

Слика 13. Хотел „Оријент“

(Извор:Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

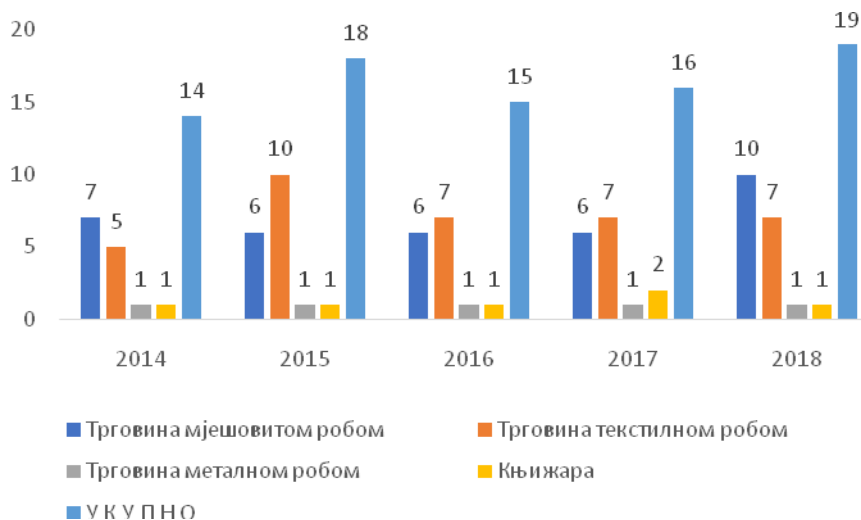
Пројектом прекограничне сарадње између општине Чајниче и општине Пријепоље у Србији који је реализован од стране „Еко Центра“ Чајниче опремљене су просторије које се налазе у згради ЈПУ Дјечијег вртића „Бајка“у Чајничу, гдје су уређене собе са 18 лежаја за смјештај гостију у оквиру реализације овог пројекта. Ски-лифт који је био саграђен за вријеме Олимпијских игара 1984. године, данас не функционише, а у току је његова реконструкција и санација гдје је у плану постављање ски лифта који је добијен од Олимпијског центра Јахорина. Ски-лифт је дужине 609 м, капацитета око 700 скијаша на сат. Ангажовањем једног броја ентузијаста, током 2017. године отворено је и уређено ново скијалиште „Злодо“ у селу Поникве на надморској висини 1.124 м, гдје је урађен мини ски-лифт дужине 250 м са планинском кућом.

Слика 14. Ски лифт "Злода"

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

У привредном амбијенту какав је владао овим простором људи су се најрадије и најлакше одлучивали на бављењем трговином. Углавном се ради о ситним трговинским радњама у којима се тргује робама широке потрошње. Због самог географског положаја општине није ни очекивати трговину у неком већем обиму, још ако се узме у обзир комуникацијска затвореност према Црној Гори.

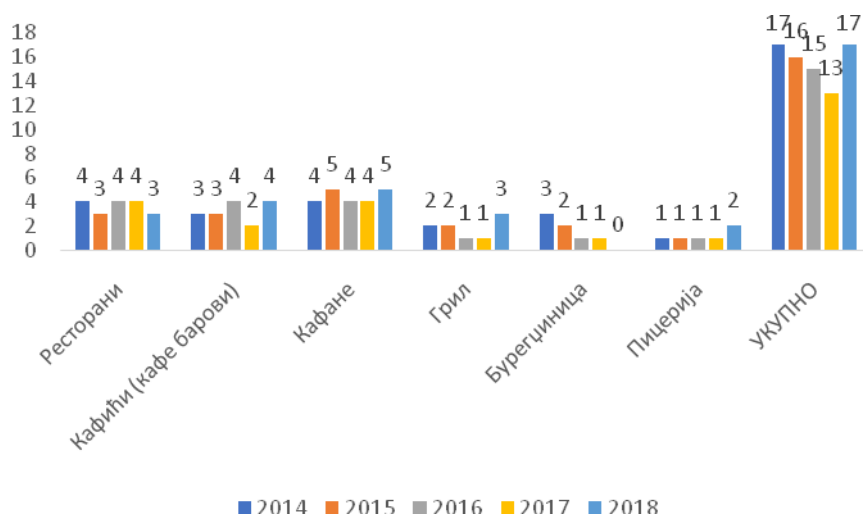

Слика 15. Преглед трговинских објеката, 2014-2018

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

Поред самосталних предузетника на подручју општине Чајниче трговином се баве и трговинска предузећа: Д.О.О. "Адриа" Вишеград - трговина на мало и велико робама широке потрошње која располаже са 5 продавница и предузеће Д.О.О. „Конзум” - трговина на мало и велико робама широке потрошње која располаже са једном продавницом. Како је трговина индиректно везана за привреду, односно на производњу намеће се потреба развоја исте са развојем производних грана привреде уопште. На овим просторима тачније МЗ „Миљено” саграђен је велики магацин Савезних робних резерви бивше СФРЈ са свом опремом, који би могао да се искористи

као дистрибутивни центар. Постоји још могућност организовања трговине пољопривредним производима и заштитним средствима.

Слика 16. Преглед угоститељских објеката

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајничке)

У погледу угоститељства најзаступљенији облици су кафене, кафићи и ресторани. Нажалост, угоститељство, а тиме и туризам, није организовано и сведено је на појединачне случајеве.

Закључак

Увођењем стечаја појединих предузећа, стотине радника су се нашли на бироу запошљавања. Основна индустријска грана, прерада дрвета је сведена на примарну прераду у осам приватних погона и то осам друштава са ограниченом одговорношћу и неколико самосталних предузетника. Шуме су свакако најзначајнији природни ресурс, према подацима у 2018. години предузећа су прерадила 20.000 м³ дрвних сортимената квалитетних класа углавном трупаца са оствареним приходом од 7,7 мил. КМ, са укупним бројем запослених 93 радника. Пошто већина ових предузећа ради тако рећи сезонски то се и број радника запослених у истим мијења у зависности од потреба послодавца. У поређењу са производњом раније дрвне индустрије која је прерађивала и до 40.000 м³ свих врста дрвних сортимената са укупним приходом од око 20 мил. КМ, може се извући закључак да се не врши финализација у преради, што даје за последицу мањи приход и мањи број запослених радника, а уједно резултира стагнацијом ове индустријске гране. Део дрвних сортимената одлази ван Чајничке гдје се врши даљња прерада.

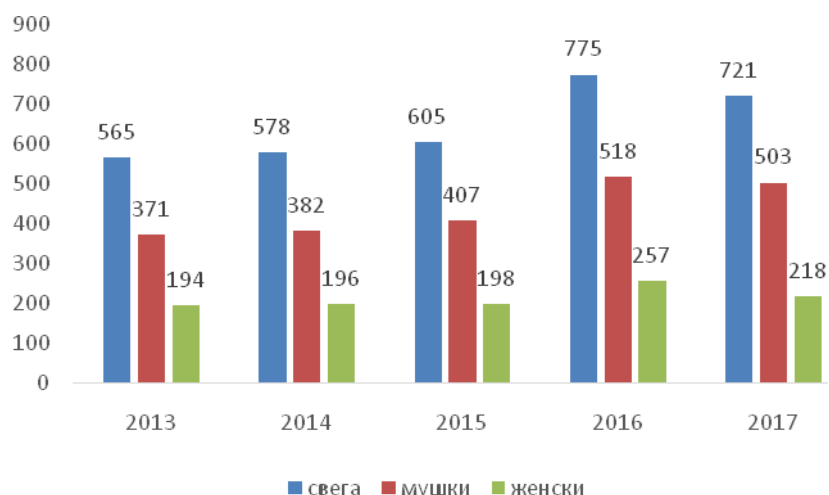
У погледу привредног развоја, општина Чајничке има посебне природне предуслове за развој туризма и пољопривреде. Из овог разлога неопходно је наставити са стварањем нових туристичких производа и са њом везаном изградњом туристичке инфраструктуре. У пољопривреди је могуће унаприједити сегменте сточарства и производње нових култура, те стимулативним мјерама задржати активно становништво на селу.

Такође, присутан је тренд слабог регистрованња старих заната (кожарски, обућарски, ковачки и сл.) иако је план да се ове категорије што више региструју. Потребне су велике, те их треба искористити како да за истим не би трагало по другим мјестима и градовима. У посљедње вријеме присутан је тренд повећања броја регистрованих предузетничких дјелатности које се баве сјечом и вучом дрвених сортимената те помоћним и услужним дјелатностима у шумарству. Потенцијал и традиција дијаспоре у Чајничу су занемариви и не постоје организована друштва дијаспоре која би допринијела развоју Општине, те треба усмјерити напоре у охрабрењу и одређеним истраживања потенцијала дијаспоре за развој општине Чајнице.

2.1.5 Преглед стања и кретања на тржишту рада

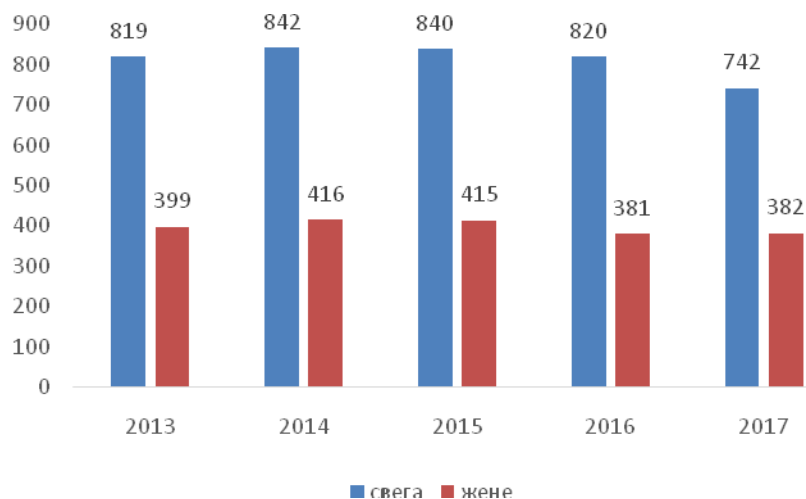
2.1.5.1 Запоселност, незапосленост, плате

Привредна активност становништва углавном је везана за узгој, заштиту и експлоатацију шуме, те за финалну и примарну прераду дрвета, као и за пољопривреду, у којој најзначајније мјесто заузима сточарство. Најразвијеније привредне дјелатности на подручју општине Чајнице су шумарство и дрвопрерађивачка индустрија, затим слиједе трговина, сточарство и услужне дјелатности. Укупан број запослених радника према подацима Пореске управе закључно са 30.09.2019. године је 888 (према општини пребивалишта), а незапослених - пријављених у Заводу за запошљавање- је 661 лице (од којих је 325 жена) који активно траже посао или остварују нека друга права, док је 2018. године тај број износио 784 запослена (у 2018 остварено је повећање у броју запослених од 8,7% у односу на 2017. годину, што је већом мјером посљедица спречавања рада "на црно" и потражње за радном снагом, тј. промјена на тржишту рада).

Слика 17. Запослени према полу, РЗС РС

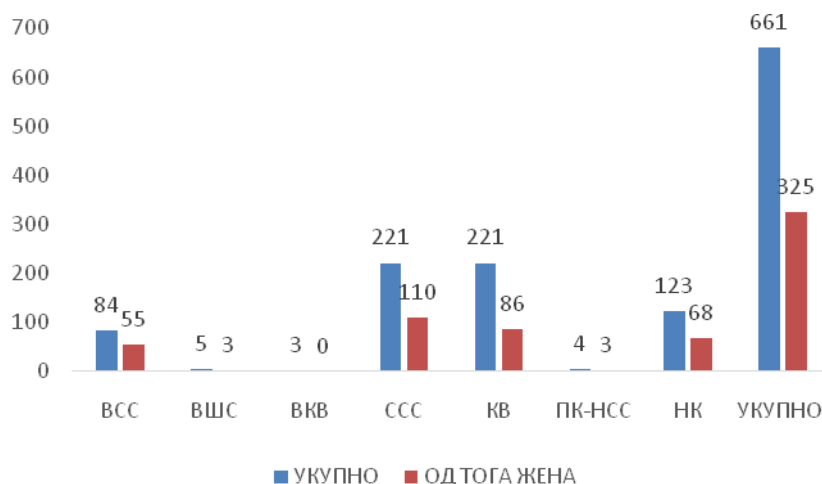
Стопа незапослености на подручју општине Чајнице је 42,67 %.

Слика 18.Назапослени по полу, РЗС РС

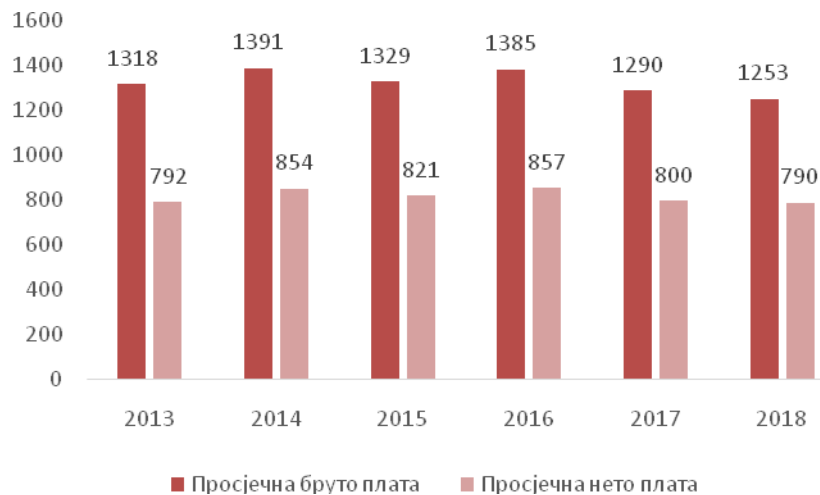
У погледу запослености, значајано су више запослене особе мушког пола, у погледу незапослености, релативно су подједнако незапослене особе оба пола, тј. нешто више од половине укупног броја незапослених су особе женског пола (53%).

На основу расположивих података Републичког завода за статистику Републике Српске (РЗС РС) , број незапослених лица се смањило у 2018. години на 661 лице, од чега је 325 лица женског пола. Од броја незапослених лица, 32% незапослених је у доби 30-45 година живота док је 27% незапослених је у доби 18-30 година живота . Удио лица у доби 45-55 година живота у укупном броју незапослених је 25% док је удио лица у доби 55-65 година живота у укупном броју незапослених 16%.

Слика 19.Квалификациона структура незапослених општине Чајниче (РЗС РС2018)

У структури незапослених, са средњом стручном спремом највише има свршених гимназијалаца и економских техничара, док са трећим степеноу образовања (КВ) најбројнија занимања су трговци.

Слика 20. Просјечна бруто и нето плата, KM (РЗС РС)

Просјечна нето плата у општини Чајниче за 2018. годину је износила 790 KM и мања је од републичког просјека за 67 KM. Оно што забрињава јесте тренд смањења просјечне нето плате од 2014. године (854 KM), мада иста у окружењу и на републичком нивоу расте, што само може указивати на чињеницу да је и поред раста запослености, продуктивност привредних субјеката остала иста или мања, што свакао може имати за посљедицу интензивирање одласка радно активног становништва из општине Чајниче.

Закључак

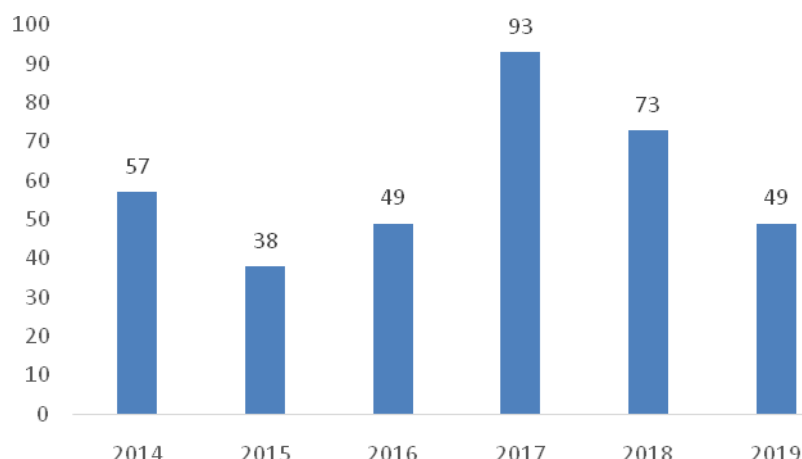
Анализирајући напријед наведене податке везане за економски сектор може се уочити да овој општини недостају многи занати-С.З.Р. или нису регистровани (ово друго је извјесније). Наводимо могућности и потребе за слиједећим занатским радњама и са њима везаним профилима рада: ауто-механичари, ауто-лимари, ауто-електричари, водоинсталатери, електричари, обућари, ковачи, молери, те сервиси разних намјера. Међутим, јако је тешко дати опште процјене које се односе на захтјеве тржишта рада општине Чајниче, с обзиром да је такво тржиште рада веома скромно и да се у свјетлу глобалне комуникације не може посматрати изловано.

Међутим, оно што се види из претходног је да навећи број у структури незапослених је са средњом стручном спремом трећег и четвртог степана, али и да расте број незапослених са ВСС. Једино значајне инвестиције, могу довести до интензивнијег запослења у погледу свих квалификационих структура, посебно у погледу запошљавања радне снаге женског пола у текстилној и сличним индустријама.

2.1.6 Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја

2.1.6.1 Образовање

Предшколско образовање- Предшколско образовање остварује се у згради дјечијег вртића изграђеног 1989. године. Јавна предшколска установа дјечији вртић „Бајка“ Чајниче тренутно има 9 стално запослених радника, од тога 5 васпитача. Капацитет дјечијег вртића је 100 дјеце. Вртић сваке године успјешно реализује тромјесечни програм предшколског образовања, који сваке године успјешно заврши око 35-40 малишана.

Слика 21. Број дјеце у ЈПУ Дјечији вртић „Бајка“ за период 2014-2019
(Извор:Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

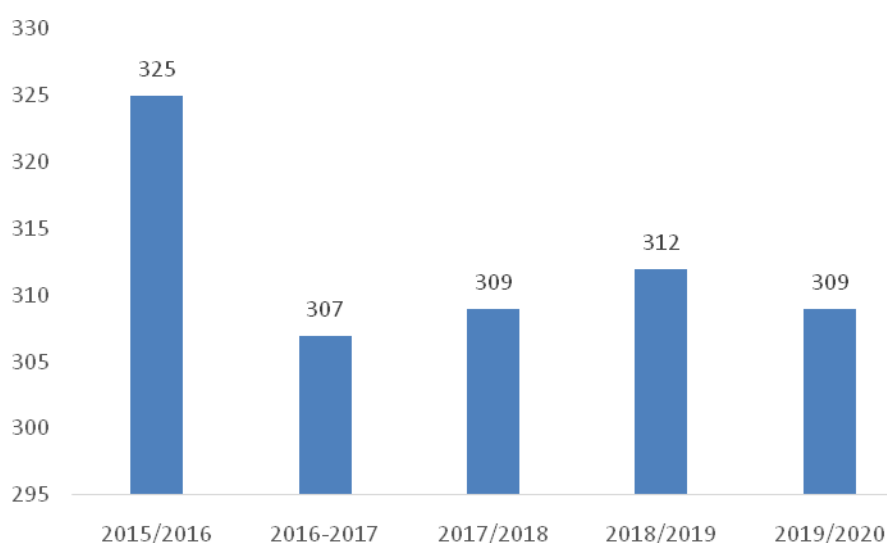
Дјечији вртић се од грејне сезоне 2019/2020 загријава на сопствени систем за загријавање. Ове године је урађена реконструкцију и изградња санитарних чворова за дјецу и одрасле од донације од Пресједнице Републике Српске у износу од 20.000,00 КМ. Новина од 2019. године је јаслички програм у којем има 11 дјеце. На цјелодневни боравак уписано је у мјешовитој групи 9 дјеце, а у полудневни боравак 8 дјеце. У старијој мјешовитој групи је 12 дјеце на полудневном и 9 дјеце у цјелодневном боравку. У области предшколског образовања потребна су одређана улагања по основу:

- термо изолација објекта,
- поправка крова у једном дијелу,
- спуштање плафона у собама гдје су дјеца,
- поправка ограда око зграде и уређење дворишта,
- набавка два нова рачунара и сл.

У протеклом периоду значајна улагања су била у дјечијем вртићу, од чега је потребно навести уређење санитарних чворова, поправка гријања, измјену прозора на објекту и сл.

Основно образовање - Основна школа „Јован Дучић“ има централну деветоразредну и 3 подручна петоразредна одјељења. У централној школи ради 8 одјељења од VI до IX разреда и 9 одјељења од I до V разреда. У подручним школама раде два комбинована

одјељења у Миљену, једно комбиновано одјељење на Лукама и једно комбиновано одјељење на Заборку (Одлуком Владе РС укинута је деветоразредно одјељење од 3 ученика) што укупно у школи износи 21 одјељење основне школе. Сви ученици иду у прву смјену осим три одјељења разредне наставе у Чајничу. Број ученика у школској 2019/2020 у цијелој школи је 309, а у први разред је уписано 36 ученика. У школи је запослено 47 радника, од тога наставног особља има 33, помоћног и техничког особља има 9 и управа и стручни сарадници 5. У школи раде приправници, волонтери и асистенти који су одобрени од стране Министарства просвјете и културе РС.

Слика 22. Број ученика у ЈУ ОШ „Јован Дучић“ Чајниче за период 2015 -2018. Година
(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

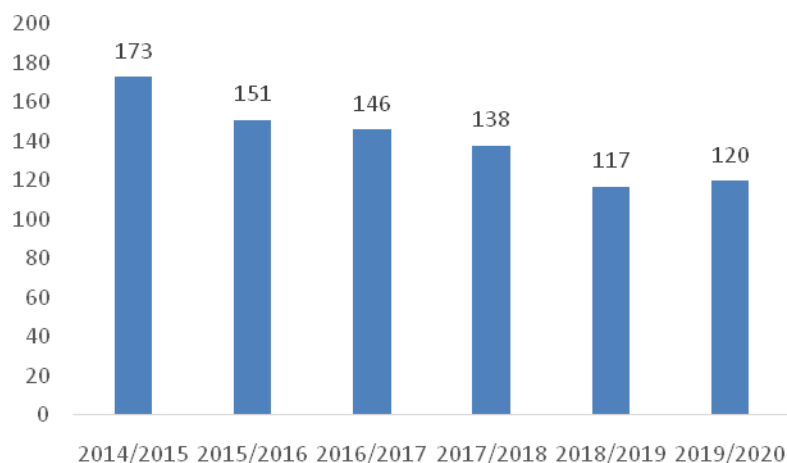
Основна школа је данас укључена у процес инклузије и пројекат „Индекса инклузивности“, с циљем отклањања и смањења свих препрека за учење и учешће све дјеце у животу и раду школе. Као методичко средство, Индекс инклузивности, помаже школама у умањивању препрека учењу, те потиче учешће све дјеце и младих особа. Основни циљ примјене Индекса инклузивности јесте да образовне власти, просвјетни радници и одговорни на локалном нивоу постану још активнији у осигуравању активног учешћа, одговорности, транспарентности и инклузивности у системима образовања. Од улагања у основном образовању потребно је:

- промијенити унутрашњу столарију (врата од учионица) и прозоре на фискултурној сали који су дотрајали,
- набавка и уградња гумених патоса у учионицама, клупа и столица за 10 учионица (у три учионице су набављене клупе и столице),
- Извршити инсталацију расвјета око основне и видео надзор треба проширити (тренутни постоји 8 камера, а потребно је мин. 12),

- Набавити агрегат за струју, резервну пумпа за гријање, дидактичка средства (рачунари, пројектори и паметне табле) ова досадашња опрема је дотрајала или је немају никако,
- извршити уређење школског дворишта и игралишта и паркинг простора,
- реконструкција или замјена радијатора, те дјелимичну реконструкцију подручних школа у МЗ Заборак, МЗ Луке и МЗ Миљено.

У претходном периоду, уз помоћ владе Јапана извршена је потпуна реконструкција овојнице централне зграде ОШ "Јован Дучић" Чајниче, којом приликом је, поред нове термофасаде и вањске столарије, извршена тотална реконструкција мокрих чворова и санација тротоара а уз помоћ Електропривреде Републике Српске реконструкција кровног покривача. У оквиру реализације пројекта "ALTERENERGY" изграђена је и нова котловница на дрвну сјечку, а извршено је и утопљавање стропа централне зграде и замјена расвјетних тијела у физкултурној сали. Редовно се раде систематски љекарски прегледи запослених, годишњи програм рада и све остале припреме, да би школска година почела нормално и на вријеме са радом. Основна школа „Јован Дучић“ у Чајничу има дугу и богату традицију у просвјети коју настоји очувати кроз свој рад у наставном и ваннаставним активностима.

Средње образовање- Средња школа почела је с радом 1964. године као Гимназија, а 1972. године основан је Средњошколски центар. У школској 2019/2020. години уписана су два одјељења у прве разреде: једно одјељење гимназије са 19 ученика и једно одјељење пословно-правних техничара са 20 ученика. Укупан број ученика у овој школској години је 120, а распоређени су у 7 одјељења: четири гимназије, једно банкарских техничара, једно шумарских техничара и једно пословно-правних техничара. У школи је запослено 18 наставника на неодређено вријеме, 3 на одређено вријеме, и два радника са допунским радом, а ван наставе је 9 радника, што је укупно 32 запослена. Школа располаже са 9 кабинета, физкултурном салом и радионицом за практичну наставу.

Слика 23. Број ученика у СШЦ „Петар Петровић Његош“ Чајниче, 2014-2019 година
(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности)

Школа ради у једној смјени, а број ученика се сваке године смањује. Тенденција опадања броја ученика из године у годину расте и на тај начин се повећава број радника који су дјелимични технолошки вишак. У циљу рјешавања проблема технолошког вишка, а по основу законске регулативе, проблеми те природе се рјешавају на нивоу локалне заједнице и Сарајевско-романијске регије. Школа је прије рата била прикључена на централно гријање, а од 1997. године оспособила је сопствено гријање на чврсто гориво. Школа располаже само са отвореним игралиштем, али је потребно изградити салу за физичко васпитање, јер је постојећа сала неодговарајућа.

2.1.6.2 Спорт и рекреација

Носилац спортских активности у општини Чајнице је Спортско друштво Чајнице, заједно са спортским организацијама које су активне. Спортско-рекреативне активности обављају се на градском стадиону „Раковице“, у новоизграђеној балон сали, школским салама и на школским игралиштима. На подручју општине Чајнице, тренутно егзистирају сљедећи спортски клубови:

Фудбалски Клуб „Стакорина“, најбројнија „спортска породица“, је основан сад већ давне 1962. године. С обзиром на расположиве природне, људске и финансијске ресурсе, клуб је постигао значајне и завидне успјехе. Клуб тренутно у својим редовима окупља око 80 чланова, који активно тренирају на градском стадиону „Раковице“, подјељених у 4 селекције, укљичујући и дјецу и омладину.

Кошаркашки Клуб „Врело“ основан је 1971. године. Од самог оснивања, па све до данас клуб се могао похвалити са могобројним успјесима и медаљама. Кошаркашки клуб као спортски колектив броји око 100 чланова.

Одбојкашки Клуб „Стакорина“ је основан 1993. године. Једини је женски спортски колектив на подручју општине. Иако релативно млад у односу на друге клубове, ОК „Стакорина“ је успјео да постане познат у одбојкашкој јавности РС. Клуб тренутно броји око 110 чланова подјељених у 5 селекција.

Спортско риболовачко удружење „Јањина“ Чајнице, основано је 2004. године, Удружење доприноси очувању природне околине и заштити животне средине. Сваке године узима учешће у Купу Републике Српске. Удружење броји око 100 чланова од тога има 8 чланова млађих од 15 година.

Клубови егзистирају у оквиру **Спортског друштва „Чајнице“ Чајнице**. Спортско друштво се као највећи орган спорта у Чајничу брине о правилној расподјели средстава гранта из Буџета општине Чајнице на начин да се средства дозначују онда када су потребна неком од спортских колектива за такмичење и сл.

Табела 5.Издвајања из Буџета општине Чајниче за спорт по годинама (KM)

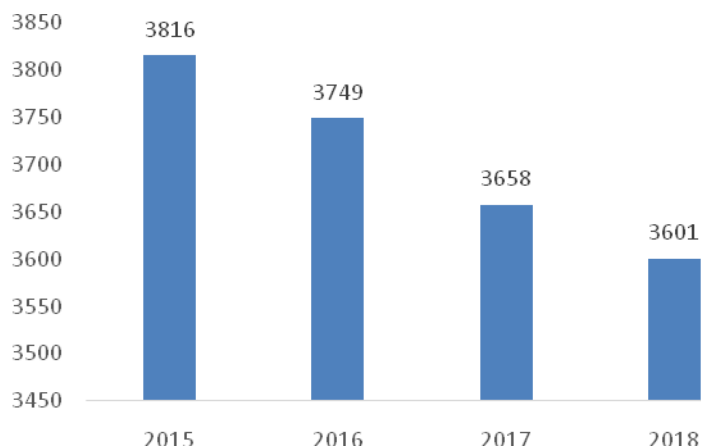
	2015.	2016.	2017.	2018.
Спортско друштво Чајниче	20.061,00	21.560,89	28.558,00	29.692,00
Фудбалски клуб „Стакорина“	37.364,00	31.530,23	29.805,00	47.992,00
Кошаркашки клуб „Врело“	14.941,00	20.545,70	13.226,00	12.934,00
Одбојкашки клуб „Стакорина“	20.038,00	19.560,18	14.897,00	11.754,00
СРУ „Јањина“	1.000,00	1.000,00	1.000,00	1.000,00
Карате клуб „Нипон“	6.408,00	4.290,00	4.911,00	4.320,00
Стонотенисери	350,00	883,00	1.308,00	1.200,00
МОСИ игре	4.792,00	4.718,00	4.500,00	4.365,00
Укупно	104.954,00	104.088,00	98.205,00	113.257,00

(Извор:Одјелење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

Чајниче располаже и са градским базеном за купање са око 300 м² који је први пут изграђен још 1959. године, а 2016.година Општина Чајниче је извршила његову реконструкција. Пливачке секције и клубови не постоје у Чајничу. Базен је бесплатан за кориштење, прошле године је била задужена особа у љетном периоду да надгледа рад базена. Иначе базен је дат на управљање туристичкој организацији која тек у будућности планира да организује базен као јавно купалиште. Општина Чајниче је углавном улагала своја средства у реконструкцију базена, а у плану се има друга фаза радова у 2020. години, подизање игралишта и уређење купалишта, постављање лежаљки и сл. Базен је тренутно доступан свима и више се користи као рекреативни објекат, купачи га чисте, пуне и празне. Општина је планирала да из кредитних средстава заврши другу фазу радова, доведена је ел. инсталација до базена, слиједи постављање расвјете и видеонадзора.

2.1.6.3 Здравство

На подручју општине Чајниче од здравствених установа егзистира ЈУ Дом здравља „Васо Пелагић“ Чајниче. То је установа примарног нивоа здравствене заштите. Примарна здравствена заштита базирана је на принципима породичне медицине. Зграда Дома здравља располаже са 1.180 м² простора који није у потпуности искориштен. У Дому здравља „Васо Пелагић“ запослена су 31 радник, од чега 20 медицинске струке и 11 немедицинске струке. Радно вријеме траје 24 сата и организовано је у двије смјене и дежурство. Пружање услуга здравствене заштите становништву општине Чајниче, а у циљу обезбијеђења једнако доступне и свеобухватне здравствене заштите, обавља се и у теренским амбулантама у Заборку и Миљену са сталним присуством медицинске сестре и једним седмичним присуством љекара. Консултативно-специјалистичка здравствена заштита (КЗЗЗ) из области гинекологије организована је у сарадњи са Домом здравља Фоча са једним седмичним доласком специјалисте гинеколога, а на основу уговора Фонда здравственог осигурања РС и Дома здравља Фоча. КСЗЗ из осталих области медицине обезбјеђује се упућивањем пацијената у Универзитетску болницу Фоча као и једним мјесечним доласком у Дом здравља специјалисте офталмолога и радиолога.

Слика 24. Број регистрованих- верификованих грађана
(Извор:Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

С обзиром на укупан број становника (4.679) укупан број регистрованих осигураних грађана (3.601) показује да постоји одређени број неосигураних лица. Због великог броја лица старије популације обољелих од хроничних болести (плућне, кардио-васкуларне, реуматске и др.), који се често налазе у фази погоршања или компликације болести, долази до повећаног лијечења болесника у кући најчешће у удаљеним сеоским подручјима гдје старачко становништво у главном живи само. Овакав вид обезбјеђивања здравствене заштите организован је путем службе хитне помоћи. За потребе остваривања здравствене заштите корисника, а усљед честих медицинских индикација, у другим здравственим установама у Републици Српској и ван ње свакодневно обезбјеђује се санитарски превоз, за кориснике који на то имају право. Удио (%) планираног у односу на вакцинисани број становника је из године у годину на нивоу од око 90%, што указује да је вакцинација на подручју општине Чајниче уредно и квалитетно обављена. У 2017. години је извршена санација и опремање амбуланти породичне медицине у Дому здравља „Васо Пелагић“ и то три амбуланти породичне медицине као и амбуланти хитне медицинске помоћи, а у том програму је била и санација мокрих чворова, замјена столарије, постављање нове фасаде и сл. Дом здравља је набавио ултразвучни апарата за потребе ултразвучне дијагностике пацијената па се тиме увелико избјегло слање пацијената у сусједне Домове здравља и болнице.

Табела 6.Преглед буџета и извора финансирања Дома здравља, КМ

Извори финансирања	2015	2016	2017	2018
Износ дотације из општинског буџета	32.400	50.000	62.000	75.000
Финансијско учешће Фонда за здравствено осигурање	594.215	507.810	508.641	497.862
Учешће корисника здравственог осигурања	16.404	14.128	16.923	18.127
Из других извора	14.573	100.164	298.813	13.080
Укупно остварен Буџет	657.592	672.102	886.377	604.069,00

(Извор:Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

2.1.6.4 Социјална заштита

На општини Чајнице социјална заштита се остварује путем ЈУ "Центар за социјални рад" Чајнице, који је и уједно носилац свих активности у остваривању права утврђених Законом о социјалној заштити, Породичним законом, Законом о дјечијој заштити и другим законима и прописима из ове области.

У складу са одредбама Закона о јавним службама и Закона о социјалној заштити 2001.године Скупштина општине Чајнице је донијела одлуку о оснивању Центра за социјални рад Чајнице.

Центар је организован и регистрован са одговарајућим стручним радницима, (2 правника са ВСС од којих је 1 директор, 1 самостални стручни сарадник за дјечију заштиту и правне послове, 1 социјални радник са ВШС, 1 педагог са ВСС- и 1 психолог са ВСС), чиме задовољава нормативе из Правилника о условима за оснивање установа социјалне заштите и обављање дјелатности социјалне заштите („Сл. Гласник РС“ број 90/17). У организацији владиног и невладиног сектора стручни радници Центра су прошли неколико програма едукације и стручног оспособљавања.

Пословни простор Центра је на приземној задовољавајућој локацији са лако приступачним прилазом особама са инвалидитетом, међутим у 72м² пословног простора постоје само двије канцеларије, једна у којој ради директор, а у другој су стручни радници и остали радници заједно. Недостају три канцеларије за индивидуални рад са странкама, што би било неопходно обезбедити, посебно због послова стручних радника. Велики допринос у материјално-техничкој опреми и адаптацији пословног простора Центра дао је УНДП.

Табела 7. Приход Центра за социјални рад, КМ

ПРИХОДИ	2015	2016	2017	2018
Буџет општине Чајнице	271.088,41	305.858,93	335.286,54	349.779,15
Остали приходи	103.453,00	116.505,00	120.431,00	134.674,00
Укупно	374.541,41	422.363,93	455.717,54	484.453,150

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајнице)

Број корисника социјалних помоћи из године у годину константно расте, те за период 2015-2018, има тренд раста од 397 до 472 (2016. године), односно 406 корисника закључно са 2018. годином. Разлози за то су велики број старих и болесних без сродника, дјеце без родитеља, дјеце чији је развој ометен породичним приликама, дјеце са потешкоћама у развоју, повратника и др. Када се говори о структури корисника, потребно је истаћи, следеће, дјеца без родитељског старања корисника 1, дјеца са потешкоћама у развоју малољетна, корисника 11, дјеца са потешкоћама у развоју пунољетна, корисника 22, дјеца са посебним потребама имају право на дјечији доплатак док су на редовном школовању у основној школи и средњој школи. У случају одлазака на лијечење и контролне прегледе додјељују се новчане помоћи до 3 пута годишње у висини 135 КМ и у зависности од броја чланова породице који користе то

право. У зависности од материјалног стања (незапослени родитељи и дјеца) неколико корисника добија помоћ у роби која се додјељује.

У погледу проблематике, посебан значај има и све присутнија незапосленост и немогућност запослења лица старосне доби изнад 50 година. Најугроженијим категоријама и материјално угроженим лицима се сваке године додјељује помоћ у обезбјеђењу огревног дрвета за зиму и обезбјеђује покривање трошкова сахране умрлих лица. Према могућностима ЈУ Центар за социјални рад обезбјеђује по 3м³ огревног дрвета за социјално угрожена лица. Број корисника проширених права социјалне заштите није се мијењао у односу на 2015. години и у 2018. години је износио 27 корисника (25 по основу огрева и 2 по основу сахране лица).

Табела 8.Износ исплаћене помоћи за социјалну и дјечију заштиту

А) Преглед исплаћених средстава из буџета Општине и Министарства здравља и социјалне заштите, а путем Центра за социјални рад Чајнице				
Врста помоћи	Износ помоћи у КМ/годишње			
	2015	2016	2017	2018
Новчана помоћ	37.683,87	33.901,05	37.562,00	33.841,64
Додатак за помоћ и његу другог лица	163.422,00	188.535,20	192.865,00	195.368,10
Смјештај у установе социјалне заштите	7.161,49	8.207,10	10.967,00	17.687,76
Здравствено осигурање корисника социјалне заштите	8.426,30	10.586,21	11.188,66	12.105,47
Једнократна новчана помоћ	8.570,00	14.835,00	8.852,00	10.557,68
Лична инвалиднина	0	0	0	16.200,00
Трошкови сахране	400,00	400,00	0	400,00
Огрев	4.875,00	5.705,11	6.908,44	6.908,44
Процјена потреба и усмјеравање дјецe и омладине са сметњама у развоју	1.200,00	300,00	300,00	0
Укупно	231.738,66	262.469,67	268.643,10	293.069,09
Б) Остварена права из Закона о дјечијој заштити која утврђује Центар за социјални рад, а исплаћују се директно корисницима од стране Министарства здравља и социјалне заштите				
Година	2015	2016	2017	2018
Укупно исплаћено*	119.906,50	136.965,45	133.819,98	193.205,10

(Извор:Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајнице)

Остварена права из дјечије заштите односе се на додатак на дјецу, матерински додатак, рефундацију исплаћених плата, опрему за новорођенче, једнократну новчану помоћ за треће и четврто дијете, љетовање дјецe, дјечију недјељу, партиципацију фонда у вођењу првостепеног поступка и једнократну помоћ. Не постоје посебни програми сарадње са НВО сектором за социјално угрожене групе становништва. У 2019. години, по подацима РЗС, у општини Чајнице било је 275 лица која немају довољно средстава за издржавање.

2.1.6.5 Култура

Носиоци културних активности у општини Чајниче су:

ЈУ Дом културе „Филип Вишњић“ Чајниче-Центар свих културних дешавања у општини Чајниче је ЈУ Дом културе „Филип Вишњић“. Кроз све године његовог постојања у њему су се одржавале, организовале многобројне и најразличитије културне манифестације (приредбе, позоришне представе, промоције књига, приказивање филмова, јавних предавања, изложбе слика, забаве и сл.). У оквиру Центра налазе се Народна библиотека и кино сала капацитета 340 сједишта, са пратећом опремом. 2008.године уз помоћ Министарства просвјете и културе Републике Српске, извршене су одређене санације зграде и унутрашњих просторија. Кључна дешавања су везана уз обиљежавање важнијих датума, догађаја и манифестација. Манифестација „Да се традиција не заборави – Спасовдан“ одржава се сваке године и регионалног је карактера, учествује преко 70 такмичара из Чајнича и околних градова када се организује такмичење у прављењу пита и колача. Ова манифестација из године у годину расте и мога би се направити још бољом у будућности уз ангажовање промотера и сл. Организују се ликовне изложбе ученика и других умјетника са подручја наше општине, свечане академије се организију два пута годишње са око 20 посјетилаца, Слава општине Чајниче у оквиру чијих свечаности се организују различите културно-спортске активности (изложбе, концерти, књижевне вечери, као и свечана академија), те пројекције филмова, организовање концерата КУД Извор Чајниче када има највише посјетилаца (до 400).

ЈУ Народна библиотека „Бранко Ћопић“ Чајниче-Према свим објективним критеријумима, а сходно ресурсима и величини Општине, ЈУ Народна библиотека „Бранко Ћопић“ Чајниче спада у ред најбоље организованих, уређених Библиотека са највише чланова у односу на број становника локалних заједница у Републици Српској. Она има изражену едукативну функцију, јер поред књижевних вечери, промоција и изложбе књига, пружа могућност за организовање предавања од којих нарочито млади имају користи. Располаже са савременом, опремом и намјештајем и уз још неколико корекција, постиће се апсолутна модернизација. Од 2016. године је почело са радом и одвојено дјечије одјељење. Стање књижног фонда ЈУ Народне библиотеке „Бранко Ћопић“ је на задовољавајућем нивоу и он износи око 24.000 библиотечких јединица. Библиотека има око 600 чланова од чега је пола дјечијег узраста и око 300 активних читалаца.

Табела 9.Издвајања из Буџета општине за установе културе по година, КМ

Година и извор		ЈУ Дом културе „Филип Вишњић“	ЈУ Народна библиотека „Бранко Ћопић“
2015	Сопствени приход	1.054,00	404,00
	Дотације општине	89.313,00	5.783,00
	Сопствени приход	1.056,00	503,00

2016	<i>Дотације општине</i>	79.354,00	6.955,00
2017	<i>Сопствени приход</i>	35.518,00*	260,00
	<i>Дотације општине</i>	100.758,00	6.899,00
2018	<i>Сопствени приход</i>	1.603,00	350,00
	<i>Дотације општине</i>	108.426,00	7.254,00

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

Током 2017.години ЈУ Дом културе „Филип Вишњић“ Чајниче на име донације за реализацију пројекта Санација љетне позорнице добила је 35.000KM од стране Министарства спољне трговине и економских односа БиХ. У наредном периоду потребно је:

- набављати нове књиге и проширивати библиотечки фонд,
- набавити нове полице за књиге,
- набавити најмање 3 нова рачунара и пројектор,
- замијенити столове у канцеларијама и обезбједити посебан ормарић за завичајне и ријетке књиге.

2.1.6.6 Невладине организације и удружења

На подручју општине Чајниче дјелују и раде разне НВО и Удружења која кроз своје дјеловање и најразличитије активности доприносе демократичности, транспарентности друштва и унапређења истог. Оне имају веома важну улогу, као својеврсне „**групе за притисак**“, чиме служе као конструктиван фактор локалне политике, а уједно својим радом вишеструко доприносе социјалној заједници.

Удружење Пчелара „Липа“ Чајниче - основано је 1985. године и радило је све до рата, а у том периоду прави „паузу“ у свом раду, да би се опет активирало 2003. године. Удружење има око 20 активних чланова. Удружење подстиче бављење пчеларством, врши едукацију пчелара и бори се за заштиту природне околине.

Удружење пољопривредних произвођача Чајниче од свог оснивања па до данас је константно увећавало број чланова и сада броји 145 чланова, од тог броја су 42 члана женског пола.

Удружење „Ми волимо Чајниче“. Активно се залаже за добробит бољег и љепшег Чајнича. Удружење преко својих чланова успјешно дјелује и сарађује са надлежним органима Општине, од реалних и добрих идеја, до стручних и остваривих пројеката који су важни за цјелокупну друштвену заједницу. Од реализованих пројеката издвајају се: Пројекат „Спорт у шуми“ у оквиру којег је направљена теретана на отвореном и тениски терен у шумском комплексу планине Цицељ. Пројекат „Стаза здравља“ која води око локалитета парка који је урађен прошле године. Пројекат „Ски стаза Злодо“ одобрен од стране Министарства трговине и туризма РС, а који је реализован прије 3 године у мјесту Злодо, село Поникве гдје је подигнут мали ски лифт- вучница и направљена стаза за скијање дужине 250 м и други.

Културно умјетничко друштво „Извор“ Чајниче- Културно умјетничко друштво „Извор“ Чајниче је организација која окупља грађане ради организовања културно умјетничког дјеловања, развијања духовних вриједности, очувања традиције и

обичаја, а уједно доприноси развоју пријатељстава и најразличитијих интеграција. Основни облици организовања су: Хорска секција, Ансамбли народних игара и пјесама, Музичка секција, Драмска секција, Рецитаторска секција и Секција која изводи изворне пјесме и Секција ветерана. Друштво данас броји преко 200 чланова, великом већином младих, млађих од 18 година.

Планинарско еколошко друштво „Вијогор“ Чајнице је основано 2013. године на иницијативу општине Чајнице и неколико ентузијаста и планинара, са циљем унапређења свијести омладине о екологији, здравој средини, начину живота и планинарењу. Друштво чини 30 активних чланова, и 10-так помажућих, и у склопу друштва је активна и планинарско-еколошка секција са дјецом узраста од 13 до 18 година која броји 15 чланова. Друштво је члан Планинарског савеза Републике Српске и регистровано је при Министарству породице, омладине и спорта РС. П.Е.Д. „Вијогор Чајнице, дјелује као носилац планинарства и екологије општине Чајнице. Друштво је организација која окупља младе и старе да би уживали у природи, шетњи, екологији и планинарењу.

Радио клуб „Чајнице“ Е73ЕЦЈ је основан 1963. и био је оперативан и за вријеме ратних дешавања, а рад на вишем нивоу активирао је од 2008. године. Општина је тада помогла при набавци потребне опреме. Тренутно броји 37 чланова од тога 2/3 су ученици средње школе. Сваке године се одржавају курсеви од 4 мјесеца које похађа више учесника. Сечено знање полазници курса верификују пред комисијом.

Удружење пензионера егзистира још негдје од 60-тих година двадесетог вијека и радило је непрекидно до рата, да би било обновљено већ 1995.године. Данас тренутно броји 912 чланова и сви пензионери са подручја наше општине су чланови удружења.

Еко центар Чајнице, основан је 2010. године. Доприноси одрживом развоју шире друштвене заједнице, остваривањем компатибилности природног, друштвеног и економског ресурса и то ширењем еколошке свијести и еколошког морала свих чланова заједнице, нарочито младих. Удружење је било носилац активности и припреме подлога за проглашење Цицеља заштићеним подручјем које је проглашено првим парком природе у Републици Српској одлуком Владе Републике Српске 2019. године. Поред активног учешћа у имплементацији мјера заштите Цицеља удружење ЕКО центар Чајнице, врши заштиту локалитета „Чаробна шума“ у којој је станиште аутентичниг варијетете букве - Вилина буква. Удружење активно води бригу о заштити природних ресурса и носилац је активности заштите ријеке Јањине.

Ватрогасно Друштво Чајнице, основано је 2003. године, има троје запослених и располаже са адекватном опремом за помоћ грађанима у спречавању и санирању штета, а то су 4 возила (двје цистерне и два теренска возила) и против пожарни механизми.

Од осталих организација, треба истаћи и **Ловачко друштво „Цицељ“ Чајнице**, које броји 100 чланова, а основано је 1996. године. Основни циљеви су узгој и заштита дивљачи, те спречавање криволова, као и заштита шумских површина. Такође, важно је споменути **Удружење грађана повратника у Чајнице** које је основано пред крај 2011. године и чији је основни задатак да се брину и штите интересе повратничке популације у општину Чајнице. На подручју општине Чајнице има неколико удружења повратника (два или три) у Чајнице. Познато је да удружење повратника „Удружење за одрживи повратак у општине Чајнице“ има 83 члана (извор: Општинска управа).

Табела 10.Издвајања из Буџета општине Чајниче за НВО по годинама, КМ

	2015.	2016.	2017.	2018.
Ватрогасно Друштво Чајниче	36.000,00	38.000,00	41.000,00	40.000,00
Општинска борачка организација Чајниче	22.310,00	20.730,00	26.847,00	22.100,00
Општинска организација црвеног крста Чајниче	13.000,00	14.500,00	15.200,00	16.200,00
Омладински савјет Чајниче	450,00	103,00	490,00	130,00
НВО „Ми волимо Чајниче“ Чајниче	763,42	1.315,70	350,00	
Удружење пољопривредних произвођача Чајниче	4.300,00	7.242,40	12.733,00	4.500,00
Удружење Пчелара „Липа“ Чајниче	/	200,00	200,00	200,00
Удружење грађана повратника	/	/	700,00	600,00
Ловачко друштво „Цицел“ Чајниче	450,00	/	/	600,00
Удружење пензионера Чајниче	3.240,00	4.040,00	5.040,00	5.520,00
Планинарско еколошко друштво „Вијогор“ Чајниче	/	250,00	400,00	150,00
Културно умјетничко друштво „Извор“ Чајниче	8.660,00	9.000,00	14.200,00	9.000,00
Еко центар Чајниче	1.800,00	1.800,00	1.800,00	1.800,00
Остали	2.650,00	3.041,16	4.870,00	5.428,40
УКУПНО	93.623,42	100.222,26	123.830,00	106.228,40

(Извор:Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајнича)

На основу података из табеле издвајања за оперативне трошкове удружења у општини Чајниче су на просјечном нивоу од око 100 хиљада КМ годишње.

Закључак

Бурне и динамичне друштвено-економске промјене протеклих година у друштву имају своје посљедице у веома уочљивом процесу социјалног раслојавања, манифестованог, између осталог, у појави све израженијег сиромаштва узрокованог повећањем незапослености, који за собом повлачи низ негативних тенденција као што је погоршање здравственог стања становништва, смањење нивоа животног стандарда и др. Маргинализоване категорије становништва све теже могу да остваре своје здравствено-социјалне, стамбено материјалне и друге потребе. Чињеница је да се уочава убрзано старење популације у Општини, односно све је већи број старачких и самачких домаћинстава, самохраних родитеља, инвалидних и других лица са посебним потребама.

Стање друштвеног сегмента прије свега огледа се у квалитету живота грађана општине Чајниче и њених демографских трендова и економских кретања. Раскорак између могућности и потреба у друштвеном сегменту, посебно области социјалне и здравствене заштите у Општини, налаже активно учешће свих

надлежних институција и организација у рационалном планирању, како би постојећа скромна средства, намјењена овој области била најсврхисходније искоришћена. Ово се прије свага огледа у развој друштвене инфраструктуре, рјешавање проблематике саобраћајне изолованости, унапређење примарне здравствене заштите, рјешавање стамбене и друге проблематике осјетљивих социјалних категорија и др.

С обзиром на ограничена буџетска средства локалне самоуправе, неопходно је јасно и прецизно утврдити приоритетне области дјеловања (здравствена и социјална заштита, предшколско образовање и др.) и усмјерити активности ка идентификованим циљним групама и корисницима услуга. Потребно је наставити улагања у квалитет предшколског, основног средњег образовања, кроз континуирано улагање у инфраструктуру истог, укључујући објекте школа и пратећу инфраструктуру и квалитет наставног кадра. Такође, потребно је интензивирати улагања у спорт и културу, промовисати традиционалне манифестације у циљу препознатљивости Чајнича и околине. Недостатак друштвеног садржаја свакако се може једним дијелом компензирати садржајима које нуди природно окружење. Примјера ради, садржаји који недостају, а могу бити и дио понуде су: потпуно уређен градски базен, скијалиште и клизалиште за најмлађе, љетна играоница за најмлађе, уређена излетишта, видиковци, планинарске и бицикличке стазе и други етно-еко и планински туристички садржаји које треба развити у наредном планском периоду.

Потребно је имати у виду да предузећа која су била носиоци развоја Општине и која су запошљавала највећи број радника, сада не раде, да незапосленост, старосна структура становништва, присутна константна миграција радно способног становништва (посебно младих) представљају факторе који усложњавају ионако лоше опште друштвено и социјално стање становништва општине Чајниче. Ово се прије свага огледа у развој друштвене инфраструктуре, рјешавање проблематике саобраћајне изолованости, унапређење примарне здравствене заштите, рјешавање стамбене и друге проблематике осјетљивих социјалних категорија и др.

2.1.7 Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга

2.1.7.1 Водоснабдијевање и канализација

За потребе водоснабдијевања Чајнича врши се захватање воде са три (3) изворишта: **Браха, Цицел и Катанска врела** са којих се водом гравитацијски снабдијева највећи дио града и дијелови насеља Луке и Миљено и Поткозара у суједној општини Ново Горажде.

Извориште Браха које је прво уведено у водоводни систем (за вријеме Аустроугарске) се налази 3 км сјеверозападно од Чајнича на коти 985 м.н.в. Издашност изворишта се процјењује на 10 л/сек. Године 1999. је извршена реконструкција транспортног цјевовода Браха са цјевоводом ПЕХД ДН 140 мм, дужине 3.000м при чему је каптажна комора 10м³ што је мала запремина да би задовољио своју намјену и успутне потрошаче.

Извориште Цицељ налази се у самом градском подручју на 826м.н.в формирано у тријаским кречњацима, на основу прорачуна резерви питке воде верификују као сировинска база за производњу питке воде, резерве Б категорије претпостављају минималне издашности изворишта износе 74л/с умањено за биолошки минимум. Резерве Ц₁ категорије износе 132л/с умањена за биолошки минимум. Извориште служи за напајање водом ниске градске зоне, и приградских нижих дијелова града Чајнича, као и дијелова насеља Луке, Миљено и Подкозара у сусједној општини Ново Горажде, који су прикључени на транспортни цјевод АЦЦ ДН 250 дужине од 16500м . Извориште Катанска врела (1.085 м.н.в) је карстна издан формирана у кречњачким масама средњетријаске старости, које се на основу прорачуна резерви питке воде верификују као сировинска база за производњу питке воде, резерве Б категорије претпостављају минималне издашности изворишта износе 35л/с. Резерве Ц₁ категорије износе 120л/с. Извориште гравитацијски напаја већи дио града уз обезбјећен систем мјерења захваћене воде, са удаљености од 8980 метара цјевоводом ЧЦ ДН 219 мм који је израђен 1974. године.

Нови резервоар Касарне капацитета 200м³ КД 940м.н.в јесте и главни резервоар који се снабдева водом са изворишта Катанска врела и изворишта Браха. Резервоар је био опремљен савременом опремом за гасно хлорисање која није у функцији од 2005. године. Из овог резервара врши се водоснабдијевање високе зоне и напајање прекидне коморе Касарне.

Прекидна комора Касарне на 910м.н.в капацитета 50м³ водом снабдијева прву зону са три дистрибутивна крака и реконструисана је 2000. године Прекидна комора Цицељ на 850 м.н.в. капацитета 50 м³ водом снабдијева другу висинску зону. Дистрибутивна мрежа дуге и ниске зоне је реконструисана 2009. године укупне дужине ПЕХД ДН 160мм 875м, ПЕХД ДН 110мм 1450м и ПЕХД ДН 90мм 690м.

Комплетан транспорт и дистрибуција воде одвија се гравитацијски, капацитети изворишта и транспортних цјевовода значајно премашују потребе грађана Чајнича и приградских насеља. Могућности изворишта превазилазе потребе заједнице и за дужи временски период, тренутне могућности транспорта Катанска врела 55л/с, Браха 10л/с и Цицељ око 80 л/с такође превазилази садашње и реалне будуће потребе.

Катанска врела и Цицељ имају уређене зоне непосредне санитарне заштите док извориште Браха нема рјешену ту зону, такође нема Програм заштите изворишта. Према Програму заштите изворишту Катанска врела поред осталих предвиђених мјера неопходно је хитно урадити регулацију оборинских вода непосредно изнад изворишта, на саобраћајници дужине 120м. Оборинске воде директно улазе у извор и контаминирају воду за пиће што представља велики здравствени ризик.

Као најзначајнији и највреднији објекат у систему водоснабдевања је транспортни цјевовод Катанска врела чији радни вијек истиче око 2040. године, без катодне заштите, у зони високог притиска има кварове који су отклањани на неодговарајући начин што представља слабе тачке и треба посветити пажњу детекцији кварова и отклањању истих на одговарајући начин и реконструкцију значајно оштећених сегмената у наредном периоду. Транспортни цјевовод оптерећен је успутним нелегалним и непрописним прикључцима који нарушавају линију енергије,

проузрокујући додатна оптерећења, кварове и сезонске несташице воде. Катодна заштита би значајно продужила радни вијек и смањила трошкове одржавања, и треба је планирати извести у зони највиших притисака. Уколико се нерегуларна потрошња не елиминише са овог транспорта врло вјероватно да ће несташице за грађане бити чешће и дуже и онда морат ће се приступити обезбјеђењу воде пумпама.

Транспортни цјевовод Браха превасходно служи приградским насељима у западном дијелу, карактерише га неконтролисана потрошња и губици поготово на дијелу задржаног старог водоводног система, који треба избацити из функције. Овај цјевовод неопходно је задржати у исправном стању, контролисати потрошњу увођењем мјерења код свих потрошача, изградити нову каптажну комору, ријешити дезинфекцију воде на изворишту, и израдити Програм заштите изворишта.

Транспортни цјевовод Цицел-Горажде има своју другу намјену, сегмент који је био угрожени клизиштима је замјењен цијевима ПЕХД ДН 160мм на дужини од 1.600м. У наредном периоду потребно је плански сегментно реконструисати као и планирати изградњу дијела дистрибутивне мреже у насељу Миљено и Бучковићи и изградњу резеорвара за потребе водоснабдијевања овог дијела општине. У 2014. години извршена је реконструкција цјевода Шљивница-Заборак гдје је уграђена нова цијев ПЕХД ДН90 дужине 950м.

Општина Чајниче се у историјским изворима помиње као једна од првих насељених мјеста на просторима БиХ која је имала изграђен канализациони систем. Дио канализационог система из прошлих времена је и сада у функцији, наиме ради се о зиданим канализационим колекторима задржаним у функцији у појединим дијеловима града који захтјевају реконструкцију или посебно одржавање. Остали дио канализационе мреже је изведен у највећем проценту од бетонских цијеви, и најчешће није у складу са техничким нормама и прописима за ову врсту објеката. Веома мали проценат је реконструисаних дијелова изграђен са канализационим коригованим цијевима. Отежавајућа околност код канализационог система јесте што је у великом дијелу мјешовитог типа, односно служи и за прихват атмосферских вода. Тренутно постоји само један крак кишне канализације који је завршен 2008 године у ул. 3.српске бригаде дужине 324м ДН400. Не постоји главни градски колектор. Сакупљање отпадних вода се врши преко више колектора и на више мјеста се упушта у водотоке без додатног пречишћавања. Канализационим системом су покривени урбанизовани дијелови града, док се на осталом дијелу општине сусрећу индивидуални одводи до водотока као и неуређене септичке јаме. Процјењује се да је системом канализације обухваћено 835 корисника, који плаћају трошкове одржавања канализације у износу 30% од вриједности потрошене воде.

Укупна дужина примарне мреже се цијени на 9.000м, док секундарна мрежа је од ПЕ, Бетонских цијеви мањих профила укупне дужине око 12.000м, проценат или удио модернизације у овом случају није посебан показатељ с обзиром на разлике у вриједностима реконструкције, те да општина мора одабрати приоритет за улагања.

Основни водоток везан за град, је рјечица Јањина, која је рецепијент већине отпадних вода урбанизованих дијелова општине Чајниче, у њу се улијева вишак воде са изворишта Цицел. Корито тог водотока је усјечено у терен са јако израженим падом обзиром на рељеф терена. Обале водотока рјечице Врело нису уређене, поткопане су и представљају пријетњу оближњим кућама.

Укупан број корисника система јавног водоснабјевања је 1.024 потрошача од тога је 930 домаћинства и 94 правних лица и предузетника. Општински систем водоснабјевања такође снабдијева водом и 10 домаћинстава у општини Ново Горажде и нема потреба или планова за пројекте проширења. Цијени се, да је укупан број домаћинстава на територији општине Чајниче 2.230 што даје слику да је свега 41% грађана обухваћено системом јавног водоснабдијевања док је процјена да је 35% домаћинстава обухваћено системом канализације. Цијена воде (2018) за физичка лица износи 0,76KM/м³ и расла је око 46% у последњих десет година, а за правна лица 1,99KM/м³ и виша је за око 91% у истом периоду.

Управљање комуналним системима је повјерено највећим дијелом ЈКП "ВРЕЛО-ЧАЈНИЧЕ" д.о.о., које поред водоводне, канализационе и оборинске мреже, управља са гробљем, системом прикупљања и одлагања чврстог комуналног отпада (ЧКО) и чишћењем и одржавањем јавних површина. Предузеће је у 2018. години пословало позитивно са укупним приходом од 376.303,00KM од чега су најзначајнији приходи од испоручене воде 118.810,43KM, затим одвоз ЧКО од 77.264,9KM, док су укупни расходи били 376.173,00KM од чега највише отпада на бруто плате и накнаде запослених, 199.361,00 KM, затим трошкови горива и мазива од 37.625,00KM. У извјештајном периоду ЈКП је имао 239.942,00 KM потраживања од купаца и 235.964,00KM обавеза према добављачима, платама и порезима. Предузеће има стално упослених 18 радника и једног радника по уговору. Степен наплате комуналних услуга је 70% са годишњом помоћи од стране општине од 34.000,00KM. Према извјештају ЈКП процјењује се да на транспортним цјевоводима има око 15 нелегалних-непрописних прикључака, док је у дистрибутивној мрежи тај број око 100, за годишње одржавање водоводне и канализационе мреже троши се 11.000,00 KM средстава за набавку материјала, док се на гориво утроши 2.500,00KM. Процјењују се да су губици на транспорту воде 15% а на дистрибутивној мрежи 50%. Редовне мјесечне анализе воде указују да није било неисправности воде у 2018 и 2017. години, а повремене рестрикције се јављају у периоду јесен-зима, за око 300 корисника система.

2.1.7.2 Путна инфраструктура

Општина Чајниче је смјештена у источном дијелу Републике Српске (БиХ), налази се на регионалном путу Р448 Горажде-Чајниче-Метаљка-Црна Гора који уједно пролазећи кроз ужи градски центар, у дужини од 1.203м, чини главне градске улице града. Подручје општине Чајниче је покривено мрежом путева свих категорија 807 км и то:

- дио регионалног пута Р448 Горажде-Чајниче-Метаљка у дужини 20 км, 2,5 %
- локални од посебног значаја за РС у дужини од 35 км, 4,4 %
- локални путеви 46,5 км, 5,9 %
- некатегорисани путеви дужине око 692 км, 85,6 %
- улице 14,7 км односно 1,8 % од укупне дужине.

Градска путна инфраструктура захтијева више средстава за одржавање, а у неким дијеловима града постоји потреба за изградњом нове уличне мреже као и за изградом потпорних зидова како у доњој тако и горњој зони. Локални путеви - категорисани и некатегорисани - често се користе као шумски путеви, те је за исте неопходно уложити

више средстава у изградњу и одржавање као и планско кориштење према носивости и сезонској употреби како би се постојеће стање сачувало од већих оштећења. У овој области је неопходно истаћи сљедеће:

- треба се ангажовати са ЈП "Путеви Републике Српске", као и Владом РС да се путни локални правци од посебног значаја за РС реконструишу у модерни асфалтни пут;
- осталу локалну и путну мрежу треба плански одржавати и донијети посебан правилник за модернизацију и изградњу исте који би требао да обухвати и градске улице;
- посебну пажњу треба посветити реконструкцији и изградњи сеоске путне мреже од преко 40 км путева.

У табели приказано је стање путне мреже у посматраном период модернизације коловозне површине од макадама ка асфалу.

Табела 11.Путна мрежа у надлежности општине

Путна мрежа	Укупно, км					Укупно асфалтираних, км				
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
Локални	46,5	46,5	46,5	46,5	46,5	27	27	27	27	28,5
Некатег.	110,5	110,5	110,5	110,5	692	-	-	-	-	-
Улице	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,6	14,4	14,4	14,9
Укупно	170,5	170,5	170,5	170,5	752	40,5	40,6	41,4	41,4	43,4

(Извор:Одјелњење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

Анализирајући горе наведене податке да се уочити да је у посматраном периоду асфалтирано укупно 3,9 км локалних путева и улица што је незнатно побољшало структуру квалитета коловозне површине у категорији локалних путева и улица и то у пресеку 2012/2017.године за 6,43%,а у односу на укупну дужину путне мреже на подручју општине Чајниче 0,5 %. Такође да се примјетити да се мало шта дешавало на некатегорисаним путевима у циљу побољшања. Трошкови текућег одржавања су неуједначени и износе 12.384,00 КМ у 2013. године, 91.207,00 КМ у 2014, 1.741,00 КМ у 2015, 23.965,00 КМ у 2016 док су у 2017. години износили 30.706,00 КМ.

Након геодетског излагања и послје авио снимања у Геодетској управи-подручна јединица Чајниче сви путеви на општини су припали Општини Чајниче осим путева који припадају ЈП "Путеви Републике Српске". Анализирајући горе наведене показатеље да се уочити да је тренд улагања финансијских средстава у санацији и изградњи некатегорисаних путева шаролик, односно неуједначен по годинама.

Такође, укупно 101 паркинг мјесто у градској зони је недовољно за дневне потребе грађанства, што представља један од горућих проблема општине и на том плану се мора озбиљно радити уз примјену регулационог плана општине гдје је планирана изградња два већа паркинг мјеста, а потребно је и изнаћи рјешење за још бар једно веће паркинг мјесто. У Чајничу не постоји аутобуска станица, при чему постојећи плански простор за ову намјену је узурпиран, те не постоје уређена аутобуска стајалишта што представља проблем за редовне аутобуске линије и ризик за учеснике у саобраћају.

2.1.7.3 ТТ комуникације

У насељеним мјестима Луке и Миљено и градском језгру Чајнича доступан је бежични оптички широкопојасни интернет брзине до 50Мбит/с и у већем дијелу општине могућ је бежични широкопојасни приступ са процјеном покривености око 70% територије од чега квалитет сигнала није задовољавајући на 30% покривеног подручја. Процјена је да је више од 95% становништва покривено мобилном мрежом, а проценат непокривне територије од 30% се углавном односи на ненасељена подручја општине. Савремено пословање све више се ослања на пословање путем електронских комуникација и услугама информационих технологија. Увођење нових информационих технологија те услуга за које су потребне велике брзине приступа незамисливе су без широкопојасног приступа интернету, који је могућ путем оптичких кабловских мрежа и бежичним путем. Свакако треба тежити повећању покривености, квалитета сигнала и брзина +100 Мбит/с.

2.1.7.4 Стамбени фонд

Карактеристичан облик становања у општини Чајниче јесу индивидуалне стамбене јединице у кућама типа једног двособног стана и мањим дијелом типа два или више станова. Објекти колективног становања су присутни у градском подручју, МЗ Миљено, МЗ Заборак и насељу Луке. У колективном становању има 17 укупно регистрованих Заједница етажних власника, док 18 није извршило регистрацију према Закону.

Слика 25. Процјена структуре стамбеног фонда, стамбене јединице
(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

Стамбени фонд пописан 2013. године има укупну стамбену површину од 135.458 м² у којој са више од 50% узимају учешће двособни станови, број индивидуалних станова у кућама опада усљед девастације ових објеката. Систем даљинског гријања општине Чајниче егзистира од 1978. године и покрива уже градско језгро. Систем је у власништву општине Чајниче и заједница етажних власника, корисника система даљинског гријања. Постојећи систем производње топлотне енергије састоји се из двије котловнице, (стара и нова котловница) које имају међусобну топоводну везу, са

инсталисаним котловима "Вулкан 3" 426,2kW снаге у старој котловници и нова котловница са "Вулкан 3" котлом 202,47 kW снаге и Топлингов катао инсталисане снаге 400kW, које производе годишње енергију од 1.728,15 MWh.

Заједничко становање у општини Чајнице броји 285 станова од чега је 107 прикључено на систем даљинског гријања који топлотом снабдијева и 3 институције, а које су у надлежности општине Чајнице и 18 пословних простора, са укупно 128 корисника, грејне површине 5.785,3 м². Цијена гријања је 3,1KM/м² за домаћинства и 4,85 KM/м² за пословне субјекте. Постоји потреба за проширењем обухвата и броја корисника заједничког гријања. Угаљ, који се као гориво користио у раду котловница, као енергент је еколошки неприхватљив и требало би у наредном периоду планирати реконструкцију котловница и прелазак на биомасу.

2.1.7.5 Одвоз комуналног отпада

Према подацима Завода за статистику на нивоу Републике Српске се годишње генерише отпада око 272 кг/ст. У одсуству прецизнијег податка за општину Чајнице у овом случају је најрелевантније уважити податак који важи за Босанскоподрињски кантон гдје годишња количина отпада по становнику износи 220 кг. На овај начин се долази до податка да се на подручју општине Чајнице годишње генерише 1.221 т комуналног отпада. Општина Чајнице располаже са једним возилом за прикупљање и одвоз отпада из домаћинства. Према евиденцији у периоду 2011/2012 просјечно је прикупљено 13,5 т седмично, односно организовано одвезено 702 т отпада од стране 823 корисника. Депонија је удаљена 17км и не врши се никаква механичка обрада отпада прије финалног одлагања, такође не врши се селективно прикупљање или селекција комуналног отпада. Општина нема задовољавајуће рјешење управљања чврстим комуналним отпадом. Садашња депонија не задовољава санитарне стандарде, није уређена и може послужити уз повећану пажњу као прелазно рјешење. Треба тежити трајнијем рјешењу у оквиру регионалне депоније или регионалног постројења за прераду отпада, поред добре еколошке анализе и економску анализу одрживости будућег рјешења. Прикупљањем чврстог комуналног отпада је обухваћено градско подручје и дијелови насеља: Луке и Миљено, тј. око 15% територије, односно 35% становништва што је свакако недовољно, те један од разлога појаве дивљих депонија отпада.

2.1.7.6 Електроенергетска инфраструктура

Урбани дио града је поред снабдијевености електричном енергијом у највећем дијелу и освијетљен, што треба побољшати у наредном периоду и повећати енергетску ефикасност система расвјете. Резервни далеководи напајања града су у солидном стању али је неопходна санација једног од главних далековода резервних напајања 10(20) KV Ново Горажде –Чајнице због побољшања напонских прилика. Приградска насеља Луке и Миљено као и Заборак су дјелимично освијетљени и треба повећати број расвјетних тијела. Сеоска електромрежа у подручјима гдје је оштећена усљед ратних дејстава је обновљена углавном квалитетно али не у потпуности те би општина Чајнице у сарадњи са Министарством за избјегла и расељена лица БиХ и надлежном

електро-дистрибуцијом требала још да обезбједи значајна средства да би се сва повратничка насеља могла електрифицирати. По овом питању потребна су додатна улагања од око 1,75 мил. КМ, гдје су исказане потребе укупно 127 повратничких породица, са 400 повратника у 27 насеља или дијелова насеља. Одржавање и рехабилитација остатка сеоске електро мреже је нон стоп присутна али у недовољној мјери.

Иначе, главно снабђевање општине Чајнице долази из два правца и то :

- ДВ 35кV Пљевља- Чајнице у дужини од цца35 км и
- ДВ 10(20)кV Ново Горажде-Чајнице, од цца 15 км

Општина Чајнице би требала максимално да се ангажује и у сарадњи са надлежном ЗП "Електродистрибуцијом" а.д. Пале и у догледно вријеме покуша да ријеша проблем са резервним напајањем општине Чајнице. Наиме постоји могућност да за врло мала средства Чајнице добије неколико резервних напајања и то:

- из правца Рудог у мјесту Хунковићи-Заборац у дужини од цца 2 км;
- из правца Међурјечја девастираном старом трасом према Батову и Гламочевићима у дужини од 2км;
- из правца Ново Горажде-Чајнице реконструкцијом постојећег далековода 10 kV у 20 kV и
- из правца Горажда (ФБиХ) Дубиште-Подкозара у дужини цца 2 км.

У 2018. години на сва три напонска нивоа испоручено је 7.987.022kWh електричне енергије на подручју Пословнице Чајнице што је у односу на 2018. годину нешто мање за цц. 666.374kWh гдје се види да је највећи пад био у привредном сектору што опет значи да је привредни сектор у благом паду, а што је одраз прекида рада највећег предузећа у општини Чајнице а.д. Стакорина. По врсти потрошача и количини испоручене електричне енергије, структура потрошње за 2018. годину је приказана у табели.

Табела 12. Потрошња електричне енергије, 2017

Врста потрошача	Испоручена електрична енергија		Број потрошача
	kWh	%	
Потрошачи на 10 kV напонском нивоу	1.391226	17,41 %	2
Остала потрошња	1.487.423	18,62 %	168
Јавна расвјета	158.553	1,98%	10
Домаћинства	4.275.818	53,53%	1930
Укупно	7.313.019	91,56 %	2110

(Извор:ЕП РС, ПЈ Чајнице)

Пословница Електродистрибуције Чајнице, са губицима од 7,59% електричне енергије је једна од бољих у РС у 2017. години. Заједничким улагањем Општине, донаторским средствима и средствима ЗП „Електродистрибуције“ а.д. Пале треба да се посвети озбиљна пажња реконструкцији постојећих далековода и посебно нисконапонске мреже у самом граду као и по осталим приградским и сеоским насељима. Потребно је извршити замјену дотрајалих стубова и демонтажу постојећих *Al-Fe* ужади са

самоносивим каблом као и реконструкцију самих прикључака. На овај начин стварају се услови за изградњу јавне расвјете. Јавна расвјета је претежно изведена са *Na* свјетилкама које раде 11,5 сати у просјеку, на постојећим ел.стубовима висина од 7-9м међусобног размака од 30-40м удаљених 0,5-1м од ивице саобраћајница. Тренутно стање расвјете је такво да годишње у просјеку троши 129.555,85 kWh. Процјена је да електрична енергија недоступна за 15% пријератних корисника и ово се односи углавном на ненасељена подручја општине.

2.1.7.7 Остала инфраструктура

Градско гробље- Стање постојећег гробља и мјере одржавања не задовољавају минимум који се очекује од грађана. Постојећа локација градског гробља не задовољава реалне потребе, искориштеност простора је већа од 98% и рјешење за проширење је хитно неопходно. Урађеним пројектним рјешењем предвиђено је проширење гробља за 496 нових гробних мјеста. Однос према овом садржају непримјерен и не задовољава очекивања и потребе. Пројектовано проширење неопходно је извести у што краћем року, као пријекну потребу како би могли пружити очекујуће услуге и искористити простор рационало.

Градска пијаца- Градска мјешовита пијаца има просторне услове да задовољи потребе заједнице, неопходно је санирати мокре чворове и извршити адаптацију једног дијела у циљу повећања обима посла са акацентом на повећање доступности и промета домаћих пољопривредних производа. Тренутно је доступно 30 продајних тезги, чија заузетост варира сезонски и највећи број заузећа не прелази 25, са овим садржајем газдује Удружење пољопривредних произвођача општине Чајнице .

Гасификација- Општина Чајнице нема гасификациону мрежу и свакако треба подржати иницијативе које долазе са регионалног нивоа за повезивање горњедринске регије са гасоводом, што би и општини Чајнице представљало повећање реалних изгледа за гасификацију.

Закључак

Постојећем систему водовода и канализације треба посветити посебну пажњу са аспекта одржавања. У наредном периоду поред промјене односа према потреби одржавања, неопходно је тежити већем степену мониторинга потрошње, почевши од већих потрошача, преко руралних дијелова града до заједничког становања. Такође треба тежити измјени појединих дистрибутивних кракова којим је прошао радни вијек и плански мијењати са новим материјалима. Најхитније је неопходно ставити у функцију систем допумпавања воде за пиће корисницима друге зоне, који ће служити док се не отклоне узурпације и кварови на транспортним цјевоводима. Треба изнаћи могућности проширења мреже водоснабјевања у насеље Бучковићи, и у насељима долином Јањине до Каповог Хана. Такође остаје отворена могућност снабјевања водом дијела општине Горажде постојећим цјевоводом, уколико се искаже интересовање корисника сусједне општине.

Бујичним водама које су опасност за цјелокупну инфраструктуру у граду а посебно за канализациони систем треба посветити посебну пажњу, с обзиром да није одвојена фекална и оборинска канализациона мрежа. Систем одбрана од бујичних вода је потпуно напуштен и девастиран, те исти треба плански обновити, унаприједити, надзирати и одржавати. У гушће насељеним мјестима ван градског подручја треба испитати могућност изградње заједничких канализационих система.

Постојећи обухват (цца.35% становништва) прикупљања и одвоза чврстог комуналног отпада није задовољавајући, треба проширити на већи број корисника, и тежити смањењу продукције отпада мјерама примјереним општини Чајниче. Када је у питању путна инфраструктура потребна су значајна улагања а посебно се истуичу кључна питања попут образовања кадрова, изградње и одржавања путева, израде стручних елабората о сугурности учесника у саобраћају (посебно дјеце у зонама школа), рјешавања проблематике аутобуских стајалишта и др.

Када је у питању јавна расвјета, неопходно је предвидјети уградњу расвјетних тијела са припадајућим прикључним водом на већ уграђене стубове на локацијама: Миљено-Безујанка, Луке, Браићевац, Врело, затим изградити нову расвјету у насељима Бучковићи, Миљено-одлаз ка Кулелијама, Луке-Чајниче, пут од фабрике воде до градског базена, Међурјечје као и уградити нова мијерна мијеста. У оквиру мјера енергетске ефикасности и уштеда енергије која се троши за расвјету потребно је у складу са трендом увођења нових LED технологија искористити неке од повољних могућности ЈПП или концесије, ради унапређења система, смањења потрошње енергије и трошкова расвјете.

2.1.8 Заштита животне средине укључујући смањење ризика од катастрофа/несрећа

Општина Чајниче нема израђен ЛЕАП (Локални еколошки акциони план) зато је неопходно Стратешким планом обухватити најважније аспекте заштите животне средине. Дobar дио проблематике заштите животне средине обухваћен је Акционим планом енергетски одрживог развоја општине Чајниче који усвојен 2015. године за раздобље 2015-2020. године. Постојеће прописи, као што је Одлука о санитарном минимуму не примјењује се у цјелости из разлога изостанка комуналне превенције и мјера надзора у градској и урбаној зони, што често представља велики еколошки ризик за грађане и ствара неугледну слику заједнице. Паралелно у широј околини, рјечни токови, шумска подручја, локалне и сеоске путне комуникације честа су мјеста одлагања отпада, што даје веома ружну слику о заједници и представља велики еколошки ризик. У првом случају изостао је надзор и воља локалне самоуправе, у другом републичких надлежних инспекција и Ш.Г. Вучевица Чајниче. Процјена је да поред слабо одржаване привремене градске депоније Руђице, постоји око 150 мањих и већих повремених и сталних одлагалишта отпада (дивљих депонија).

2.1.8.1 Управљање квалитетом ваздуха

У општини Чајниче до сада није било систематских мјерења квалитета ваздуха, нити је систем континураног мониторинга ваздуха успостављен. Непостоје значајни индустријски загађивачи ваздуха, а од постојећих загађивача треба истаћи, нерегулисана локална депонија и производњу дрвеног угља која глобално утиче на нежељену емисију а локално онечишћава околину. Специфичност ваздушних струјања у зимским мјесецима формира, повремено, устајале загађене слојеве ваздуха изнад градске зоне и у зони Миљена. Ово упућује на обавезу смањења емисије загађујућих материја са акцентом на највеће емитере, а то су котловнице на угљ у граду које треба преорјентисати на биомасу, које има у ближем окружењу у довољним количинама.

2.1.8.2 Управљање водама

Отворени водоци су угрожени провенствено непречишћеним комуналним водама и отпадом који се неконтролисано одлаже у корита, без значајног удјела индустријских загађивача. Иако без одговарајуће заштите сврставају се у воде прве и друге класе. Неопходно је плански приступити елиминацији загађења вода, од највећих (привредних субјеката, канализационог система до дивљих депонија) до најмањих загађивача, од израде главног градског колектора фекалних вода са пречиштачем до рјешавања прикупљања ЧКО у МЗ и селима. Изворишта воде која служе углавном за водоснабдијевање становништва су сачувана од загађивања и представљају изузетан ресурс који треба сачувати. У 2017. години израђени су елборати о квалитету и резервама подземних вода изворишта Катанска врела и Цицељ и Програми заштите изворишта, одлуке Скупштине општине о заштити изворишта донесене у 2018.године.

Бујичне воде редовно праве штете, и представљају опасност која се понавља и више пута годишње (у сезонама киша, некадаи 2-3 пута годишње). Посебно је истакнута проблематика у урбаном дијелу општине Чајниче, Неопходно је у најскорије вријеме изнаћи могућности за провођење пројекта регулације рјечице Врело, као и осталих планираних пројекта и мјера за регулисање бујичних вода. Познато је да подручје општине Чајниче не спада у поплавама угрожена подручја због тога што кроз исто не протичу водотоци са великом количином воде. Међутим, зна се десити да услед дуготрајних и јаких падавина или наглог отапања снијега долази до настанка бујичних вода и повећање нивоа ријеке Јањине и Безујанке у селима Миљено, Бучковићи и Међуријечје. Због разног отпадног материјала, највише дрвета, зна доћи до закрчења корита и скретања матице и излијевања матице из корита. Нарочито је ова појава карактеристична за ријеку Безујанку у насељу Миљено испод моста на регионалном путу због уског корита и узурпације обале бесправно изграђених објеката који су често угрожени водом набујале ријеке.

Такође, према општим стандардима ЕУ свако насеље веће од 2.000 становника мора имати постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода. Општина Чајниче још увијек нема постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода, па се све отпадне воде испуштају без третмана у реципијенте.

2.1.8.3 Заштита земљишта

Екстезивни начин пољопривреде је предност са аспекта загађивања земљишта, свако интензивирање пољопривредне производње треба бити под стручним надзором. Посебну пажњу треба посветити ерозији изазваном новим приступом експлоатације шума којим је повећана ерозија и промјењен режим површинских вода. Смањење количина насталог отпада, примарна селекција, рециклажа и поновна употреба као и повећање обухвата прикупљања чврстог комуналног отпада јесте стратешки циљ којем треба тежити у наредном планском периоду са којим ћемо смањити и загађење земљишта. Непланска градња и нерегуларна у свим зонама је редовна појава и представља један од облика непримјерног управљања овим ресурсом. Велике површине пољопривредног напуштеног земљишта зарастају, и трајно се губе, што се може спријечити планским промјенама културе и интензивирањем пољопривредне производње у тим подручјима. Климатске промјене и други фактори узрокују и повремене појаве клизишта које поред три (3) одавно активна уз регионални пут Р448 (Берковићи, Камена пресјека, Дубоки поток) постоји и 10 активних на локалним и сеоским путним правцима. Осим угрожености 6 стамбених објеката ерозијом корита рјечице Врело нема других појава угрожавања привредних и стабених објеката кретањима земљишта. Када се говори о ерозији, иста је поменута као могућа последица евентуално непланског газдовања шумама. У свијетлу последица климатских промјена могу се очекивати посљедице у виду клизишта, мада тренутно нема значајних површина које су еродирале.

2.1.8.4 Управљање отпадом

Општина нема задовољавајуће рјешење управљања чврстим комуналним отпадом (ЧКО) као ни план управљања отпадом. Садашња депонија не задовољава, није уређена, не одржава се на одговарајући начин и може послужити уз повећану пажњу као прелазно рјешење. Треба тежити трајнијем ријешењу у оквиру регионалне депоније или регионалног постројења за прераду отпада у свакој варијанти, а поред добре еколошке анализе треба направити и економску анализу одрживости будућег рјешења. Постојећи обухват прикупљања и одвоза ЧКО није задовољавајући, треба га проширити, направити већи обухват и тежити смањењу отпада мјерама примјереним средини. Већина специјалног отпада, који настане на подручју општине Чајниче се не прикупља одвојено од осталог комуналног отпада, стога не постоје прецизни подаци о количинама и врстама специјалног отпада који се прикупља. Врсте специјалног отпада које се производе у општини Чајниче се поуздано не знају. Отпад животињског поријекла производи клаоница, а поменута врста отпада се спорадично јавља и у домаћинствима (једна клаоница Миљено мањег обима рада до 500 јединки годишње). Локална заједница није утврдила ни уредила локацију за збрињавање овог отпада. Овај проблем је посебно изражен у случају „успављивања животиња“ ради спречавања ширења заразне болести. Медицински отпад производи Дом здравља и у мањој количини ветеринарска апотека. Тренутно одлагање медицинског отпада врши се неконтролисано без одговарајућег поступка и предвиђених мјера. Један дио овог отпада одлаже се и из домаћинства. Уља и масти као отпад у највећој мјери производе бензинске пумпе, радонице и у мањој мјери праонице возила и ово је врста

опасног отпад која је ван мониторинга и адекватног третмана. Електронски и електрични отпад производе сва правна лица, јавне установе, сервиси ових уређаја и домаћинства. Овај отпад се одлаже мјешано са комуналним отпадом и одлаже на градску депонију.

2.1.8.5 Очување биолошке разноврсности и заштита природе

Посебно богатство општине је биолошка разноврсност коју треба посебним мјерама очувати. Основна вриједност подручја Парка природе "Цицељ" чине изузетан флористички диверзитет и богатство пејзажа расутих на богатој мрежи геморфологије и хидрологије. Посебну геолошку вриједност представљају Орловачке стијене које су вулканског поријекла и у споју са седреним формацијама егзистирају еколошки посебна и вриједна станишта. Најстрожији режим заштите се односи на 13,90 ха прашумског резервата Борица који је у непосредној близини града и који представља непроцјенљиву вриједност и прворазредну ријеткост. У режиму заштите II степена обухваћени су резерват Орловице и три ботаничка резервата Цицељ, Стражица и Ћелимаче укупне површине 19,40 ха. Режим III степена заштите је предвиђен за преостали до заштићеног подручја Парк природе Цицељ на површини од 297,46 ха. Поред заштићеног подручја Цицељ, општина има природне посебности које су резерват Панчићеве оморике на Виогору, Вилине букве, Смрчеве Тајге на Вучевици као и низ других природних посебности које се требају заштити и које се могу искористити као туристички садржај. Поред заштите посебних, угрожених и ријетких врста на поменути подручјима треба тежити очувању истих на читавој територији општине. Заштита водних ресурса и водотокова од девастација и загађења је темељ очувања биоразликости овог подручја и воде као ресурса 21 вијека. У зависности од режима заштите потребно је водити рачуна о следећем: забрани коришћења природних ресурса и изградњу објеката, ограничавању радова и активности на научна истраживања и праћење природних процеса, контролисану посјету у образовне, рекреативне и опште културне сврхе, као и спровођење заштитних, санационих и других неопходних мјера у случају пожара, елементарних непогода и удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина.

2.1.8.6 Енергетска ефикасност-енергетски одржив развој

Акциони план енергетски одрживог развоја општине Чајниче (SEAP) усвојен је 2015. године за раздобље 2015-2020. године и према њему укупна емисија CO₂ у општини Чајниче за 2013. годину износи 8 572 т CO₂. У сваком сегменту могуће је провести мјере енергетске ефикасности, на страни производње, а посебно на страни потрошње енергије, у циљу смањења угљен-диоксида. У табели испод су приказане емисије CO₂ по секторима који су највећи емитери CO₂ у општини Чајниче.

Табела 13. Емисија угљен-диоксида, СЕАП 2013

Сектор	Емисија	Удио сектора у емисији CO ₂
	т CO ₂	%
Зградарство	4 857,54	56,67
Саобраћај	3 589,53	41,87
Јавна расвјета	125	1,46
УКУПНО	8 527 07	100

(Извор:Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

Посматрано у односу на број становника, емисија CO₂ износи 1,57 тCO₂/становнику годишње и далеко је мања од европског просјека (цца 5,07т/ст.) захваљујући великом удјелу дрва (биомасе) у процесу загријавања простора, као и неукључивању индустрије у инвентар емисије CO₂. Индустрија није укључена на основу процјене консултаната да утицај који чини постојећа индустрија нема великих негативних последица и значајнијих могућности смањења емисије ми скоро па да немамо индустрије. Међутим, у поступку је израда СЕЦАП-а и та проблематика и приступ ће бити детаљно анализирани.

У складу с резултатима проведених енергетских анализа за секторе зградарства, саобраћаја, јавне расвјете, чврстог отпада, водоснабдијевања, просторног планирања, те потенцијала у области обновљивих извора енергије, идентификоване су мјере енергетске ефикасности и кориштења обновљивих извора енергије чија ће provedба резултирати смањењем емисија CO₂ на нивоу општине Чајнице за више од 20% у 2020. У протеклом периоду поред мањих уштеда у зградарству најзначајније смањење емисије CO₂ реализовали смо конверзијом угља на биомасу у котловници ОШ "Јован Дучић" 129 т CO₂ годишње, односно 3% смањења укупне емисије. Највеће резултате и очекивања у планираном смањењу емисије CO₂ је у сектору зградарства и конверзији система даљинског гријања са угља на биомасу. Општина Чајнице има Акциони план енергетски одрживог развоја за период 2015-2020. година, у поступку је израда СЕЦАП-а, акционог плана енергетски одрживог развоја и климатских промјена за период 2020-2030. година, којим се општина обавезује на смањење емисије CO₂.

2.1.8.7 Управљање ризицима и изазовима климатских промјена

Према процјени угрожености од елементарних непогода⁸ и других несрећа, општина Чајнице је подложна ризику више природних и других непогода који су претња за, становништво, имовину, инфраструктуру и животну средину. Кључни идентификовани ризици су:

- Велики пожари
- Бујичне поплаве и клизишта
- Земљотреси
- Велике сњежне падавине
- Велике олујни вјетрови са градоносним падавинама
- Велика појава миграната
- Епидемије заразних болести

Од наведених ризика, предњаче пожари, бујичне поплаве те клизишта и сњежне падавине. Из информације о интервенцијама добровољног ватрогасног друштва видимо да пожари предњаче као акцидентна појава у општини иако у извјештајном периоду није било великих пожара, што се може захвалити правремености интервенција, условима и природи настанка појаве, тако да су штете од ових пожара

⁸Процјена угрожености од елементарних непогода и других несрећа општине Чајнице, 2016.

биле релативно мале. Редовна појава су шумски и пожари ниског растиња који потенцијално могу у условима климатских промјена прерасти у катастрофалне велике шумске пожаре.

Табела 14. Број и врста пожара

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Укупно
Пожар на стамбеним објектима	0	2	0	2	1	1	6
Индустријски и посл. објекти	1	2	0	6	1	1	11
Помоћни објекти	1	2	1	2	3	0	9
Пожар на инсталацијама	0	0	0	0	0	3	5
Пожар димњака	3	4	2	4	4	3	20
Пожар контејнера	5	0	0	1	9	1	16
Шумски пожар	17	3	3	0	9	4	36
Пожар ниског растиња	13	5	0	4	4	2	28
Укупно	40	18	6	19	31	15	129

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, ДВД Чајнице)

Систем заштите и спашавања у општини Чајнице, има организациону структуру и субјекте система заштите и спасавања којим често недостаје опрема и обука, а ради проблематике везане за одлив становништва попуњавање јединица за спашавање нестабилно. Окосницу система спашавања чине специјализоване јединице цивилне заштите за заштиту од пожара, заштиту од поплава и спашавање из рушевина, пружања прве медицинске помоћи и јединица опште намјене. Општина Чајнице има План заштите од пожара из 2006. године, чије је ажурирање неопходно због измјене прописа и стања на терену, поред тога постојећи План заштите и спасавања у ванредној ситуацији има Процјену угрожености, План превентивног дјеловања. План приправности, План мобилизације и овом документу недостаје План хитног поступања. Општина Чајнице има план против минског дјеловања.

Добровољно ватрогасно друштво броји 3 стално запослена, са 12 активних чланова. Опремљеност је релативно задовољавајућа, са напоменом да у функцији имају два ватрогасна возила стара 40 година што се мора ставити у приоритете обнове. С обзиром на важност и улогу могуће ризике више пажње траба посветити проширењу чланства, обуци и мотивацији.

Познато је да подручје општине Чајнице не спада у поплавама угрожена подручја због тога што кроз исто не протичу водотоци са великом количином воде. Међутим, зна се десити да услед дуготрајних и јаких падавина и наглог отапања снијега долази до настанка бујичастих вода и повећање нивоа ријеке Јањине и Безујанке у селима Миљено и Међуријечје. Због разног отпадног материјала, највише дрвета, зна доћи до закрчења корита и скретања матице и излијевања матице из корита. Нарочито је ова појава карактеристична за ријеку Безујанку у насељу Миљено испод моста на регионалном путу због уског корита и узурпације обале бесправно изграђених објеката који су угрожени водом набујале ријеке. Током 2010. године у дужини од 50м на овом локалитету је прочишћено корито чиме је само дјелимично смањен ризик од поплава.

Поред претходно наведених ризика остали проблеми који отежавају животне услове и утичу на сигурност становништва су: нерегулисаност чишћења и одвоза снијега са

улица и јавних површина, нерегулисана паркинг и саобраћајних површина, нерјешавање проблема паса и мачака луталица те рушевне напуштене зграде. Укупан број паса и мачака луталица на подручју општине Чајнице, по процјени комуналног инспектора износи: око 190 паса и око 240 мачака луталица, уједа није било, те општина није плаћала накнаде по овом основу.

Такође, на подручју општине Чајнице према подацима којима располаже Центар за уклањање мина БиХ, Регионална канцеларија Пале има око 10,9км² мински сумњиве површине. Иако је ово генерална пријетња иста је пријатња и по становништво али и развој привреде, посебно шумарства.

Када се говори о општој сигурности становништва, према извјештају Полицијске станице Чајнице, у 2018. години евидентирано је 14 кривичних дјела од чега је 10 по познатом починиоцу, а 13 се односи на општи криминалитет док је једно КД из привредног криминалитета. Број нарушавања јавног реда и мира је 25 у којим је учествовало 35 починиоца, што има тренд раста. У односу на претходне године у 2018.години је специфична појава тзв. "миграната", 82 су контролисана од стране полицијске станице али значајно је већи број оних контролисаних од стране Граничне полиције и оних који су избјегли систем контроле. Ова појава се може оправдано сматрати ризиком, с обзиром на положај општине и могућу ескалацију броја миграната. Број предузетих мјера и радњи у саобраћају је 812 што је за 30% више у односу на 2017.годину, и поред повећања контроле није регистровано ниједно дјело нелегалног превоза животиња мада су грађани свјedoци сталног довоза паса луталица.

2.1.9 Стање просторно планске документације

Просторни план општине Чајнице 1986-2011. година, одавно је истекао и превазиђен. Регулациони план урбаног дијела општине Чајнице донесен је 2006. године и истекао 2016. године, као и регулациони план насеља Миљено. Непостоје урбанистички планови и зонинг планови. Уредбом о насељеним мјестима подручје општине Чајнице чине насељена мјеста: Авлија, Батковићи, Батово, Батотићи, Безујно, Борајно, Брезовице, Бучковићи на Безујанци, Гламочевећи, Гложин, Ђаковићи, Заборак, Ифсар, Камен, Капов Хан, Каровићи, Крстац, Лађевци, Луке, Међурјечје, Металка, Милатковићи, Миљено, Миштар, Подаврело, Поникве, Првањ, Слатина, Старонићи, Стопићи, Судићи, Тодоровићи, Трпиње, Тубројевићи, Хунковићи и Чајнице. У наредном периоду потребно је донијети просторно-планску и provedбену документацију, као основ за управљање простором општине Чајнице.

Закључак

У погледу очувања земљишта као ресурса, непланска градња у свим зонама је редовна појава и представља један од облика непримјерног управљања земљиштем као ресурсом. Велике површине пољопривредног напуштеног земљишта зарастају и трајно се губе, што се може сријечити планским промјенама културе и интензивирањем пољопривредне производње у тим подручјима.

Посебну пажњу треба посветити потреби преласка на биомасу у оквиру система даљинског гријања и других котловница у граду, при чему је неопходно резервисати

статешки и дугорочно један дио расположивих количина биомасе. Наиме, 20% расположивог отпада и шумског остатака може да ефикасно, економско и еколошки оправдано замјени 90% потрошње угља за загријавање, што би требао бити циљ за наредни плански период⁹.

У погледу заштите вода, неопходно је програмима предвиђене мјере провести и досљедно примјенити, а водити сталну активност чишћења и спречавања загађења простора прихране изворишта и осталог земљишта, без обзира на намјену и употребу. У најскорије вријеме треба приступити изради програма заштите изворишта Браха. Рјечни токови представљају одређени хидропотенцијал од кога у опцији градње МХЕ, локална заједница нема скоро никакве користи, напротив има еколошке посљедице и привредне штете. Ове штете се огледају, губљењу природног амбијента као туристичке понуде, поремећај површинских и подземних токова негативно утиче на биодиверзитет и пољопривредну дјелатност. Умање природног протока смањује моћ самопречишћавања воде и заједници даје обавезу увођења скупог процеса пречишћавања отпадних вода.

У погледу управљања отпадом, треба тежити трајном и одрживом рјешењу одлагања отпада (регионалне депоније), смањењу продукције отпада његовим селективним прикупљањем и поновним кориштењем, смањењу броја дивљих депонија и промјенама навика грађана.

Са аспекта заштите биолошке разноврсности, заштите природе и могућности развоја туризма у облицима: планинског, бањског, адреналинског, дјечијег и омладинског туризма, спортско-рекреативног и културно-манifestацијског туризма, потребно је истрајати у смјерницама датим у Студији Заштите Парка природе Цицел и планирати заштиту водотока у овим и сличним подручјима.

У погледу просторно-планске документације доношење Просторног плана општине Чајниче је приоритет који треба пратити и нови Регулациони план урбаног дијела општине Чајниче тенасеља Миљено и Луке, што ће имати посебан утицај на одрживо управљање земљиштем као ресурсом.

Систем заштите и спашавања у општини Чајниче, има организациону структуру, и субјекте система заштите и спасавања којим често недостаје опрема и обука, али и стручни кадар, тако да је попуњавање јединица за спашавање нестабилно и недостају одређена техничка средства (навална возила) и опрема.

2.1.10 Анализа буџета и пројекције средстава за финансирање реализације стратегије развоја

Два најзначајнија прихода општине Чајниче су приходи од ПДВ-а и накнаде за репродукцију шума остварене продајом шумских дрвних сортимената, који чине преко 70% укупних изворних (пореских и непореских) прихода, што значи да је буџет врло осјетљив на економска кретања и пад привредне активности.

⁹Потенцијал о расположивим количинама биомасе од дрвног и шумског отпада израчунат 2013. године за потребе СЕАП-а и износи 50,82ТЈ/годишње.

Табела 15. Упоредни преглед буџетских средстава општине Чајниче

ОПИС	2014	2015	2016	2017	2018
УКУПНИ ПРИХОДИ	2.429.661,00	2.761.459,00	3.231.816,00	3.181.132,00	3.314.827,00
ПОРЕСКИ ПРИХОДИ	1.444.713,00	1.76.291,00	1.757.419,00	1.693.900,00	1.834.013,00
НЕПОРЕСКИ ПРИХОДИ	725.488,00	836.953,00	930.639,00	1.210.392,00	856.604,00
ПОМОЋИ	259.460,00	248.215,00	543.758,00	276.840,00	624.210,00
Текући помоћи (грантови)	78.676,00	77.742,00	65.161,00	5.000,00	10.000,00
Капиталне помоћи (трансфери)	136.905,00	152.731,00	178.597,00	271.840,00	214.210,00
ПРИМИЦИ	43.879,00	17.742,00	300.000,00	-	400.000,00
УКУПНИ РАСХОДИ	2.443.135,00	2.652.437,00	3.259.386,00	3.180.638,00	3.352.067,00
ТЕКУЋИ ТРОШКОВИ	2.377.587,00	2.476.487,00	2.717.428,00	2.788.203,00	2.992.306,00
КАПИТАЛНИ ТРОШКОВИ	65.548,00	175.950,00	541.958,00	392.435,00	359.761,00
РАЗЛИКА (УП-УР)	-3.474,00	109.022,00	-27.570	494,00	-37.240,00

(Извор: Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Општина Чајниче)

С обзиром да се 90% буџетске потрошње односи на текуће трошкове и текуће помоћи-грантове, само око 10% средстава може се усмјерити на капитална улагања, тј. на инвестиције. Начин превазилажења овакве ситуације јесте оспособљавање установа и институција чији је оснивач Општина да могу самостално зарађивати приходе и у што већем обиму се самофинансирати, како би се обезбиједило веће учешће инвестиција у укупним расходима.

Процјена финансирања стратегије развоја ЈЛС за период 2020.-2027. године припремљена је узимајући у обзир тренд издвојених средстава у претходних 5 година; економских политика; буџета за текућу годину и пројекције буџета (ДОБ-а) за наредне три године те очекиваних допунских средстава из осталих екстерних извора. Такође, са друге стране водило се рачуна оограничењима у погледу акумулираних обавеза и задужености као и других ризика.

Од укупно планираних средстава за развојне приоритете и/или капиталне/инфраструктурне инвестиције у протеклих 5 година (2014-2018), од 3.258.191 КМ реализовано је 2.959.868 КМ, или 90,84%. Структуром планираних средстава било је предвиђено финансирање од 28,67% из буџета и финансирање из екстерних извора од 71,33 %. Структура реализираних средстава није значајно измијењена у односу на иницијални план. Из буџета општине Чајниче за капиталне инвестиције је било предвиђено 933.975 КМ, а због нешто слабије наплате прихода реализовано је 835.651 КМ или 89,47 %. Из вањских извора за капиталне инвестиције је предвиђено 2.324.216, а реализовано је 91,39%. Када је ријеч о структури финансирања по областима развоја, у протеклих 5 година за област економског, друштвеног и развоја заштите животне средине, општина Чајниче не располаже таквим подацима.

Табела 16. Структура капиталних инвестиција 2014-2018. година, 000КМ

	2014		2015		2016		2017		2018		УКУПНО реализ.
	ПЛАН	РЕАЛ.	ПЛАН	РЕАЛ.	ПЛАН	РЕАЛ.	ПЛАН	РЕАЛ.	ПЛАН	РЕАЛ.	
Буџет ЈЛС	77.7	65.5	193.6	175.9	197.6	164.0	223.008	192.4	241.9	237.6	835.6
Екстерно	263.0	205.8	343.2	317.6	558.0	522.3	564.934	534.1	595.0	544.3	2.124.2
УКУПНО											2.959.8

Планом буџета општине Чајнице за 2019. годину, за имплементацију развојних приоритета и капиталних/инфраструктурних инвестиција је оквирно предвиђено 1.300.880 КМ, од чега је из екстерних извора предвиђено 800.000 КМ. Када је ријеч о екстерним изворима ради се о кредитним средствима повученим у 2019. години за финансирање капиталних инвестиција на подручју општине Чајнице.

У погледу пројекције издвајања за Стратегију развоја општине Чајнице за период 2020-2027. годину, за капиталне пројекте и остале инвестиционо значајне пројекте је оквирно предвиђено 7,59 мил. КМ (буџетски и екстерни извори). У претходном периоду (2014 и 2015 година) имали смо покушај стабилизације буџета, тако да су у овом периоду издвајања из буџета за капиталне инвестиције била знатно мања. У наредном периоду очекује се повећана наплата по основу распореда прихода од управе за индиректно опорезивање који чини 56,18% укупних прихода општине Чајнице (општина има растући коефицијент 5,4% годишње). У вези са напред наведеним економским политикама предвиђено је да се из буџета општине Чајнице у наредном периоду (2020- 2027.) из године у годину повећава проценат издвајања за финансирање капиталних инвестиција на подручју општине. Планирано је да буџет општине Чајнице у наредном периоду буде више развојног карактера, за разлику од претходног периода где је исти имао социјални карактер.

Када је ријеч о финансијском стању општине Чајнице, акумулиране обавезе на дан 31.12.2018. године износе 1.478.334 КМ, од чега краткорочне обавезе износе 627.829 КМ, а дугорочне обавезе 850.505 КМ. Краткорочне финансисјке обавезе се састоје из: обавеза за лична примања запослених (236.069 КМ), обавеза према добављачима (182.189 КМ), обавезе за грантове (52.980 КМ), обавезе по кредитима које доспијевају за наплату до годину дана (156.220 КМ) и краткорочне обавезе за расходе финансирања (371 КМ). Дугорочне обавезе се састоје из обавезе по кредитима (642.672 КМ) и дугорочних резервисања и разграничења (207.733 КМ).

За сервисирање кредитних обавеза у наредних 8 година ће бити потребно годишње издвајати око 199.000 КМ.

Ова процјена је припремљена путем консултација кључних чланова Развојног тима и Службе за финансије те је усаглашена са начелником. Процјена ће бити кориштена као

полазна основа за припрему индикативног оквира финансирања стратегије развоја ЈЛС.

Табела 17.Преглед процјене по главним изворима финансирања за период 2020.-2027. године

Извори финансирања стратегије развоја ЈЛС	Оквирна процјена по годинама, 000 КМ								УКУПНО (у КМ)
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	
Из буџета ЈЛС (у КМ)	383.3	426.700	470.0	520.000	500.0	530.0	570.0	573.0	3,973.0
Из екстерних извора*	530.0	280.000	300.0	250.000	270.0	280.0	300.0	308.0	2,518.0
Из екстерних извора**	100.0	100.000	100.0	100.000	140.0	140.0	210.0	210.0	1,100.0
УКУПНО (у КМ)	1,013.3	806.7	870.0	870.0	910.0	950.0	1,080.0	1,091.0	7,591.0

*Кредити, ентитети, држава, јавна предузећа и приватни извори, у КМ.

**ИПА, донатори и остало, у КМ.

Примјера ради на годишњем нивоу (из претходне табеле) може се видјети у 2020. години за капиталне инвестиције планира се издвојити 1.013.300 КМ, од чега је из буџета општине планирано 383.000 КМ или 36,04%, те је реално до 2027. годне из Буџета ЈЛС издвојити око 3.9 мил. КМ, а укупно са свим изворима 7.59 мил. КМ.

Табела 18.Приједлог оквирне расподјеле финансирања по развојним областима

Економски развој	Друштвени развој	Развој околиша /заштите животне средине	Укупно
1,707,000 КМ	3,919,000 КМ	1,965,000 КМ	7,591,000 КМ

Када је ријеч о средствима из екстерних извора у износу од 530.000 КМ, иста се планирају остварити преко Ватрогасног савеза РС (набавка ватрогасног возила 250.000КМ) и надлежних Министарстава (електрификација и изградња кућа за повратнике 280.000 КМ).

2.2 SWOT анализа и стратешко фокусирање

2.2.1 Преглед унутрашњих и спољних фактора – SWOT анализа

SWOT анализа представља мост између садашњег стања, које је утврђено анализом и жељеног будућег стања које је дефинисано стратегијом развоја општине. Интерни фактори, **снаге** које општини Чајнице пружају конкурентне предности, чинећи ово подручје атрактивним мјестом за живот и пословање с једне стране и **слабости** које представљају препреке или ограничења за развој општине Чајнице с друге стране. Екстерни фактори, **прилике** општина треба користити и истовремено избором одговарајуће стратегије минимизирати утицај **пријетњи**.

Табела 19. SWOT анализа

СНАГЕ	
	<ul style="list-style-type: none">- Шуме као најзначајнији ресурс- Геолошка и билошка разноликост, минералне сировине, воде и ваздух- Очувана, еколошки здрава и чиста средина- Први парк природе- Повољни климатски и просторни услови за еколошку, органску пољопривредну и сточарску производњу- Квалитет и квантитет хидрографске мреже- Доступност ресурса биомасе за производњу енергије- Постојећи изграђени туристички капацитети- Постојећи изграђени привредни објекти
СЛАБОСТИ	
	<ul style="list-style-type: none">- Негативан природни прираштај и миграциони салдо- Неповољна старосна структура становништва- Лоша покривеност територије Општине системом прикупљања и одвоза ЧКО- Недовољна покривеност системом прикупљања ЧКО и неадекватна депоније- Запостављен и неразвијен систем одводње оборинских вода- Узурпиране јавне површине- Неадекватна унутрашња и вањска саобраћајна повезаност општине- Неуређеност јавног превоза- Непостојање поузданог основног и алтернативног напајања ел. енергијом- Неквалитетно и нередовно одржавање путне и остале заједничке инфраструктуре- Покривеност и квалитет водоводне и канализационе мреже- Непостојање просторног плана и неадекватно планирање и управљање простором и просторним развојем- Дивље депоније и низак степен свијести о потреби заштите животне средине, непостојање мјера превенције и одговора- Ниска енергетска ефикасност зградарства- Недовољно искориштен дрвни потенцијал- низак технолошки ниво обраде дрвета- Неповољно пословно окружење и неразвијен сектор МСП- Непостојање прерађивачких капацитета у пољ. производњи- Уситњеност посједа и слаба организованост пољ. газдинстава- Неповољна кадровска структура и одлив младих високообразованих кадрова- Недостатак занатских занимања (зидари, тесари, керамичари, водоинсталатери, електричари, аутоелектричари и тд.)- Минимална властита развојна средстава- Недовољна материјална подршка од стране Републичких институција- Недовољно развијена пратећа туристичка инфраструктура- Слабо насељена сеоска подручја- Неадекватна опремљеност јавних установа и институција- Сложене процедуре за рјешавање имовинско-правних односа- Опште сиромаштво, посебно код незапослених- Активност сектора НВО и МЗ и др.

ПРИЛИКЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Могућности међуопштинске, међурегионалне и прекограничне сарадње у реализацији пројеката попу депоније отпада и других капиталних инвестиција - Доношење планских докумената (СЕЦАП и др.) и имплементација мјера - Искориштење потенцијала биомасе - Искориштење средстава и фондова за подстицаје ЕЕ и смањења емисије CO₂ - Повећање интереса туриста за активне облике туризма утемељене на вриједностима природног и културног наслеђа - Потражња за специфичним пољопривредним производима - Партнерство јавног и приватног сектора - Повећан интерес за органском производњом и производима - Близина границе двије сусједне државе - Средства различитих фондова (ИПА исл.) и подстицаја и др.
ПРИЈЕТЊЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Миграције и одлазак становништва - Повећање броја лица у стању социјалне потребе - Недостатак инвеститора и нових инвестиција - Правна несигурност (честе измјене и неусклађеност прописа) - Сива економија - Фискална и парафискална оптерећења - Друштвени тренд јачања криминала и несигурности грађана - Природне и друге несреће и др. - Недостатак свијести и средстава за очување природних вриједности - Присутност минираних и контаминираних површина са МЕС - Неконтролисано и неодрживо кориштење природних ресурса које може трајно нарушити изглед и могућност привредног развоја простора - Климатске промјене, елементарне непогоде и друге несреће - Недовољна укљученост свих важних фактора у процесе припреме, извођења важних пројеката из области инфраструктуре, заштите животне средине и енергетске ефикасности - Нестабилно политичко окружење и др.

2.2.2 Стратешко фокусирање

Стратешко фокусирање је добијено на основу прикупљених података у социо-економској анализи, која обухвата све важне аспекте живота и развоја општине Чајнице и служи као главна подлога за креирање развојних праваца и интеграцију свих аспеката одрживог развоја, што подразумева једнакостан економски раст уз заштиту околине и природних ресурса истовремено креирање правичног друштва и смањење неједнакости (*Оквир циљева одрживог развоја-СДГ*). Као важне слабости општине Чајнице које је потребно истаћи ту су свакако, одлазак становништва, релативно висока стопа незапослености и изузетно негативна стопа природног прираштаја, са једне стране, неријешени имовинско правни односи везани за пословне и индустријске субјекте, уситњеност пољопривредних посједа која смањују могућност озбиљнијег бављења пољопривредном производњом, неповезаност примарне пољопривредне производње и прерађивачке индустрије, недовољна покривеност одвозом отпада, с друге стране. Анализирајући конкурентне предности које посједује општина Чајнице и њиховим спајањем са вањским приликама са једне стране и повезивањем слабости и пријетњи, с друге стране, извлаче се одговарајући фокуси на које се треба концентрисати у наредном стратешком периоду. Развојни тим општине Чајнице се определио за следеће стратешке фокусе:

Табела 20. Стратешки фокуси

СТРАТЕШКИ ФОКУСИ	
1.	<p>Стварање новог повољнијег пословног окружења и привлачење нових инвестиција у Општину</p> <p>У погледу развоја повољног пословног окружења, потребан је нови искорак у пољопривредној производњи, шумарству, туризму и подстицијима за предузетништво. У пољопривредној производњи фокус је потребно ставити на развој пољопривреде базиране на сточарству и воћарству, новим знањима и технологијама, инсталацијама нових објеката у пољопривредној производњи. Основа овог фокусирања је на таквим пољопривредним производима који ће имати увећану тржишну вриједност, производима са продуженим роком трајања и могућностима пласмана ових производа на нова тржишта.</p> <p>Када се говори о стварању претпоставки за развој туризма, оне су усмјерене прије свега на спортско-рекреативни, вјерски и сеоски ј туризам. У погледу спортско-рекреативног туризма може се истаћи постојање природних предуслова које треба надоградити одговарајућом туристичком инфраструктуром.</p>
2.	<p>Побољшање друштвеног живота и побољшање демографске слике, кроз унапређење инфраструктуре, сигурности, културе, просвјете, јавних и комуналних услуга у Општини</p> <p>Општина Чајниче мора искористити своје предности, посебно предности граничног подручја и других урбаних центара у БиХ, те постати мјесто атрактивно за живот и рад свих категорија друштва, дјеце, младих, жена, радно активних, старијих особа али и свих особа којима је потребна посебна социјална брига. Квалитет живота грађана треба унаприједити кроз унапређење основног и средњег образовања, здравствене заштите и нових услуга у здравству, услуга јавне управе, затим кроз изградњу друштвене инфраструктуре, спорта и културе. С обзиром на одређене негативне трендове, посебно негативне популационе трендове, све релевантне и кључне заинтересоване стране морају предузети проактивну улогу у реализацији будућих пројеката који ће унаприједити постојеће стање квалитета живота грађана општине Чајниче.</p>
3.	<p>Очување животне средине уз рационално кориштење природних ресурса као покретача свеукупног развоја Општине</p> <p>Овај фокус усмјерен је ка рационалном кориштењу природних ресурса и заштити животне средине, кроз предузимање низа мјера у погледу заштите земљишта, воде и ваздуха и биодиверзитета. Посебну пажњу потребно је усмјерити на рјешавање проблематике одлагања отпада, заштити од природних и других несрећа те јачању материјалних и људских капацитета у погледу превенције, али и новим мјерама енергетске ефикасности, посебно у јавним објектима. Све ове пројектне активности треба да воде ка синергетском ефекту, стварајући угоднији амбијент за живљење, рад и живот у општини Чајниче.</p>

2.3 Визија развоја и стратешки циљеви, са индикаторима

2.3.1 Визија развоја

Ова Визија је заснована на фундаменталним вриједностима становника Чајничке које представљају основу даљег развоја општине. Она представља опис будућности Чајничке каквим га виде грађани који су били укључени у процес израде развојне стратегије. Иако визија представља идеалну слику будућности општине, она је основа за дефинисање праваца развоја општине. Визија је оријентисана на будућност (2027.), а осврће се на приоритетна подручја дјеловања и садржи све релевантне вриједности које заједница признаје за компаративне предности и могућности које је потребно искористити на путу остваривања развоја и економског, друштвеног и развоја животне средине.

ВИЗИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЧАЈНИЧЕ

Чајничке - препознатљива средина, привлачна за пословање, живот и рад, са ефикасном управом и очуваном животном средином у којој се одрживо користе природни ресурси.

2.3.2 Стратешки циљеви, са индикаторима

Полазећи од визије развоја, утврђени су следећи стратешки развојни циљеви који се заснивају на развоју привреде, друштвеном животу и развоју животне средине и дефинишу оквир за активности, чијим остваривањем се општина Чајничке поставља на пут развоја и простеритета.

Стратешки циљ 1: Постигнут стабилан и одржив развој привреде

Општину Чајничке карактерише низак ниво привредних активности. Носилац привредне активности у општини је сектор шумарства и прераде дрвета, с тим да је у посљедње вријеме забиљежено повећање привредних активности у текстилној индустрији и пољопривреди. Поред наведеног општина Чајничке има низ компаративних предности за развој туризма и прерађивачке индустрије. Близина границе са Србијом и Црном Гором, те други инвестициони потенцијали, попут минералних сировина, нису довољно искориштени и стављени у функцију одрживог развоја општине Чајничке. Такође, привредни субјекти општине су прошли турбулентан транзициони период, али су одређени објекти остали неискориштени, те у том погледу постоје могућности за привлачење нових инвестиција. С обзиром да се ради о мањој локалној заједници, општина Чајничке у привлачењу инвестиција мора нудити низ предности, како за инвеститоре тако и за радну снагу, те све напоре треба усмјерити на растерећење привреде и раст плата у привреди општине Чајничке.

Стратешки циљ 2: Унапријеђен квалитет живота свеукупним друштвеним напретком

Основни проблем у друштвеном сегменту развоја општине Чајничке јесте демографска проблематика, која је изузетно неповољна, како у природном тако и економском

кретању становништва. Неколико је фактора који интензивно утичу на ову појаву, а који се могу везати са економским приликама и трендовима који владају у општини, су у комуникационој изолованости општине, али и општем тренду одласка младих из рубних подручја и мањих центара попут Чајнича ка већим урбаним центрима и цјелинама. Из овог разлога, сваки будући плански приступ, мора понудити унапријеђен квалитет друштвеног живота по питању здравственог, социјалног, образовног, спортског, културног и општег друштвеног напретка. Потребне су такве мјере, укључујући капиталне инфраструктурне инвестиције, који ће општину Чајнице учинити атрактивном општином за живот и рад.

Стратешки циљ 3: Унапријеђена заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима

Примарни циљ у заштити животне средине општине Чајнице јесте да природне вриједности буду сачуване и да се унаприједи заштита, а истовремено да се у складу са принципима одрживог развоја, таква средина искористи за привредни развој општине. Општина Чајнице је једна од препознатљивијих локалних заједница по шуми и води као природном ресурсу. У циљу заштите воде, тла, ваздуха, потребно је синергијом свих учесника радити на рјешавању питања очувања биодиверзитета, санацији дивљих депонија и смањењу загађења комуналним и другим отпадом. Одрживим кориштењем природних ресурса и трајним рјешењима у погледу одлагања комуналног отпада значајно би се допринијело заштити животне средине и стварању претпоставки за општи друштвени и привредни развој општине.

Табела 21. Индикатори (утицаја) реализације стратешких циљева*¹⁰

Стратешки циљ 1 Постигнут стабилан и одржив развој привреде	Индикатор (утицаја)	Полазна вриједност (2018.)	Циљна вриједност (2027.)
	Просјечна нето плата, КМ	800	1150
	Укупан приход предузећа, мил. КМ	20,09	25
	Број запослених ¹¹	784	1100

Стратешки циљ 2 Унапријеђен квалитет живота свеукупним друштвеним напретком	Индикатор (утицаја)	Полазна вриједност (2018.)	Циљна вриједност (2027)
	Број ученика основних школа ¹²	319	350
	Број дјеце дјеце обухваћен предшколским образовањем	73	73
	Број корисника социјалне помоћи	406	360
	Дужина асфалтираних саобраћајница и путева којима су обновљени путни објекти годишње, км	0,5	2,0

^{10*} oznčava indirektnu ili direktnu vezu sa indikatorima održivog razvoja (SDG).

¹¹ Веза са СДГ -8.1

¹² Веза са СДГ -4.1

Стратешки циљ 3 Унапријеђена заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима	Индикатор (утицаја)	Полазна вриједност (2018.)	Циљна вриједност (2027)
	Број дивљих депонија ¹³	150	30
	Удио домаћинстава обухваћен организованим одвозом отпада, %	35	60
	Удио броја становика обухваћен системом канализације ¹⁴ , %	35	55
	Удио броја становика који има приступ контролисаној води за пиће, %	41	55
	Емисија CO ₂ , т/годишње ¹⁵	8527	7000

¹³ Веза са СДГ -12.1

¹⁴ Веза са СДГ -6.1

¹⁵ Веза са СДГ-13.1

3 ПРИОРИТЕТИ И МЈЕРЕ СА ИНДИКАТОРИМА

Приоритети представљају кључна поља и смјерове дјеловања за остварење визије и стратешких циљева и као такви имају највећи утицај на развој, односно остварење стратешких индикатора. Дефинисани приоритети су груписани под релевантним стратешким циљевима (Табела 21).

Табела 22. Приоритети груписани по стратешким циљевима

Стратешки циљ 1: Постигнут стабилан и одржив развој привреде	<ul style="list-style-type: none">• Приоритет 1.1: Развој пољопривреде и туризма• Приоритет 1.2: Развој МСП, предузетништва и привлачење инвестиција
Стратешки циљ 2: Унапријеђен квалитет живота свеукупним друштвеним напретком	<ul style="list-style-type: none">• Приоритет 2.1: Унапређење здравства и социјалних услуга• Приоритет 2.2: Унапређење образовања, спорта и културе• Приоритет 2.3 : Унапређење јавне инфраструктуре и јавних услуга
Стратешки циљ 3: Унапријеђена заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима	<ul style="list-style-type: none">• Приоритет 3.1: Унапријеђено стања заштите животне средине• Приоритет 3.2: Очување природних добара и смањење ризика од несрећа

3.1.1 Преглед приоритета и припадајућих мјера са индикаторима

Приоритети за стратешки циљ 1, укључујући припадајуће мјере, приказани су у Табели 22. У склопу сваког приоритета дефинисани су индикатори (крајњег) резултата са почетним и циљним вриједностима.

Табела 23. Приоритети за стратешки циљ 1 са припадајућим мјерама

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1 ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег) резултата	Полазна Вриједност (2018.)	Циљна вриједност (2027.)
ПРИОРИТЕТ 1.1: РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И ТУРИЗМА	Број пољ. газдинстава	350	500
	Број запослених у пољопривреди и угоститељству (А+Н)	330	360
	Број ноћења	1150	3000
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА			
1.1.1. ПОДРШКА РАЗВОЈУ, КОНКУРЕНТНОСТИ И ОДРЖИВОСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ			
1.1.2. ПРОМОЦИЈА И РАЗВОЈ ТУРИЗМА И ПРИПАДАЈУЋЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ			
ПРИОРИТЕТ 1.2: РАЗВОЈ МСП, ПРЕДУЗЕТНИШТВА И ПРИВЛАЧЕЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА	Број предузетника	75	95
	Број предузећа	22	32
	Укупан годишњи приход у сектору прерађивачке индустрије, КМ	20.090.215	25.112.268
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА			
1.2.1 ФИНАНСИЈСКА И ДРУГА ПОДРШКА РАЗВОЈУ МСП И ПРЕДУЗЕТНИШТВА			
1.2.2 СТВАРАЊЕ ПОВОЉНОГ ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА			

Приоритети за стратешки циљ 2 са припадајућим мјерама приказани су у Табели 23. У склопу сваког приоритета дефинисани су индикатори (крајњег) резултата са почетним и циљним вриједностима.

Табела 24. Приоритети за стратешки циљ 2 са припадајућим мјерама

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2 ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег) резултата	Полазна вриједност (2018.)	Циљна вриједност (2027.)
ПРИОРИТЕТ 2.1: УНАПРЕЂЕЊЕ ЗДРАВСТВА И СОЦИЈАЛНИХ УСЛУГА	Број корисн. сталне новчане помоћи ¹⁶	19	10
	Број рођене дјеце, укупно	21	30
	Број прилагођених објеката за приступ особама са инвалидитетом	2	7

¹⁶ Веза са СДГ-10.1 и 10.2

	Број здравствено осигураних лица ¹⁷	3601	3800
	Број лица која немају довољно средстава за издржавање ¹⁸	275	200

ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА

2.1.1 НАБАВКА ОПРЕМЕ И ИЗГРАДЊА ИНФРАСТРУКТУРЕ УЗДРАВСТВУ

2.1.2 СМАЊЕЊЕ СИРОМАШТВА И ПОМОЋ РАЊИВИМ КАТЕГОРИЈАМА СТАНОВНИШТВА

ПРИОРИТЕТ 2.2. УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВАЊА, СПОРТА И КУЛТУРЕ	Број спортских клубова	4	8
	Број спортиста	80 ФК 100 КК 80 ОК 50 Риболов.	140 ФК 130 КК 110 ОК 80 Риболов
	Број условних спортских објеката	4	12
	Број уписаних ученика у први разред ОШ	33	35
	Број чланова библиотеке, годишње	500	600

ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА

2.2.1 РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА И ИЗГРАДЊА ИНФРАСТРУКТУРЕ ОБРАЗОВАЊА

2.2.2 ПОДРШКА НОВИМ КУЛТУРНИМ, СПОРТСКИМ И РЕКРЕАТИВНИМ САДРЖАЈИМА

ПРИОРИТЕТ 2.3. УНАПРЕЂЕЊЕ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ЈАВНИХ УСЛУГА	Дужина нове и обновљене примарне мреже водовода и одводње, м	(46325) 0	6200
	Укупна дужина асфалтираних локалних путева, м	43400	50400
	% корисника сист. водоснабјевања који имају нестанке воде	30	1
	Степен задовољства грађана (улазна анкета)	Није провођено	>90%

ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА

2.3.1 ИЗГРАДЊА И РЕКОНСТРУКЦИЈА КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

2.3.2 УВОЂЕЊЕ НОВИХ ЈАВНИХ УСЛУГА И ЕЛЕКТРОНСКЕ УПРАВЕ

¹⁷ Веза са СДГ-10.1 и 10.2

¹⁸ Веза са СДГ-1.1

Приоритети за стратешки циљ 3 са припадајућим мјерама приказани су у Табели 24. У склопу сваког приоритета дефинисани су индикатори (крајњег) резултата са почетним и циљним вриједностима.

Табела 25. Приоритети за стратешки циљ 3 са припадајућим мјерама

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3 ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег) резултата	Полазна вриједност (2018.)	Циљна вриједност (2027.)
ПРИОРИТЕТ 3.1. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	Број ажурних просторно-планских докумената	1	5
	Број природних добара под посебним мјерама заштите	3	10
	Производња CO ₂ по становнику, т/годишње	1,57	1,2
	Удио рециклаже отпада, %	0	10%
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА			
3.1.1 ЗАШТИТА ТЛА, ВОДЕ И ВАЗДУХА			
3.1.2 ОДРЖИВО РЈЕШЕЊЕ УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ И ЕФИКАСНО КОРИШТЕЊЕ ЕНЕРГИЈЕ			
ПРИОРИТЕТ 3.2. ОЧУВАЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА И СМАЊЕЊЕ РИЗИКА ОД НЕСРЕЂА	Број активних клизишта	13	6
	Број годишњих бујичних плављења у урбаном дијелу	3	0
	Број пожара	15	10
	Степен ријешености кривичних дјела, %, годишње	70	85
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА			
3.2.1 ПРЕВЕНЦИЈА РИЗИКА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ДРУГИХ НЕСРЕЂА И ПОВЕЋАЊЕ БЕЗБЈЕДНОСТИ ГРАЂАНА			
3.2.2 ОДПРОМОЦИЈА И ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА И ОДРЖИВО КОРИШТЕЊЕ РЕСУРСА			

4 КЉУЧНИ СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ

Радна група за израду Стратегије развоје општине Чајнице за период 2020-2027. године је идентификовала кључне стратешке пројекте. Ови стратешки пројекти представљају интервенције од највећег значаја за Општину и имају вишеструки ефекат на развој општине Чајнице.

У оквиру стратешког циља 1, тј. постизања стабилног и одрживог развоја привреде општине Чајнице, идентификовани су приоритети дјеловања који се односе на развој пољопривреде, туризма, развоја малих и средњих предузећа (МСП), предузетништва и привлачењу инвестиција. На бази утврђених приоритета дјеловања, кључни пројекту су:

- 1. Подстицаји и савјетодавна подршка развоју и конкуретности пољопривреде и еколошки прихватљиве пољоприврене производње и прераде.** Овај пројекат је кључни пројекат који ће допринијети развоју свих грана пољопривредне производње карактеристичне за општину Чајнице. Ово је кључни вишегодишњи пројекат који обухвата финансијску и савјетодавну подршку пољопривредницима и производњи и преради пољопривредних производа, који треба да допринесе резултатима раста сточарства, воћарства, перадарства и других грана пољопривреде.
- 2. Дефинисање смјерница развоја туризма општине Чајнице и стварање нових туристичких производа.** Овај пројекат треба да допринесе дефинисању кључних смјерница развоја туризма и стварању нових туристичких производа (вјерски, зимски или други облици туристичких производа). Резултат овог пројекта би требало да допринесе да Чајнице постане незаобилазна дестинација у понуди туристичких агенција у БиХ и окружењу.
- 3. Изградња туристичке инфраструктуре и објеката туризма.** Потребно је развити све елементе тзв. рецептивног туризма, који прије свега укључују изградњу и функционалну употребу смјештајних капацитета како би се развили адекватни туристички производи те како би пројекат допринјео повећању укупног броја ноћења у општини Чајнице.
- 4. Подстицајна средства за оснивање занатских радњи и подршка покретању почетног бизниса.** Овај пројекат ће обезбиједити адекватна средства локалним буџетом у циљу оснивања занатско-предузетничке дјелатности и samozапoшљавања. Резултат овог пројекта треба да се манифестује повећањем броја самосталних занатско-предузетничких радњи, броја запослених и укупног прихода општине Чајнице.
- 5. Развојне мјере за подршку МСП у сврху повећања конкуретности, финализације и изласка на инострана тржишта.** Овај пројекат има за циљ оснивање предузећа, посебно производних и запoшљавање за што ће бити потребно обезбиједити средства из буџета и екстерних извора. Резултат овог пројекта треба да се манифестује повећањем броја правних лица (предузећа), броја запослених и укупних прихода општине Чајнице. Такође, треба размотрити и одговарајуће развојне мјере, које укључују рентање или продају земљишта по повољним условима за инвеститоре, узимајући у обзир одговарајуће гаранције.
- 6. Подршка покретању погона који запoшљавају претежно женску радну снагу (развој текстилне индустрије и кориштење постојећих ресурса за производњу).** Циљ

овог пројекта је проширење постојећих погона и довођења нових инвеститора. Ово се прије свега односи на изналажење производних погона у текстилној индустрији (али и другим производним дјелатностима). Резултат овог пројекта треба да се манифестује повећањем броја правних лица (предузећа), броја запослених радника женског пола и укупних прихода општине Чајнице, кроз кориштење постојеће инфраструктуре и спречавање девастације исте.

Реализацијом горе идентификованих кључних пројеката, треба да се постигне вишеструки ефекат и допринос реализацији стратешког циља 1, који се односи на стабилан и одржив развој привреде општине Чајнице.

У оквиру стратешког циља 2, тј. унапређења квалитета живота свеукупним друштвеним напретком општине Чајнице, идентификовани су приоритети дјеловања који се односе на унапређење тренутног стања у областима здравства, социјалне заштите, школства, спорта и културе, јавних услуга, те инвестиција у јавну инфраструктуру. На бази утврђених приоритета дјеловања, кључни пројекту су:

1. **Унапређење превентивне здравствене заштите грађана општине Чајнице и набавка савремене дијагностичке опреме (РТГ апарат).** Пројекат је усмјерен на унапређење превентивне здравствене заштите и набавке савремене дијагностичке опреме. Циљ је повећати број услуга Дома здравља у Чајничу и смањење трошкова интервенција те брзине дијагностике у примарној здравственој заштити становништва, што треба да допринесе квалитету животе грађана и останку на просторима општине Чајнице.
2. **Подршка вишечланим породицама и унапређење и популациона обнова (награде за брак и родитељство).** С обзиром на негативан природни прираштај, те негативан миграциони салдо општине Чајнице овај пројекат треба да допринесе засутавању депопулације простора Општине увођењем значајних мјера подршке стварању вишечланих породица које имају посао и адекватне услове живота. Из овога разлога овај пројекат подршке (који укључује финансијску подршку, подршку запослења, школовања и др.) је од посебног значаја за општину Чајнице јер треба да допринесе повећаном броју рођених, дјеце у школама али и одговарајуће радне снаге коју захтијева тржиште рада Општине.
3. **Инклузија угрожених категорија становништва и превенција насиља.** Пројекат укључује уклањање баријера за лица са инвалидитетом, подршку лицима у стању социјалне потребе, као и помоћ становништву старије доби али и другим рањивим категоријама становништва. Овај пројекат прије свега треба да допринесе смањењу броја становника испод линије сиромаштва, тј. смањењу укупног броја становника у стању социјалне потреба али и повећању индивидуалних накнада и подршке појединцима којима је помоћ неопходна. Такође, у оквиру овог пројекта потребно је проводити и јавне кампање и савјетовања у циљу смањења породичног и сваког другог облика насиља.
4. **Стипендирање дефицитарног кадра у складу са потребама тржишта рада општине Чајнице.** Пројекат је усмјерен на финансирање оних високообразованих младих кадрова који ће остати на подручју општине Чајнице и допринијети њеном све укупном развоју. У погледу заштитних механизма, потребно је одредити која су то занимања неопходна општини, те утврдити евентуални обавезу поврата средстава или волонтерског укључења у

активности привредних субјеката на територији Општине, те из активности "социјалног давања" добити могућности за настанак револвинг фонда за стипендирање.

5. **Изградња потребне инфраструктуре образовних установа за цјеложивотно учење и преквалификацију у складу са потребама тржишта.** Пројекат је усмјерен на опремање образовних установа и оспособљавање наставног кадра у погледу цјеложивотног учења у складу са потребама тржишта рада општине и сусједних локалних заједница. Пројектом ће се анализирати могућности доквалификације и преквалификације радне снаге (нпр. за текстилну и другу индустрију и сл.) што ће допринијети новом запошљавању и развоју заједнице.
6. **Промовисање улоге и значаја предшколског образовања у цјелокупном развоју дјетета.** Уз претходно обезбјеђене мјере популационе политике и повећање стопе наталитета и заустављање негативног природног прираштаја, потребно је промовисати значај предшколског образовања дјеце и омогућити приступ предшколском образовању за сву дјецу на територији Општине, што ће довести до повећања степена образовања у будућности у Општини.
7. **Реконструкција и изградња спортских објеката у граду и МЗ, општине Чајниче, и завршетак спортско-рекреативних центара Базен и Поникве.** Пројекат има вишеструки значај и улогу, како развоја и приступа спорту и рекреацији на цијелом обухвату општине Чајниче, тако и превенцији болести и продужењу животног вијека грађана Општине.
8. **Завршетак и потпуно стављање у функцију Балон сале на стадиону „Раковице“ у Чајничу.** Пројекат ће допринијети развоју и проширењу приступа спорту и рекреацији у свим годишњим добима, као и првенцији болести и јавном здрављу грађана Општине.
9. **Изградња спортске дворане код ЈУ ОШ „Јован Дучић“ Чајниче.** Пројекат је усмјерен на унапређење услова школовања за дјецу и омладину али истовремено доприноси превенцији болести и јавном здрављу школске популације.
10. **Подршка спортским и културним организацијама, манифестацијама и такмичењима.** Пројекат има вишеструку улогу у домену развоја и приступа спорту и рекреацији, те промоције општине Чајниче. Овај пројекта дугорочно доприноси препознатљивости Општине, али и повећању укупних прихода, посебно у сектору услужних дјелатности.
11. **Одрживо управљање и развој система водоснабјевања и одводње.** Пројекат интегрално сагледава питање изградње водоводне и канализационе инфраструктуре (укључујући фекалне и оборинске воде и одводњу оборинских вода Касарне-Врело у Чајничу), доприноси очувању јавног здравља и свеукупног квалитета животе грађана општине Чајниче.
12. **Планирање и изградња саобраћајне инфраструктуре.** Општина Чајниче је на одређени начин саобраћајно изолована Општина, посебно ако се има у виду квалитет путне инфраструктуре. У ово погледу потребна су значајна улагања у путне правце ка Горажду и граничном прелазу, али и улагања у путну мрежу ка мјесним заједницама. Овај пројекат треба да допринесе останку младих на овом подручју, развоју привреде али и протоку људи и роба.
13. **Унапређење јавних услуга, набавка нове опрема, обуке и успостављањем независног механизма и редовног испитивања задовољства грађана и**

имплементације Е-управе. Овај пројекат је од посебног значаја за јавну управу, те могућности имплементације нових ИКТ платформи за увођење нових услуга и е-управе. Мада је пројекат највише везан за општинску управу и институције које су у интеграцији са општинском управом, настојаће се сагледати и могућности примјене кроз цјелокупни систем управе који укључује Пореску управу, МУП- посебно у погледу издавања личних докумената, регистрације возила и сл.

Реализацијом горе идентификованих кључних пројеката, треба да се постигне вишеструки ефекат и допринос реализацији стратешког циља 2 и подигне квалитет живота свеукупним друштвеним напретком општине Чајниче на значајно виши ниво, посебно социјално уgroжених категорија становништва општине Чајниче.

У оквиру стратешког циља 3, тј.унапријеђења заштите животне средине и одрживог управљања природним ресурсима општине Чајниче, идентификовани су приоритети дјеловања који се односе на заштиту и инапређење стања животне средине, очување природних добара и смањење ризика од несрећа. На бази утврђених приоритета дјеловања, кључни пројекту су:

1. **Складно просторно планирање и провођење планова одрживог развоја.** Овај пројекат се односи на израду и провођење просторно-планске документације, складно просторно планско планирање и провођење планова одрживог развоја, као предуслова за континуирани раст и развој заједнице посебно у погледу будућих инфраструктурних пројеката од посебног значаја за Општину.
2. **Одрживо управљање отпадом.** Пројекат је усмјерен на све сегменте одрживог управљања отпадом. Прије свега односи се на планске претпоставке (одлуке о комуналном реду и друге), ресурсе за прикупљање отпада и стварање претпоставки за одрживо одлагање отпада (избор локације, пројектовање и уређење депоније и др.).
3. **Реализација мјера SECAP-а општине Чајниче и подстицај енергетској ефикасности, смањењу емисије CO₂ и ублажењу климатских промјена.** Овај пројекат је усмјерен на провођење планских аката енергетске ефикасности и ублажењу утицаја климатских промјена, и дугорочно треба да допринесе повећању конкурентности заједнице, смањењу загађења и трошкова за енергију.
4. **Подизање свеукупне спремности и одговора у кризним ситуацијама општине.** Овај пројекат се односи на јачање ресурса за смањење ризика од елементарни и других несрећа, као и посебних кризних ситуација са посебним фокусом на јачање људских и материјалних ресурса ДВД-а и Цивилне заштите.
5. **Побољшање опште безбједности и сигурности грађана.** Пројекат се односи на унапређење безбједности у заједници, посебно се односи на безбједност имовине и лица, као и друге аспекте безбједности у саобраћају, школи, јавним мјестима и др.
6. **Подршка истраживању и планском унапређењу управљања и промоције природних добара и биоразноликости.** Овај пројекат се прије свега односи на заштићено подручје „Парк природе Цицељ“, истраживање природних вриједности и посебности са фокусом на заштиту водних ресурса Општине, као

и израду и провођење програма и мјера заштите биоразноликости и природних добара од посебног значаја у општини Чајнице.

Реализацијом горе идентификованих кључних пројеката, треба да се постигне вишеструки ефекат и допринос реализацији стратешког циља 3 и унапрјеђењу заштите животне средине и одрживог управљања природним ресурсима општине Чајнице, на добробит свих грађана Општине.

Синергетски, реализација идентификованих пројеката допринијеће реализацији **Визије развоја општине Чајнице до 2027. године**, такође ови пројекти могу бити основ за идентификацију и реализацију будућих пројеката, који ће бити саставни дио будућих акционих планова.

5 ПРОВЈЕРА МЕЂУСОБНЕ УСКЛАЂЕНОСТИ СТРАТЕШКИХ ДОКУМЕНАТА

Важно је да Стратегија развоја општине Чајниче 2020-2027. године има усклађеност стратешким документима виших нивоа власти (укључујући и СДГ¹⁹ оквир за БиХ).

Стратегијом развоја општине Чајниче 2020-2027. године, препознати су инкорпорисани оквирни правци дефинисаних²⁰ нацртом документа Оквир одрживих циљева за БиХ (СДГ оквир).

- ⇒ Правац СДГ-**”Добра управа и управљање јавним сектором”** прожима се кроз сва три стратешка циља, док акцелератор 1. овог правца **”Ефикасан, отворен, инклузиван и одговоран јавни сектор”** је посебно наглашен у оквиру Приоритета 2.3 и мјере 2.3.2 **”Унапређење јавних услуга”** те у мјери 3.2.1 **”Превенција ризика од елементарних непогода и других несрећа и повећање безбједности грађана”**.
- ⇒ Усклађеност СДГ правца- **”Паметни раст”** се огледа посебно у оквиру стратешког циља 1 и стратешког циља 3 Стратегије развоја општине Чајниче. Акцелератор 1 овог правца **”Јачање повољног окружења за предузетништво и иновације за производњу добара високе додане вриједности за извоз”** и Акцелератор 2 **”Повећање инвестиција у инфраструктуру”** се вежу замјере Стратегије 1.2.1 **”Подршка развоју мсп и предузетништва”** и 1.2.2 **”Привлачење инвестиција”**. Акцелератор 3 **”Унапређење приступа и квалитете образовања и обуке”** огледа се у мјери 2.2.1 **”Унапређење образовања ”** а Акцелератор 4 **”Зелени раст и чиста енергија”**, те Акцелератор 5 **”Паметно управљање природним ресурсима и околишем”** је рефлектован кроз мјере Стратегије 3.1.2 **”Одрживо управљање отпадом и ефикасно кориштење енергије”** и 3.2.2 **”Заштита природних добара и одрживо кориштење ресурса”**.
- ⇒ У овом оквиру СДГ правца **”Друштва једнаких могућности”** свих пет припадајућих акцелератора овог правца је инкорпорисано и усклађено на нивоу стратешког циља 2 Стратегије развоја општине Чајниче 2020-2027. године.

Стратешки документ вишег нивоа	Везани стратешки циљ и врста везе (приоритет и/или мјера из стратегије развоја преко којих се остварује веза)
1. Стратешки план руралног развоја БиХ 2017-2021	Стратешки циљ 1: Постигнут стабилан и одржив развој привреде П.1.1:Развој пољопривреде и туризма- усклађеност на општем нивоу-стратешки документи бр. 1, 4, 5, и индиректно са 7 и 8. П.1.2:Унапређење МСП, предузетништва и привлачење инвестиција-усклађеност на општем нивоу, стратешки
2. Стратегија развоја малих и средњих предузећа 2016-2020	
3. Стратегија и политика развоја индустрије Републике Српске 2016-2020	
4. Стратешки план развоја	

¹⁹ Циљеви одрживог развоја (SDG) представљају трансформативни план за стварање боље и одрживе будућности за цијели свијет. Они се баве глобалним изазовима са којима се цијели свијет суочава, укључујући сиромаштво, неједнакост, климатске промјене, деградацију околиша, просперитет, мир и правду. (SDG оквир за БиХ, децембар 2019.)

²⁰Радни материјал СДГ оквира за БиХ.

<p>пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016- 2020</p> <p>5. Стратегија развоја туризма Републике Српске за за период 2011-2020</p> <p>6. Стратегија развоја шумарства Републике Српске 2011-2021</p> <p>7. Стратегија подстицања страних улагања у РС 2016-2020</p> <p>8. Стратегија запошљавања Републике Српске 2016-2020.</p>	<p>документи 2, 3, 6, 7 и 8.</p>
<p>9. Оквирна прометна политика БиХ 2015-2030.</p> <p>10. Политика за унапређивање здравља становништва Републике Српске до 2020. године</p> <p>11. Стратегија развоја образовања Републике Српске 2016-2021</p> <p>12. Стратегија развоја културе Републике Српске 2017–2022.</p> <p>13. Стратегије развоја локалне самоуправе у Републици Српској за период 2017-2021. године</p>	<p>Стратешки циљ 2: Унапријеђен квалитет живота свеукупним друштвеним напретком</p> <p>П.2.1: Унапређење здравства и социјалних услуга- усклађеност на општем нивоу, стратешки документи бр. 10.</p> <p>П.2.2: Унапређење образовања, спорта и културе- усклађеност на општем нивоу, стратешки документи бр. 11, 12и 13.</p> <p>П.2.3: Унапређење јавне инфраструктуре и јавних услуга усклађеност на општем нивоу, стратешки документи бр. 9.</p>
<p>14. Просторни план Републике Српске до 2025. године</p> <p>15. Стратегија интегралног управљања водама Републике Српске 2015-2024</p> <p>16. Стратегија развоја енергетике Републике Српске до 2030. године.</p> <p>17. Процјена угрожености од елементарне непогоде и друге несреће Републике Српске, 2013.</p>	<p>Стратешки циљ 3: Унапријеђена заштита животне средине и одрживо управљање природним ресурсима</p> <p>П.3.1:Заштита и унапређење стања заштите животне средине- усклађеност на општем нивоу, стратешки документи бр. 14 и 15.</p> <p>П.3.2: Очување природних добара и смањење ризика од несрећа усклађеност на општем нивоу, стратешки документи бр. 16 и 17.</p>

Додатне информације за иницијативе међуопштинске сарадње:

У **области привредног развоја** постоје бројне могућности за остваривање међуопштинске сарадње на којима ће радити општина Чајниче. Међуопштинска сарадња ће се прије свега одвијати кроз заједничке пројекте у сљедећим секторима а кроз које ће се моћи реализовати и пројекти који су идентификовати кроз програмирање:

- Заједничка промоција пољопривреде, туризма и туристичке понуде као дио понуде Горњег Подриња;
- Заштита и промоција Парка природе” Цицел” и НП ”Сутјеска”.

Реализација пројеката међуопштинске сарадње настојати ће се максимално искористити кроз доступне програме прекограничне сарадње са Републиком Србијом и Црном Гором, као што је изнад речено те кроз билатералну сарадњу.

У **области друштвеног развоја** постоје бројне могућности за остваривање међуопштинске сарадње у реализацији различитих заједничких пројеката и то првенствено са сусједним општинама Фоча, Рудо и Градом Горажде у ФБиХ, као и прекограничном сарадњом са општинама у Србији и Црној Гори. Ова ће се сарадња највише манифестовати и кроз сљедеће заједничке пројекте и иницијативе:

- пројекти развоја комуналне инфраструктуре, укључујући одлагање отпада;
- пројекти развоја и промоције традиционалних и других културних садржаја на овим подручјима.

У **области заштите животне средине** Општина Чајниче може остварити сарадњу са сусједним општинама и Градом Горажде по питању очувања водотока и одлагања комуналног отпада, водоснабдијевања или гасификације. Иницијативе међуопштинске сарадње ће се проводити на плану противпожарне заштите и заштите од елементарних непогода и других несрећа, те прекограничних пројеката у циљу развоја инфраструктуре заштите животне средине.

6 ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСИЈСКИ ОКВИР

ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСИЈСКИ ОКВИР ЗА ПЕРИОД ВАЖЕЊА СТРАТЕШКОГ ДОКУМЕНТА					
Редни број и ознака	Структура финанс. (%)*	Укупно (КМ)	Буџет институције (КМ)	Остали извори	
				(КМ)	Назив потенцијалног извора
1.С.Ц.: ПОСТИГНУТ СТАБИЛАН И ОДРЖИВ РАЗВОЈ ПРИВРЕДЕ	22,5%	1,707,000	747,000	960,000	
1.1.П: Развој пољопривреде и туризма	18,9%	1,439,000	517,000	922,000	
1.1.1 М: ПОДРШКА РАЗВОЈУ, КОНКУРЕНТНОСТИ И ОДРЖИВОСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ		560,000	160,000	400,000	
<i>1.1.1.1 Подстицајни и савјетодавна подршка развоју и конкурентности пољопривреде и еколошки прихватљиве пољопривредне производње и прераде</i>		560,000	160,000	400,000	<i>Мин. привреде РС и донатори</i>
1.1.2 М: ПРОМОЦИЈА И РАЗВОЈ ТУРИЗМА И ПРИПАДАЈУЋЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ		879,000	357,000	522,000	
<i>1.1.2.1 Дефинисање смјерница развоја туризма општине Чајничке и стварање нових туристичких производа</i>		7,000	7,000	0	
<i>1.1.2.2 Изградња туристичке инфраструктуре и објеката туризма</i>		879,000	357,000	522,000	<i>ЕУ фондови, Инвеститори</i>
1.2. П: Развој МСП, предузетништва и привлачење инвестиција	3,5%	268,000	230,000	38,000	
1.2.1 М: ФИНАНСИЈСКА И ДРУГА ПОДРШКА РАЗВОЈУ МСП И ПРЕДУЗЕТНИШТВА		168,000	160,000	8,000	
<i>1.2.1.1 Подстицајна средства за оснивање занатских радњи и подршка покретању почетног бизниса</i>		168,000	160,000	0	
1.2.2 М: ПРИВЛАЧЕЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА		100,000	70,000	30,000	
<i>1.2.2.1 Развојне мјере за подршку МСП у сврху повећања конкурентности, финализације и изласка на тржишта као и смањења потрошње енергије у циклусу производње и пласмана</i>		65,000	50,000	15,000	<i>РАРС</i>
<i>1.2.2.2 Подршка покретању погона који запошљавају претежно женску радну снагу (развој текстилне индустрије и кориштење постојећих ресурса за производњу)</i>		35,000	20,000	15,000	<i>РАРС</i>
2. С.Ц.: УНАПРИЈЕЂЕН КВАЛИТЕТ ЖИВОТА СВЕУКУПНИМ ДРУШТВЕНИМ НАПРЕТКОМ	51,6%	3,919,000	2,672,000	1,247,000	
2.1 П: Унапређење здравства и споцијалних услуга	9,1%	689,000	589,000	100,000	
2.1.1 М: НАБАВКА ОПРЕМЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ ДОСТУПНОСТИ И ЕФИКАСНОСТИ ЗДРАВСТВЕНИХ УСЛУГА		210,000	110,000	100,000	
<i>2.1.1.1 Унапређење превентивне здрав. заштите грађана општине Чајничке и набавка савремене дијагностичке</i>		210,000	110,000	100,000	<i>Мин. здравља РС</i>

<i>опреме (РТГ апарат и др.)</i>					
2.1.2 М: СМАЊЕЊЕ СИРОМАШТВА И ПОМОЋ РАЊИВИМ КАТЕГОРИЈАМА СТАНОВНИШТВА		479,000	479,000	0	
<i>2.1.2.1 Подрика вишечланим породицама и унапређење и популациона обнова (награде за брак и родитељство)</i>		200,000	200,000	0	
<i>2.1.2.2 Инклузија угрожених категорија становништва, помоћ у кући и превенција насиља</i>		279,000	279,000	0	
2.2. П: Унапређење образовања, спорта и културе	39,9%	3,030,000	1,963,000	1,067,000	
2.2.1 М: РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА И ИЗГРАДЊА ИНФРАСТРУКТУРЕ ОБРАЗОВАЊА		670,000	603,000	67,000	
<i>2.2.1.1 Стипендирање дефицитарног кадра у складу са потребама тржишта рада општине Чајниче</i>		600,000	540,000	60,000	Мин. просвјете и културе РС, Мин. за науку РС
<i>2.2.1.2 Изградња потребне инфраструктуре образовних установа и цијеложивотно учење у складу са потребама тржишта</i>		50,000	45,000	5,000	Донатори
<i>2.2.1.3 Промовисање улоге и значаја предшколског образовања у цијелокупном развоју дјетета</i>		20,000	18,000	2,000	Мин. просвјете РС
2.2.2 М: ПОДРШКА КУЛТУРНИМ, СПОРТСКИМ И РЕКРЕАТИВНИМ САДРЖАЈИМА		2,360,000	1,360,000	1,000,000	
<i>2.2.2.1 Реконструкција и изградња спортских објеката у граду и МЗ, општине Чајниче, и завршетак спортско-рекреативних центара Базен и Поникве.</i>		345,000	195,000	150,000	Кредитна средства
<i>2.2.2.2 Завршетак и потпуно стављање у функцију Балон сале на стадиону „Раковице“ у Чајничу</i>		95,000	45,000	50,000	Кредитна средства и донатори
<i>2.2.2.3 Изградња спортске дворане код ЈУ Основна школа „Јован Дучић“</i>		1,000,000	200,000	800,000	Кредитна средства и донатори, Мин. просвјете и културе РС
<i>2.2.2.4 Подрика спортским и културним организацијама, манифестацијама и такмичењима</i>		920,000	920,000	0	Кредитна средства и донатори
2.3. П: УНАПРЕЂЕЊЕ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ЈАВНИХ УСЛУГА	18,9%	1,440,000	640,000	800,000	
2.3.1 М: ИЗГРАДЊА И РЕКОНСТРУКЦИЈА КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ		1,400,000	600,000	800,000	
<i>2.3.1.1. Одрживо управљање и развој система водоснабјевања и одводње</i>		400,000	200,000	200,000	Влада РС
<i>2.3.1.2 Планирање и изградња саобраћајне инфраструктуре</i>		1,000,000	400,000	600,000	ЈП „Путеви РС“, корисници, донатори.
2.3.2 М: УВОЂЕЊЕ НОВИХ ЈАВНИХ УСЛУГА И ЕЛЕКТРОНСКЕ УПРАВЕ		40,000	40,000	0	
<i>2.3.2.1 Унапређење јавних услуга, набавка нове опрема, обуке и успостављањем независног механизма и редовног испитивања задовољства грађана и имплементације Е-управе</i>		40,000	40,000	0	

3. С.Ц.: УНАПРЕЂЕНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА	25,8%	1,965,000	554,000	1,411,000	
3.1 П: ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	10,7%	815,000	3655,00	450,000	
3.1.1 М: ЗАШТИТА ТЛА, ВОДЕ И ВАЗДУХА		100,000	60,000	40,000	
3.1.1.1. <i>Складно просторно планирање и провођење планова одрживог развоја</i>		100,000	60,000	40,000	<i>Мин. просторног уређења и донатори</i>
3.1.2 М: ОДРЖИВО РЈЕШАВАЊЕ УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ И ЕФИКАСНО КОРИШТЕЊЕ ЕНЕРГИЈЕ		715,000	305,000	410,000	
3.1.2.1 <i>Одрживо управљање отпадом</i>		400,000	200,000	200,000	<i>ИРБ, УНДП</i>
3.1.2.2 <i>Реализације мјера СЕЦАП-а општине Чајнице и подстицај енергетској ефикасности, смањењу емисије CO₂ ублажењу климатских промјена</i>		315,000	105,000	210,000	<i>УНДП Донатори</i>
3.2 П: ОЧУВАЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА И СМАЊЕЊЕ РИЗИКА ОД НЕСРЕЂА	15,1%	1,150,000	189,000	961,000	
3.2.1 М: ПРЕВЕНЦИЈА РИЗИКА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ДРУГИХ НЕСРЕЂА И ПОВЕЋАЊЕ БЕЗБЈЕДНОСТИ ГРАЂАНА		1,030,000	165,000	865,000	
3.2.1.1 <i>Подизање свеукупне спремности и одговора у кризним ситуацијама општине</i>		930,000	140,000	790,000	<i>Ватрогасни савез РС, ЈУ Воде Српске, донатори</i>
3.2.1.2 <i>Побољшање опште безбједности и сигурности грађана</i>		100,000	25,000	75,000	<i>Влада РС</i>
3.2.2 М: ПРОМОЦИЈА И ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА И ОДРЖИВО КОРИШТЕЊЕ РЕСУРСА		120,000	24,000	96,000	
3.2.2.1 <i>Подршка истраживању и планском унапређењу управљања и промоције природних добара и биоразноликости</i>		120,000	24,000	96,000	<i>Донатори, управљач Парка природе, остали</i>
Укупно из стратешког документа**	100%	7,591,000	3,973,000	3,618,000	
ПРЕГЛЕД ПО ИЗВОРИМА					
Буџетска средства, КМ	Кредитна средства, КМ		Средства ЕУ, КМ	Остале донације, КМ	
3,973,000	800,000		400,000	2,418,000	
52.34%	10.54%		5.27%	31.85%	

7 ОКВИР ЗА ПРОВОЂЕЊЕ, ПРАЋЕЊЕ, ИЗВЈЕШТАВАЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА

Основне активности и одговорности за провођење, праћење, извјештавање и евалуацију стратегије развоја	
Активности(*)	Надлежност (ко?)
Припрема/ажурирање Календара активности Јединице за управљање развојним активностима (ЈУРА***)	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор развојног тима РТ-а Учесници процеса: Остали службеници ЈУРА-а/РТ-а
Припрема механизма и алата за праћење и извјештавање о остварењу стратегије развоја (укључујући локализоване циљеве одрживог развоја БИХ)	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор развојног тима РТ-а Учесници процеса: Руководилац ЈУРА-е/Координатор РТ-а; Колегиј начелника
Дефинисање приоритетних пројеката/активности на основу стратешко-програмских докумената за наредни 1+2 плански циклус	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е(**) или Координатор развојног тима (РТ) заједно са Кабинетом начелника Учесници у процесу: Начелници надлежних одјељења ЈЛС; Колегиј начелника ; Остали службеници ЈУРА/РТ
Припрема трогодишњих и годишњих планова рада служби, укључујући пројекте из стратегије развоја и везане редовне активности	Носилац процеса: Начелници надлежних одјељења ЈЛС Учесници процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а
Израда трогодишњег и годишњег плана рада ЈЛС (за наредну годину)	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а заједно са Кабинетом начелника Учесници процеса: Колегиј начелника ЈЛС
Укључивање кључних стратешких пројеката и активности у план Буџета (за наредну годину)	Носилац процеса: Начелник Одјељења за буџет и финансије Учесници процеса: Руководилац ЈУРА-е/Координатор РТ-а; Колегиј начелника
Усклађивање годишњих планова рада одјељења и Годишњег плана рада ЈЛС са усвојеним Буџетом (за наредну годину)	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а заједно са Кабинетом начелника Учесници процеса: Руководиоци надлежних служби/одјељења; Колегиј начелника
Усвајање годишњег плана рада ЈЛС (за наредну годину)	Носилац процеса: Начелник ЈЛС Учесници процеса: Скупштина општине
Разрада пројеката из годишњег плана рада ЈЛС	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а Учесници процеса: Остали службеници ЈУРА-е/РТ-а, Надлежне службе/одјељења
Праћење и привлачење екстерних извора финансирања пројеката	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а Учесници процеса: Надлежне службе/одјељења; Остали службеници ЈУРА-е/РТ-а
Праћење провођења годишњег плана рада ЈЛС и остварења стратешких циљева	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а Учесници процеса: Остали службеници ЈУРА-е/РТ-а; Начелници одјељења
Израда годишњих извјештаја о раду служби/одјељења	Носилац процеса: Начелник одјељења Учесници процеса: Колегиј начелника ЈЛС; Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а; Остали службеници ЈУРА-е/РТ-а
Укључивање јавности/ Партнерске групе у праћење провођења стратегије развоја(**)	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а Учесници процеса: Остали службеници ЈУРА-е/РТ-а; Партнерска група/Развојни тим
Припрема и разматрање Извјештаја о развоју (за претходну годину)	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а Учесници процеса: Остали службеници ЈУРА-е/РТ-а; Начелници одјељења
Припрема и разматрање Годишњег извјештаја о раду ЈЛС (за претходну годину)	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а заједно са кабинетом начелника Учесници процеса: Начелници одјељења; Колегиј начелника
Усвајање и објављивање Извјештаја о развоју (за претходну годину)	Носилац Иницијатор и власник процеса: Начелник ЈЛС Учесници процеса: Скупштина општине
Усвајање и објављивање Годишњег извјештаја о раду ЈЛС (за претходну годину)	Носилац процеса: Начелник ЈЛС Учесници процеса: Скупштина општине
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Остале важне активности: ▪ Успостављање и унапријеђење међуопштинске сарадње ▪ Покретање процеса евалуације стратегије развоја 	Носилац процеса: Руководилац ЈУРА-е или Координатор РТ-а Учесници процеса: Остали службеници ЈУРА-е/РТ-а

Напомена:

(*) Односи се на процесне активности које су усклађене са релевантним регулаторним оквирима оба ентитета у БиХ укључујући прописе о буџетима, као и интерним регулаторним оквиром ЈЛС, тамо гдје је успостављен.

(**) Партнерска група се укључује једном до два пута годишње у праћење провођења стратегије развоја.

(***) **ЈУРА је јединица за управљање развојем општине Чајнице**, тј. надлежна организациона јединица Општинске управе Чајнице којој су додијељени послови управљања развојем.

8 ПРИЛОЗИ

8.1 Сажети преглед стратегије развоја

Редни број и ознака	НАЗИВ	ИНДИКАТОРИ И ФИНАНСИЈСКИ ИЗВОРИ		
1. Стратешки циљ	ПОСТИГНУТ СТАБИЛАН И ОДРЖИВ РАЗВОЈ ПРИВРЕДЕ	Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора*	Циљне вриједности индикатора**
		Просјечна нето плата, КМ	800	1150
		Укупан приход предузећа, мил. КМ	20,09	25
		Број запослених (*SDG)	784	1000
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		747,000	960,000	1,707,000
1.1. Приоритет	РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И ТУРИЗМА	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број пољ. газдинстава	350	500
		Број запослених у пољопривреди и угоститељству (А+Н)	330	360
		Број ноћења	1150	3000
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		922,000	517,000	1,439,000
1.1.1. Мјера	Подршка развоју, конкурентности и одрживости пољопривреде	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број грла стоке	4500 (овце), 509 (говеда)	7000 грла (оваца) и 800 грла (говеда)
		Број узгајивача малине и воћа	150	200
		Број регистрованих фарми перадарства	5	10
		Број сталних кошница пчела (ком.)	300	600

		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		160,000	400,000	560,000
1.1.2. Мјера	Промоција и развој туризма и припадајуће инфраструктуре	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број туристичких производа	2	5
		Број скијаша	85	450
		Број туристичко спортских објеката	3	5
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		357,000	522,000	879,000
1.2. Приоритет	РАЗВОЈ МСП, ПРЕДУЗЕТНИШТВА И ПРИВЛАЧЕЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број предузетника	75	95
		Број предузећа	22	32
		Укупан годишњи приход у сектору прерађивачке индустрије, KM	20.090.215	25.112.268
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		230,000	38,000	268,000
1.2.1. Мјера	Финансијска и друга подршка развоју МСП и предузетништву	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број занатских радњи	0	10
		Број корисника бесповратних средстава/годишње	0	16
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
				160,000
1.2.2. Мјера	Стварање повољног пословног окружења	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број инвестиција преко 300.000KM	0	5

	Удио незапослених особа женског пола, %	53	45
	Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
	70,000	30,000	100,000

Редни број и ознака	НАЗИВ	ИНДИКАТОРИ И ФИНАНСИЈСКИ ИЗВОРИ		
2. Стратешки циљ	УНАПРИЈЕЂЕН КВАЛИТЕТ ЖИВОТА СВЕУКУПНИМ ДРУШТВЕНИМ НАПРЕТКОМ	Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора*	Циљне вриједности индикатора**
		Број ученика основних школа (*SDG)	319	350
		Број дјеце дјеце обухваћен предшколским образовањем	73	73
		Број корисника социјалне помоћи	406	360
		Дужина асфалтираних саобраћајница и путева којима су обновљени путни објекти годишње, км	0,5	2,0
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		2,672,000	1,247,000	3,919,000
2.1. Приоритет	УНАПРЕЂЕЊЕ ЗДРАВСТВА И СОЦИЈАЛНИХ УСЛУГА	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број корисн. сталне новчане помоћи	19	10
		Број рођене дјеце, укупно	21	30
		Број прилагођених објеката за приступ особама са инвалид.	2	7
		Број здравствено осигураних лица	3601	3800
		Број лица која немају довољно средстава за издржавање	275	200

		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		589,000	100,000	689,000
2.1.1. Мјера	Набавка опреме и унапређење доступности и ефикасности здравствених услуга	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број нових дијагностичких медицинских уређаја	1	2
		Број радника медицинске струке	20	25
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		110,000	100,000	210,000
2.1.2. Мјера	Смањење сиромаштва и помоћ рањивим категоријама становништва	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број корисн. сталне новчане помоћи	19	10
		Број рођених	21	30
		Број старих и немоћних лица којима је обезбјеђ. помоћ у кући	0	20
		Израђени приступни објекти за лица са инвалидитетом	2	7
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
				479,000

		Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
2.2. Приоритет	УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВАЊА, СПОРТА И КУЛТУРЕ	Број спортских клубова	4	8
		Број спортиста	80 ФК	140
			100 КК	130
			80 ОК	110
			50 Риболов.	80
		Број условних спортских објеката	4	12
Број уписаних ученика у први	33	35		

		разред ОШ		
		Број чланова библиотеке, годишње	500	600
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		1,963,000	1,067,000	3,030,000
2.2.1. Мјера	Развој људских ресурса и изградња инфраструктуре образовања	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број стипендиста годишње	75	100
		Број кабинета за извођење практичне наставе	1	3
		Број дјеце у јасличком програму	11	30
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		603,000	67,000	670,000
2.2.2. Мјера	Подршка културним, спортским и рекреативним садржајима	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број спортиста	310	500
		Број регистрованих спортских колектива	4	8
		Број условни спортских објеката	4	12
		Број сати (термина) искориштености балон сале у мјесецу	30	100
		Број традиционалних манифестације, годишње	10	13
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		1,360,000	1,000,000	2,360,000
2.3. Приоритет	УНАПРЕЂЕЊЕ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ЈАВНИХ УСЛУГА	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Дужина нове и обновљене	(46325)	

		примарне мреже водовода и одводње	0	6200
		Укупна дужина асфалтираних локалних путева(м)	43400	50400
		% корисника сист. водоснабјевања који имају нестанке воде	30	1
		Степен задовољства грађана (улазна анкета)	Није провођено	>90%
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		640,000	800,000	1,440,000
2.3.1. Мјера	Изградња и реконструкција комуналне инфраструктуре	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број корисника који имају редовне несташице воде	300	3
		Број нових корисника система водоснабјевања	1024	1100
		Дужина мреже одводње	12000	13500
		Број паркинг мјеста са наплатом	10	60
		Дужина уређених путева годишње, м	1000	7000
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		480,000	720,000	1,200,000
2.3.2. Мјера	Увођење нових јавних услуга и електронске управе	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број улазних анкета годишње	0	1
		Просјечан број седмичних посјета порталу општине	63	126
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		40,000	0	40,000

Редни број и ознака	НАЗИВ	ИНДИКАТОРИ И ФИНАНСИЈСКИ ИЗВОРИ		
		Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора*	Циљне вриједности индикатора**
3. Стратешки циљ	УНАПРИЈЕЂЕНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА	Број дивљих депонија (*SDG)	150	30
		Удио домаћинстава обухваћен организованим одвозом отпада, %	35	60
		Удио броја становника обухваћен системом канализације (*SDG), %	35	55
		Удио броја становника који има приступуп контролисаној води за пиће (*SDG), %	41	55
		Емисија CO ₂ , т/годишње (*SDG)	8527	7000
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		554,000	1,411,000	1,965,000
3.1. Приоритет	ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број ажурних просторно- планских докумената	1	5
		Број природних добара под посебним мјерама заштите	3	10
		Производња CO ₂ по становнику, т/годишње	1,57	1,2
		Удио рециклаже отпада, %	0	10%
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		365,000	450,000	815,000
3.1.1. Мјера	Унапређење заштите тла, воде и ваздуха	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број важећих просторно-планских докумената	1	5

		Број одлука о заштити природних посебности	1	2
		Број годишњих плављења са материјалним посљедицама	1	0
		Производња CO ₂ по становнику, т/годишње	1,57	1,2
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		120,000	180,000	300,000
3.1.2. Мјера	Одрживо рјешавање управљања отпадом и ефикасно кориштење енергије	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број нових возила за превоз ЧКО	0	1
		Број корисника сист. прикупљања ЧКО	823	950
		Укупна годишња потрошња енергије за потребе загријавања простора (MWh)	32862	30000
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		305,000	410,000	715,000

3.2. Приоритет	ОЧУВАЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА ИСМАЊЕЊЕ РИЗИКА ОД НЕСРЕЋА	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број активних клизишта	13	6
		Број годишњих бујичних плављења у урбаном дијелу	3	0
		Број пожара	15	10
		Степен ријешености кривичих дјела, %, годишње	70	85
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		189,000	961,000	1,150,000
3.2.1. Мјера	Превенција ризика од елементарних	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора

	непогода и других несрећа и повећање безбједности грађана	Број планских докумената за смањење ризика	0	3
		Број кривичних дјела годишње	14	10
		Вријеме изласка ватрогасне јединице на пожариште мин/3км средње удаљености .	20	15
		Количина воде која може бити допремљена у првом долазу (л)	2000	5000
		Дужина регулисане обале у граду	200	400
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		165,000	865,000	1,030,000
3.2.2. Мјера	Промоција и заштита природних добара и одрживо кориштење ресурса	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број публикација, брошура и инфо табли о природним добрима	2	8
		Број истраживања који штите, промовишу и чине доступном природна добра	3	10
		Број заштићених изворишта и других природних добара	3	6
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		24,000	96,000	120,00

8.2 Детаљан преглед мјера

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1	ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027.)
ПРИОРИТЕТ 1.1. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И ТУРИЗМА		Број пољ. газдинстава	350	500
		Број запослених у пољопривреди и угоститељству (А+Н)	330	360
		Број ноћења	1150	3000
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
1.1.1 Подршка развоју пољопривреде				
1.1.2 Промоција и подршка развоју туризма				
Веза са стратешким циљем	1.Постигнут стабилан и одржив развој привреде			
Приоритет	1.1. Развој пољопривреде и туризма			
Назив мјере	1.1.1. Подршка развоју, конкурентности и одрживости пољопривреде			
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	У оквиру ове мјере потребно је пружити неопходну финансијску и савјетодавну подршку примарној пољопривредној производњи, али и капацитетима за прераду пољопривредних производа. Циљ је директно и индиректно, повећати број регистрованих пољопривредних газдинстава, количине приноса у ратарству, број грла стоке и број узгојених бројлера на годишњем нивоу. Системским мјерама заједно са Министарством пољопривреде и донаторима, наставити улагања у одрживе активности у воћарству, повртларству, пчеларству и развоју прерађивачке индустрије.			
Кључни стратешки пројекти	1. Подстицаји и савјетодавна подршка развоју и конкурентности пољопривреде и еколошки прихватљиве пољопривредне производње, прераде и финализације пољопривредних производа, и побољшање тржишних могућности.	Очекивани крајњи резултат пројекта	До краја 2027. године повечан број грла стоке за 55% До краја 2027. године повећан број узгајивача малине и воћа за 30% До краја 2027. године повећан број перадарских фарми за 5 До краја 2027. године повећан стални број кошница за 100%	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности**	Циљне вриједности***	
	1. Број грла стоке 2. Број узгајивача малине и воћа 3. Број регистрованих фарми перадарства 4. Број сталних кошница пчела (ком.)	- 4500 (овце) и 509 (говеда) - 150 - 5 - 300	- 7000 грла и 800 грла - 200 - 10 - 600	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Унапређењем пољопривредне производње доприноси се укупном развоју привреде у општини Чајниче, повећању прихода, самоодрживости индивидуалних пољопривредних произвођача, као и расту запослености.			
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Iznos: 560.000 KM Izvor: 30% Општина, 60% Министарствао пољопривреде и 10% остали.			
Период имплементације	2020-2027			

мјере	
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајниче
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности
Циљне групе	Пољопривредници и сеоска домаћинства на подручју општине Чајниче.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1	ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027.)
ПРИОРИТЕТ 1.1. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И ТУРИЗМА		Број пољ. газдинстава	350	500
		Број запослених у пољопривреди и угоститељству (А+Н)	330	360
		Број ноћења	1150	3000
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
1.1.1 Подршка развоју пољопривреде				
1.1.2 Промоција и развој туризма				

Веза са стратешким циљем	1. Постигнут стабилан и одржив развој привреде		
Приоритет	1.1. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И ТУРИЗМА		
Назив мјере	1.1.2. ПРОМОЦИЈА И РАЗВОЈ ТУРИЗМА И ПРИПАДАЈУЋЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	У оквиру ове мјере ће се радити на изради туристичке презентације општине Чајниче (туристичка карта), т на промоцији туристичких потенцијала, са циљем повећања броја ноћења и запослених у туризму (угоститељству). Побољшање маркетиншких активности ће обухватити: интернет презентацију општине, израду промотивних материјала, постављање туристичке сигнализације. Затим, радити ће се на отварању смјештајних капацитета (хотел у центру града, планинарски дом на Пониквама и хотел Оријент). Пружит ће се подршка пројекту ски лифта и финализовати радове на спортско рекреативном центру Базен и Метаљка. Радит ће се на проналажењу одговарајућих партнера за активирање смјештајних капацитета и изградњу нових.		
Кључни стратешки пројекти	1. Дефинисање смјерница развоја туризма општине Чајниче и стварање нових туристичких производа 2. Изградња туристичке инфраструктуре и објеката туризма	Очекивани крајњи резултат пројекта До 2027. године отворени хотели у граду и Планинарски дом на Пониквама; До 2027. године функционалан ски лифт и два рекреативно спортска центра.	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне Вриједности 2018	Циљне Вриједности 2027
	1. Број туристичких производа 2. Број скијаша 3. Број туристичко спортских објеката	- 2 - 85 - 3	- 5 - 450 - 5
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Дефинисањем стратешких праваца развоје туризма и провођењем мјера и пројеката у општини Чајниче створиће се услови за креирање нових туристичких производа (скијање, планинарење, вјерски облици туризма), који ће привући циљне туристе који обезбјеђују одрживи раст овог сектора. Провођењем ове мјере осигураће се повећање смјештајних		

	<p>капацитета, повећаће се број ноћења и створити услови наплате боравишне таксе као прихода Општина (Туристичке организације). Отварањем спортско рекреативних центара и пуштањем у рад ски лифта обогатиће се туристичка понуда општине Чајниче што ће у коначном оснажити развој туризма и допринијети развоју привреде.</p>
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	<p>Износ: 879.000 КМ Извор: Буџет општине 40%, Инвеститори и донатори 60%</p>
Период имплементације мјере	<p>2020. -2027.</p>
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	<p>Јединица за управљање развојем општине Чајниче</p>
Носиоци мјере	<p>Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Туристичка организација општине Чајниче, Министарство трговине и туризма РС</p>
Циљне групе	<p>Становништво општине Чајниче и околних општина, Туристи из земаља региона,</p>

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1	ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027)
		ПРИОРИТЕТ 1.2 РАЗВОЈ МСП, ПРЕДУЗЕТНИШТВА И ПРИВЛАЧЕЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА	Број предузетника	75
Број предузећа	22		32	
Укупан годишњи приход у сектору прерађивачке индустрије, КМ	20.090.215		25.112.268	

ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА

1.2.1. Подршка развоју МСП и предузетништва

1.2.2 Привлачење инвестиција

Веза са стратешким циљем	1. Постигнут стабилан и одржив развој привреде		
Приоритет	1.2. Развој МСП, предузетништва и привлачење инвестиција		
Назив мјере	1.2.1. Финансијска и друга подршка развоју МСП и предузетништва		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	У оквиру ове мјере општина Чајниче, планира обезбедити неопходна средства и на годишњем нивоу расписивати Јавни оглас за додјелу бесповратних средстава за покретање сопственог бизниса дефицитарних дјелатности (са статусом старих заната), те Јавни оглас за додјелу бесповратних средстава за покретање сопственог бизниса. Средства ће се додјељивати годишње за најмање по 2 најбоља апликанта.		
Кључни стратешки пројекти	1. Подстицајна средства за оснивање занатских радњи и подршка покретању почетног бизниса	Очекивани крајњи резултат пројекта	
		До 2027. године годишње најмање један нови занатлија регистрован До 2027. године редовно се додјељују бесповратна средства за покретање сопственог бизниса	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности**	Циљне вриједности***
	1. Број занатских радњи 2. Број корисника бесповратних средстава/годишње	- 0 - 0	- 10 - 16
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Провођењем ових мјера осигураће се заступљеност старих и других заната у општини Чајниче, док ће годишње два нова предузетника или правна лица добити средства за покретање почетног бизниса, чиме ћемо осигурати дугорочно пословање и унапријеђен сектор предузетништва.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 168.000 КМ Извор: Општина Чајниче 95%, предузетници 5%		
Период имплементације мјере	2020. –2027.		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајниче		
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности, Развојна агенција РС, надлежно Министарство		
Циљне групе	Самостални предузетници (стари занати).		

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1	ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027)
ПРИОРИТЕТ 1.2 РАЗВОЈ МСП, ПРЕДУЗЕТНИШТВА И ПРИВЛАЧЕЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА		Број предузетника	75	95
		Број предузећа	22	32
		Укупан годишњи приход у сектору прерађивачке индустрије, КМ	20.090.215	25.112.268
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
1.2.1. ПОДРШКА РАЗВОЈУ МСП И ПРЕДУЗЕТНИШТВА				
1.2.2 ПРИВЛАЧЕЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА				
Веза са стратешким циљем	1.Постигнут стабилан и одржив развој привреде			
Приоритет	1.2. Развој МСП, предузетништва и привлачење инвестиција			
Назив мјере	1.2.2. ПРИВЛАЧЕЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА			
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	У оквру ове мјере потребно је повећати степен коришћења инсталисаних капацитета МСП и нивоа финализације производње, кроз реконструкцију/модеризацију и увођење нових иновација у производњу у дрвној индустрији. Такође, потребно је искористити постојећу инфраструктуру (хале) и покренути производњу која запошљава претежно женску радну снагу, као што је текстилна или производња обуће.			
Кључни стратешки пројекти	1. Развојне мјере за подршку МСП у сврху повећања конкурентности, финализације дрвних производа и изласка на тржишта 2. Подршка покретању погона који запошљавају женску радну снагу (развој текстилне индустрије и кориштење постојећих ресурса за производњу)	Очекивани крајњи резултат пројекта		
		До 2027.године најмање 5 значајних инвестиција у привреди До 2027. године број незапослених особа смањити за 8%.		
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне Вриједности 2018	Циљне Вриједности 2027	
	1. Број инвестиција преко 300.000КМ 2. Удио незапослених особа женског пола, %	- 0 - 53	- 5 - 45	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Унапређење сектора МСП доприноси укупном развоју привреде у општини Чајниче			
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Iznos: 100.000 КМ Izvor: Инвеститори и Развојна агенција РС (30%), општина Чајниче (70%)			
Период имплементације мјере	2020-2027			

Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајниче
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности
Циљне групе	Послодавци на подручју општине Чајниче и радна снага женског пола

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027)
ПРИОРИТЕТИ	Број корисн. сталне новчане помоћи	19	10
	Број рођене дјеце	21	30
	Број изгр. објеката за лица са инвал.	2	7
	Број здравствено осигураних лица	3601	3800
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА			
2.1.1 Унапређење здравства			
2.1.2 Унапређење социјалне заштите и подршка рањивим категоријама становништва			
Вежа са стратешким циљем	2. УНАПРЕЂЕН КВАЛИТЕТ ЖИВОТА СВЕУКУПНИМ ДРУШТВЕНИМ НАПРЕТКОМ		
Приоритет	2.1. Унапређење здравства и социјалних услуга		
Назив мјере	2.1.1 Набавка опреме и унапређење доступности и ефикасности здравствених услуга		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	Унапређењем доступности здравствене заштите становника општине Чајничке стварају се претпоставке за останак становништва на просторима Општине, као и продужетак животног вијека становништва. Доступност примарне здравствене заштите становништва је императив за развој сваке локалне заједнице. Ово подразумијева прије свега наваку савремене дијагностичке опреме у примарној здравственој заштити (за почетак савремени РТГ апарат) али све облика развоја капацитета у здравству, укључујући, инфраструктуру, усавршавања особља, јавне кампање, нове услуге, укључујући и специјалистичке и др.		
Кључни стратешки пројекти	1. Унапрјеђење превентивне здравствене заштите грађана општине Чајничке и набавка савремене дијагностичке опреме (РТГ апарат)	Очекивани крајњи резултат пројекта До 2027. године повећан број медицинских радника за 25%. До 2027. године уведена нова РТГ дијагностичка услуга.	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности 2018	Циљне вриједности 2027
	1. Број нових медицинских уређаја 2. Број радника медицинске струке	- 1 - 20	- 2 - 25
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Унапређењем доступности здравствене заштите становника општине Чајничке стварају се претпоставке за останак становништва на просторима Општине, као и продужетак животног вијека становништва. Доступност примарне здравствене заштите становништва је императива за развој сваке локалне заједнице и посебно се огледа у смањењу хроничних и других обољења као продужења животног вијека становништва и смањењу стопе порталитета.		

Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Iznos: 210,000 KM Izvor: Буџет општине Чајниче 52%, Министарство 48%.
Период имплементације мјере	2020-2027.
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности
Носиоци мјере	ЈУ Дом здравља "Васо Пелагић" Чајниче
Циљне групе	Грађани општине Чајниче

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2	Приоритети	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027)
Приоритет 2.1. Унапређење здравства и споцијалних услуга	Број корисн. сталне новчане помоћи	19	10	
	Број рођене дјеце	21	30	
	Број изгр. објеката за лица са инвал.	2	7	
	Број здравствено осигураних лица	3601	3800	
	Број лица која немају довољно средстава за издржавање	275	200	
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
2.1.1 Унапређење здравства				
2.1.2 Унапређење социјалне заштите и подршка рањивим категоријама становништва				
Веза са стратешким циљем	2. Унапријеђен квалитет живота свеукупним друштвеним напретком			
Приоритет	2.1 Унапређење здравства и споцијалних услуга			
Назив мјере	2.1.2 Смањење сиромаштва и помоћ рањивим категоријама становништва			
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	Унапређењем доступности и ефикасности социјалне заштите и повећањем подршке рањивим категоријама становништва на подручју општине Чајниче смањиће се број лица које живе у изразито лошим условима живота на граници испод границе сиромаштва. Такође, потребно је предузети активности које ће допринијети укључености лица са инвалидитетом и других маргинализованих група у друштвени живот, побољшати се материјални положај вишечланих породица, смањити сиромаштво и допринијети развоју заједнице.			
Кључни стратешки пројекти	1. Подршка вишечланим породицама и популациона обнова (награде за брак и родитељство); 2. Инклузија угрожених категорија становништва и превенција насиља	Очекивани крајњи резултат пројекта		
		До 2027. године уклоњене архитектонске баријере на 7 кључних институција у Чајничу, До 2027. смањен број лица у стању социјално заштитних потреба за 20%, До 2027. године повећан број новорођенчади за 40%,		
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне Вриједности 2018	Циљне Вриједности 2027	
	1. Број корисн. сталне новчане помоћи 2. Број рођених 3. Број старих и немоћних лица којима је обезбјеђ. помоћ у кући	- 16 - 21 - 0 - 2	- 13 - 30 - 20 - 7	

	4. Изграђени приступни објекти за лица са инвалидитетом		
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Провођењем ове мјере повећаће се број становника, старије становништво ће лакше задовољавати своје потребе и повећаће се број вишечланих породица.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Iznos: 479.000 KM Izvor: Буџет општине Чајниче		
Период имплементације мјере	2020-2027		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајниче		
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности и ЈУЦентар за социјални рад Чајниче		
Циљне групе	Стари и немоћни грађани, вишечлане породице и лица са посебним потребама и новорођенчад и друге угрожене категорије лица		

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2	ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027)
ПРИОРИТЕТ 2.2. УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВАЊА, СПОРТА И КУЛТУРЕ	Број спортских клубова		4	8
	Број спортиста	80 ФК	140	
		100 КК	130	
		80 ОК	110	
		50 Риболов.	80	
	Број условних спортских објеката		4	12
Број уписаних ученика у први разред ОШ		33	35	
Број чланова библиотеке годишње		500	600	
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
2.2.1 РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА И ИЗГРАДЊА ИНФРАСТРУКТУРЕ ОБРАЗОВАЊА				
2.2.2 ПОДРШКА КУЛТУРНИМ, СПОРТСКИМ И РЕКРЕАТИВНИМ САДРЖАЈИМА				

Веза са стратешким циљем	2. УНАПРИЈЕЂЕН КВАЛИТЕТ ЖИВОТА СВЕУКУПНИМ ДРУШТВЕНИМ НАПРЕТКОМ		
Приоритет	2.2 Унапређење образовања, спорта и културе		
Назив мјере	2.2.1Развој људских ресурса и изградња инфраструктуре образовања		
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	У оквиру ове мјере потребно је континуирано улагати у младе и образоване кадрове, у изградњу и одржавање инфраструктуре, предшколског, основног и средњег образовања, као и усавршавати програме цјеложивотног учења и преквалификације те подржати програме сарадње привреде и образовних институција.		
Кључни стратешки пројекти	<ol style="list-style-type: none"> 1. Стипендирање дефицитарног кадра у складу са потребама тржишта рада општине Чајниче; 2. Изградња потребне инфраструктуре образовних установа за цјеложивотно учење и преквалификацију у складу са потребама тржишта 3. Промовисање улоге и значаја предшколског образовања у цјелокупном развоју дјетета. 	Очекивани крајњи резултат пројекта.	До краја 2027. године обезбјеђена стипендија за све студенте са подручја Општине. До краја 2027. године адаптирани и оспособљени кабинети за извођење практичне наставе. До краја 2027.године у СШЦ Чајниче формирано једно трогодишње одјељење (занат) са потребном праксом за ученике. До 2027. године број дјеце која похађају јаслички програм повећан за 50%.
Индикатори за праћење	Индикатори (излазног резултата)	Полазне	Циљне

резултата мјере		Вриједности 2018	Вриједности 2027
	1. Број стипендиста годишње	- 75	- 100
	2. Број кабинета за извођење практичне наставе	- 1	- 3
	3. Број дјеце у јасличком програму	- 11	- 20
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Сталним улагање у кадрове, младе и образоване, јача се локалне заједнице, доносе нове идеје и ставрају претпоставке за даљи друштвени прогрес заједнице.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Iznos: 670.000 KM Izvor: Буџетска средства (90%), Министарство просвјете РС (10%)		
Период имплементације мјере	2020.–2027.		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајниче		
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности		
Циљне групе	Предшколска и школска популација општине Чајниче		

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027)
ПРИОРИТЕТ 2.2. УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВАЊА, СПОРТА И КУЛТУРЕ	Број спортских клубова	4	8
	Број спортиста	80 ФК	140
		100 КК	130
		80 ОК 50 Риболов.	110 80
	Број условних спортских објеката	4	12
	Број уписаних ученика у први разред ОШ	33	35
Број чланова библиотеке	500	600	
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА			
2.2.1 Развој људских ресурса и изградња инфраструктуре образовања			
2.2.2 Подршка културним, спортским и рекреативним садржајима			

Веза са стратешким циљем	2. УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТ ЖИВОТА СВЕУКУПНИМ ДРУШТВЕНИМ НАПРЕТКОМ
Приоритет	2.2 Унапређење образовања, спорта и културе
Назив мјере	2.2.2 Подршка културним, спортским и рекреативним садржајима

Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	У оквиру ове мјере потребно је извршити реконструкцију и санацију постојећих игралишта у МЗ, општине Чајниче и у потпуности их оспособити за ефикасно и безбједно бављење спортом. Извршити набавку и уградњу одговарајуће подлоге, свих потребних реквизита (кошеви, семафори, голови и сл), као и рјешавање проблема загријавања, како би се омогућило одвијање тренинга и утакмица у изграђеној Балон сали у Чајничу, као и наставак пројектних активности везаних за изградњу спортске дворане код ЈУ Основна школа „Јован Дучић“ у Чајничу. Ова мјера треба да допринесе повећању броја читалаца, спортских организација, спортиста, учесника манифестација и рекреативаца у општини Чајниче		
Кључни стратешки пројекти	<ol style="list-style-type: none"> 1. Реконструкција и изградња спортских објеката у граду и МЗ, општине Чајниче, и завршетак спортско - рекреативног центра Базен и Поникве; 2. Завршетак и потпуно стављање у функцију Балон сале на стадиону „Раковице“ у Чајничу; 3. Изградња спортске дворане код ЈУ Основна школа „Јован Дучић“; 4. Подршка спортским и културним организацијама, манифестац. и такмичењима 	Очекивани крајњи резултат пројекта	<p>До 2027. године реконструисано и изграђено укупно 12 спортских објеката у граду и МЗ.</p> <p>До 2027.године уграђена подлога у Балон сали и набављени спортски реквизити за опремање Балон сале и рјешен проблем загријавања.</p> <p>До 2027. године довршени спортско-рекреативни центри Базен и Поникве.</p> <p>До краја 2027. године започета изградња спортске дворане код ЈУ Основна школа „Јован Дучић“ у Чајничу.</p> <p>До 2027. године повећан број традиционалних манифестација за 30%.</p>
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне Вриједности 2018	Циљне Вриједности 2027
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Број спортиста 2. Број регистрованих спортских колектива 3. Број условних спортских објеката 4. Број сати (термина) искориштености балон сале у мјесецу 5. Број традиционалних манифестације, годишње 	<p>- 310</p> <p>- 4</p> <p>- 7</p> <p>- 30</p> <p>- 10</p>	<p>- 500</p> <p>- 8</p> <p>- 12</p> <p>- 100</p> <p>- 13</p>
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Реконструкцијом и санацијом игралишта у МЗ у Чајничу и потпуним опремањем Балон сале у Чајничу и изградњом спортске дворане, створили би се услови за развој спорта и ефикасно тренирање свих спортиста, као и услови за такмичења и рекреацију. Такође, сталном подршком спортским и културним организацијама, развити активизам, повећати број манифестација и учесника и допринијети препознатљивости општине Чајниче у окружењу.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Iznos: 2.360.000 Izvor: Буџетска и кредитна средства (60%), Министарств просвјете и културе (40%)		
Период имплементације мјере	2020-2027		

Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајниче
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности
Циљне групе	Спортски клубови, спортисти и спортски радници на подручју општине Чајниче.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2	Приоритети	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 2.3. Унапређење јавне инфраструктуре и јавних услуга		Дужина нове и обновљене примарне мреже водовода и одводње	(46325) 0	6200
		Укупна дужина асфалтираних локалних путева(м)	43400	50400
		Удио корисника сист. водоснабјевања који имају нестанке воде, %	30	1
		Степен задовољства грађана (улазна анкета)	Н.А.	>90%
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
2.3.1.Изградња и реконструкција комуналне инфраструктуре				
2.3.2. Увођење нових јавних услуга и електронске управе				
Вежа са стратешким циљем	2. Унапређен квалитет живота свеукупних друштвеним напретком			
Приоритет	2.3. Унапређење јавне инфраструктуре и јавних услуга			
Назив мјере	2.3.1 Изградња и реконструкција комуналне инфраструктуре			
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	Општина Чајниче има све природне и техничке предуслове да систем водоснабјевања буде стратешка снага за унапређење квалитета живота грађана, што намјеравамо довести доношењем недостајућих одлука, враћањем система у пројектовано стање и планским одржавањем. Непостојање аутобуске станице и уређених аутобуских стајалишта уз узурпације пјешачких површина непрописно паркираним возилима, и другим објектима представља велики ризик за све учеснике у саобраћају посебно школску дјецу. Редовно текуће одржавање путне инфраструктуре смањује трошкове инвестиционог одржавања чиме значајно побољшавамо саобраћајне могућности, безбједност свих учесника у саобраћају и стварамо могућност одрживог развоја саобраћајне инфраструктуре. Такође, неопходне је радити на питању канализационе и друге инфраструктуре у општини Чајиче			
Кључни стратешки пројекти	<ol style="list-style-type: none"> Одрживо управљање и развој система водоснабјевања и одводње Планирање и изградња саобраћајне инфраструктуре 	<p>Очекивани крајњи резултат пројекта</p> <p>До 2021. године смањење несташице воде у систему јавног водоснабјевања за 99%.</p> <p>До 2020. године донесена одлука о водоводу и канализацији.</p> <p>До 2027. године проширена и реконструисана мрежа и објекти водоснабјевања.</p> <p>До 2023. године доследно проведене мјере из програма заштите изворишта и израда</p>		

		недостајућих програма, које са мониторингом квалитета обезбјеђују 100% исправност воде. До 2023. године изграђена аутобуске станице и уређена аутобуска стајалишта Унапређење путне мреже до 2027. године за 10% .	
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности	Циљне вриједности
	1. Број корисника који имају редовне несташице воде 2. Број нових корисника система водоснабјевања 3. Дужина мреже одводње 4. Број паркинг мјеста са наплатом 5. Дужина асфалтираних путева годишње, м	- 300 - 1024 - 12000 - 10 - 500	- 3 - 1100 - 13500 - 60 - 2000
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Основне потребе урбаног и руралног живљења јесу уредно водоснабјевање за које у општини Чајнице постоје сви предуслови, а одрживим управљањем системом могуће је обезбједити значајно проширење мреже корисника као и корисника из реда привреде уз цијене воде које могу бити међу најнижим у окружењу, што представља значајну погодност за потенцијалне инвеститоре. Основа одрживог развоја јесте одговарајућа саобраћајна повезаност условним саобраћајницама којим постојећим привредним субјектима омогућавају конкурентно пословање и стварају услове за потенцијалне инвестиције у нашу привреду. Свакако опредељење за стварање услова и развој туристичке дјелатности подразумјева примјерену саобраћајну уређеност урбаног дијела града и квалитетну саобраћајну повезаност са регијом.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 1.240 000,00 Извор: 50% донатори (ЈП "Путеви РС" и др.), 40% општина Чајнице, 10% корисници		
Период имплементације мјере	2020-2027		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајнице		
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности		
Циљне групе	Грађани општине Чајнице		

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2	Приоритети	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 2.3. Унапређење јавне инфраструктуре и јавних услуга		Дужина нове и обновљене примарне мреже водовода и одводње	(46325) 0	6200
		Укупна дужина асфалтираних локалних путева(м)	43400	50400
		% корисника сист. водоснабјевања који имају нестанке воде	30	1
		Степен задовољства грађана (улазна анкета)	Није провођено	>90%
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
2.3.1.Изградња и реконструкцијакомуналне инфраструктуре				
2.3.2.Увођење нових јавних услуга и електронске управе				
Веа са стратешким циљем	2. Унапређен квалитет живота свеукупних друштвеним напретком			
Приоритет	2.3. Унапређење јавне инфраструктуре и јавних услуга			
Назив мјере	2.3.2 Увођење нових јавних услуга и електронске управе			
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	Квалитет јавних услуга , којим се омогућава ефикасност јавне управе и других јавних услуга, односи се прије свега на ефикасност рјешавања по захтјеву грађана као и доступност јавних информација. Ова мјера се бави повећањем доступности јавних услуга за грађане, рјешавањем жалби и могућношћу редовне комуникације са изабраним представницима, као и припремом и премјеном технологија електронског потписа и електронске обраде захтјева грађана и привредника (правних лица).			
Кључни стратешки пројекти	1. Унапређење јавних услуга, набавка нове опрема, обуке и успостављањем независног механизма и редовног испитивања задовољства грађана и имплементације Е- управе.	Очекивани крајњи резултат пројекта		
		До 2027. проведено најмање 7 улазних анкета о задовољству грађана јавним услугама.		
		До 2027. године просјечан број седмичних посјета званичном порталу Општине повећан за 100%		
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности**	Циљне вриједности***	
	1. Број улазних анкета годишње 2. Просјечан број седмичних посјета порталу општине	0 63	1 126	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Ефикасношћу јавне управе смањују се директни и индиректни трошкови грађана (врије), што је посебно значајно у погледу задовољства грађана и стварања повољног пословног окружења. Ово укључује брзину одговора на захтјеве, квалитет и цијену јавне услуге, љубазност особља и могућност приступа информацијама и укљученост грађана у одлучивање а, што укључује и маргинализоване групе. Ефикасност и транспарентност рада управе се може квалитативно мјерити са као доступност за грађане,			

	рјешавање жалби и могућност редовне комуникације са изабраним представницима, рејешавање у разумном и законом предвиђеном року и сл..
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	40,000 КМ Извор: Буџет општине Чајниче (100%)
Период имплементације мјере	2020-2027.
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајниче
Носиоци мјере	Одјељење општу управу
Циљне групе	Сви грађани општине Чајниче

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3	ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027.)
ПРИОРИТЕТ 3.1. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ		Број ажурних просторно- планских докумената	1	5
		Број природних добара под посебним мјерама заштите	3	10
		Производња CO ₂ по становнику, т/годишње	1,57	1,2
		Удио рециклаже отпада, %	0	10%
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
3.1.1 Заштита тла, воде и ваздуха				
3.1.2 Одрживорјешење управљања отпадом и ефикасно кориштење енергије				
Веза са стратешким циљем	3. УНАПРЕЂЕНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА			
Приоритет	3.1. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ			
Назив мјере	3.1.13 заштита тла, воде и ваздуха			
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	Мјера се односи на припрему и доношење просторног плана других стратешких докумената општине Чајнице за период 2020-2035. године. Просторни план је основни и кључни стратешки документ из кога произилазе сви остали плански документи и провођење неведених мјера управљања земљиштем.			
Кључни стратешки пројекти	1. Складно просторно планирање и провођење планова одрживог развоја	Очекивани крајњи резултат пројекта До 2023. године усвојен Просторни план општине До 2025. године усвојен Регулациони и урбанистички план До 2027. године нових 5 заштићених природних добара		
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности**	Циљне вриједности***	
	1. Број важећих просторно- планских докумената			
	2. Број одлука о заштити природних посебности	1	5	
	3. Број годишњих плављења са материјалним посљедицама	1	2	
	4. Производња CO ₂ по становнику, т/годишње	1,57	0	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Основ за одрживо управљање природним ресурсима и развој заједнице јесте квалитетна просторно планска документација и њена доследна примјена у циљу заштите и управљања земљиштем и простором. Такође, ударни талас бујичних вода каналисан у ријечно корито, системом који одводи 50% 50-годишњих вода, што смањује штете и ризике за 60%.			

	Редовне годишње бујичне епизоде су одведене у проценту од 80% чиме су избјегнуте штете у 1/3 града за 90%. Систем прихвата 100% нормалних оборинских вода.
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 300.000,00КМ Извор:20% Министарство просторног уређења, 20% донатори и 60% општина Чајниче
Период имплементације мјере	2020-2027
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајниче
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности
Циљне групе	Сви грађани општине Чајниче

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3	ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027.)
ПРИОРИТЕТ 3.1. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ		Број ажурних просторно- планских докумената	1	5
		Број природних добара под посебним мјерама заштите	3	10
		Производња CO ₂ по становнику, т/годишње	1,57	1,2
		Удио рециклаже отпада, %	0	10%
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
3.1.1 Заштита тла, воде и ваздуха				
3.1.2 Одрживорјешење управљања отпадом и ефикасно кориштење енергије				
Вежа са стратешким циљем	3. УНАПРЕЂЕНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА			
Приоритет	3.1. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ			
Назив мјере	3.1.2 Одрживо управљање отпадом и ефикасно кориштење енергије			
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	Прикупљањем чврстог комуналног отпада је обухваћено градско подручје и дијелови насеља: Луке и Миљено, тј. око 15% територије односно 35% становништва што је свакако недовољно. Већи степен сабијања и капацитет возила за превоз отпада обезбјеђује уштеде у броју одвоза на градску депонију, из кога се може покрити повећање обухвата прикупљања ЧКО на удаљена подручја општине Чајниче. Путем пројекта интегралног одрживог развоја локалних заједница, могуће је кроз специфични циљ који се односи на побољшање доступности и квалитета јавних услуга у јединицама локалне самоуправе набавити ново возило, запремине минимум 16м ³ , степен сабијања 3:1, минималне носивости, 16 т, прилагођено за прихватање контејнера 1100л и канти од 120 л. Такође, на основу подршке коју УНДП БиХ даје општинама које су изразиле спремност за одрживо управљање енергијом и које су одабране за подршку израде секторског планског документа, општина Чајниче ће обезбједити дио свог учешћа и уз помоћ УНДП провести поступак израде СЕЦАП а за период 2020-2030. година.			
Кључни стратешки пројекти	1. Одрживо управљање отпадом 2. Реализација мјера SECAP-а општине Чајниче и подстицај енергетској ефикасности, смањењу емисије CO ₂ и ублажењу климатских промјена	Очекивани крајњи резултат пројекта До 2027. године набављено возило за превоз ЧКО и успостављен механизам одрживог управљања отпадом До 2021. године усвојен СЕЦАП општине и проведне мјере До 2027. године смањена потрошња енергије у зградарству за 10% уз повећање комфора.		
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности**	Циљне вриједности***	
	1. Број нових возила за превоз ЧКО 2. Број корисника сист.	-0 -823 -32862	-1 -950 -30000	

	прикупљања ЧКО 3. Укупна годишња потрошња енергије за потребе загријавања простора (MWh)		
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Основ за заштиту животне средине је и управљање комуналним отпадом као и ефикасно кориштење енергије. СЕЦАП-ом се детаљно сагледава потрошња енергије и емисије CO ₂ у зградарству, саобраћају, комуналним дјелатностима општине Чајниче, те ће бити сачињено најмање 20 мјера и пројеката које представљају могућност уштеде енергије и емисије CO ₂ и смањење утицаја и последица климатских промјена, као подстицај енергетској ефикасности, смањењу емисије CO ₂ и ублажењу климатских промјена (конверзија и ревитализација система даљинског гријања и набавка соларног колектора за догријавање воде на градском базену) и др.		
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 715,000 КМ Извор: 40% Општина Чајниче, 60% донатори (ИРБ, УНДП и др.)		
Период имплементације мјере	2020-2027.		
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајниче, ЈКП "Врело" Чајниче		
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности		
Циљне групе	Грађани општине Чајниче		

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3	Приоритети	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 3.2. Очување природних добара и смањење ризика од несрећа	Број активних клизишта		13	6
	Број годишњих бујичних плављења у урбаном дијелу		3	0
	Број пожара		15	10
	Степен ријешености кривичних дјела, %, годишње		70	85
	Дужина регулисане обале у граду		200	400
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
3.2.1 Превенција ризика од елементарних непогода и других несрећа и повећање безбједности грађана				
3.2.2 Промоција и заштита природних добара и одрживо кориштење ресурса				
Веза са стратешким циљем	3. УНАПРЕЂЕНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА			
Приоритет	3.2. Очување природних добара и смањење ризика од несрећа			
Назив мјере	3.2.1 Превенција ризика од елементарних непогода и других несрећа и повећање безбједности грађана			
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	У складу са планом потребно је израдити планска акта у погледу смањења ризика од природних и других несрећа, као и извршити набавку неопходне опреме за Ватрогасно друштво Чајнице која укључује и набавку новог навалног возила, регулацију корита рјечице Врело која угрожава грађане, објекте и инфраструктуру те провести пројектне активности на превенцији свих врста ризика који утичу на безбједност грађана и имовине.			
Кључни стратешки пројекти	1. Подизање свеукупне спремности и одговора у кризним ситуацијама општине 2. Побољшање опште безбједности и сигурности грађана	Очекивани крајњи резултат пројекта До 2022. године ажурирана постојећа документација која укључује процјене угрожености, планови заштите и спасавања До 2021. године набављено једно ново навално возило		
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности**	Циљне вриједности***	
	1. Број планских докумената за смањење ризика			
	2. Вријеме изласка ватрогасне јединице на пожариште мин/3км средње удаљености	- 0 - 20	- 3 - 15	
	3. Количина ПП воде која може бити допремљена у првом долазу (л)	- 2000 - 25 - 200	- 5000 - 15 - 400	
	4. Број нарушавања јавног реда и мира, годишње			
	5. Дужина регулисаних обала у градском подручју			

Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	У општине Чајнице, велики пожари оцјењени су са високим утицајем и средњом вјероватноћом појаве, Чињеница да су постојећа навална возила стрија од 40 година и да су узроци повећаног ризика. Климатске промјене, зарастање пољопривредног земљишта су очекивана и неизбјежна појава у наредном периоду, те ово упућује на нужност дјеловања у правцу побољшања система заштите од пожара. Такође, потребно хитно имплементирати пројект регулације корита рјечице Врело и провести и друге планске активности на повећању сигурности грађана и имовине лица, што ће општину Чајнице учинити сигурном за живот и пословање.
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 1,030,000 КМ Извор: Ватрогасни савез РС и ЈУ Воде Српске 70%, Општина Чајнице 15%, донатори 15%.
Период имплементације мјере	2020-2027.
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајнице
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности/Цивилна заштита/Ватрогасно друштво Чајнице
Циљне групе	Грађани општине Чајнице, регије и туристи

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3	ПРИОРИТЕТИ	Индикатор (крајњег резултата)	Почетна вриједност (2018)	Циљна вриједност (2027.)
ПРИОРИТЕТ 3.2. ОЧУВАЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА ИСМАЊЕЊЕ РИЗИКА ОД НЕСРЕЋА		Број активних клизишта	13	6
		Број годишњих бујичних плављења у урбаном дијелу	3	0
		Број пожара	15	10
		Степен ријешености кривичних дјела, %, годишње	70	85
ПРИПАДАЈУЋЕ МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА				
3.2.1 Превенција ризика од елементарних непогода и других несрећа и повећање безбједности грађана				
3.2.2 Промоција и заштита природних добара и одрживо кориштење ресурса				
Веза са стратешким циљем	3. УНАПРЕЂЕНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА			
Приоритет	3.2. ОЧУВАЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА ИСМАЊЕЊЕ РИЗИКА ОД НЕСРЕЋА			
Назив мјере	3.2.2 Промоција и заштита природних добара и одрживо кориштење ресурса			
Опис мјере са оквирним подручјима дјеловања*	У складу са петогодишњим планом управљања заштићеним подручјем, управљач уз помоћ локалне заједнице, НВО и донатора има зацртане циљеве који се односе на повјерену заштиту и изградњу туристичке инфраструктуре у заштићеном подручју Парк природе Цицељ, те одрживо кориштење ресурса општине, посебно водећи рачуна о шуми, води и минералним сировинама.			
Кључни стратешки пројекти	1. Подршка истраживању и планском унапређењу управљања и промоције природних добара и биоразноликости.	Очекивани крајњи резултат пројекта		
		До 2027. године 7 нових садржаја који промовишу и чине доступним Парк природе типа Видиковци (Стазе, рекреационе, планинске, бициклистичке), здравствено-рекреац. и забавни програми, ски стазе. До 2025. године укључење у програм НАТУРА 2000, и проведених 2 нова истраживања и по 2 публикације брошуре и инфо табле. До 2027. године заштићена у складу са законом, најмање 3 посебно значајна природна добра за Општину.		
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата)	Полазне вриједности**	Циљне вриједности***	
	1. Број публикација, брошура и инфо табли о природним добрима	2	8	
	2. Број истраживања који штите, промовишу и чине доступном природна добра	3	10	
	3. Број заштићених изворишта и других природних добара	3	6	

Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Основ за адекватну пажњу и бригу према природи јесте довољно знања о њеној вриједности, посебности и значају за побољшање и очување животних услова. Планско истраживање и промоција природе, здравог окружења, биоразноликости, треба да доведе до препознатљивости општине Чајнице, а средњорочно сврставање Општине на мапу туристичких дестинција које нуде специфичне туристичке производе у равнотежи са природом и одрживим развојем општине Чајнице.
Индикативна финансијска конструкција са изворима финансирања	Износ: 120.000 КМ Извор:50% Донатори, НВО, Управљач парка природе 30%, општина Чајнице 20%
Период имплементације мјере	2020-2027
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Јединица за управљање развојем општине Чајнице
Носиоци мјере	Одјељење за привреду, финансије и друштвене дјелатности/ШГ Вучевица/НВО)
Циљне групе	Грађани општине Чајнице, регије и туристи